

GEO mix

SREDICA

Podeželje v geografski perspektivi

POGOVARJALI SMO SE

Prof. dr. Michael Woods o geografiji podeželja

KOMPAS V ROKE IN ...

Etiopija, Kanada in ZDA, Atacama

RAZVEDRILO

Ta študij je bil moja želja, ker ...

ATACAMA

(foto: Alen Červ)

ETIOPIJA

(foto: Martina Herič)

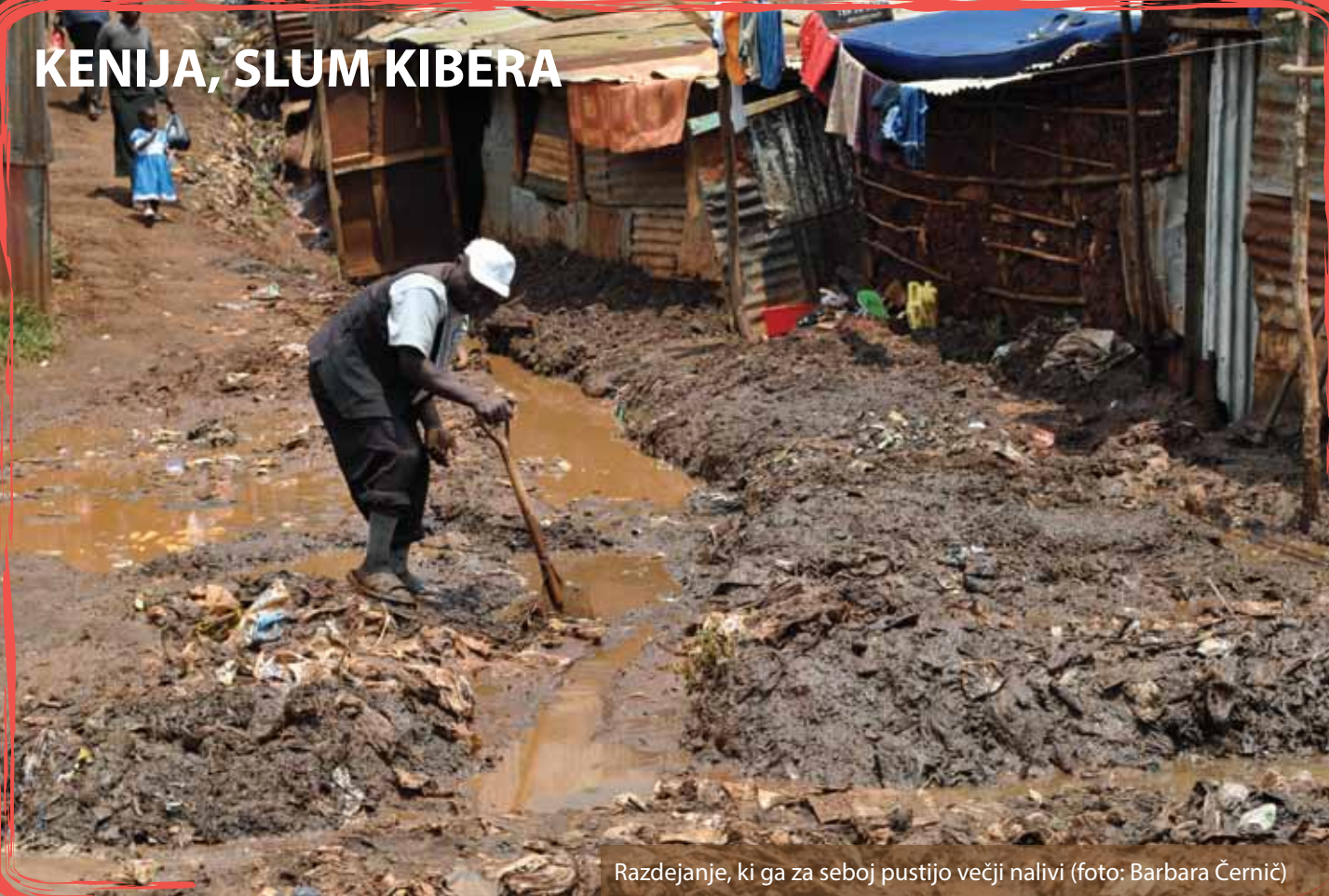
KENIJA, SLUM KIBERA

(foto: Barbara Černič)

Svet v objektivu

KENIJA, SLUM KIBERA

Razdejanje, ki ga za seboj pustijo večji nalivi (foto: Barbara Černič)

VSEPRISOTNOST PODEŽELSKEGA

Bližajoč se konec študijskega leta ne bi smel pomeniti zaključka neke celote, ampak prehod ali pa naslednjo stopnjo v kontinuumu geografskih doživetij, nikoli dokončane geografske sestavljanke. Prebujanje pomladi in hitro bližanje poletja znova ponujata priložnost še aktivnejšemu terenskemu delu. Mogoče je koga zimska zaspanost pahnila v resignacijo ne samo pri aktivnostih zunaj, ampak tudi pri preučevanju geografskih fenomenov. Ker so dnevi čedalje daljši in toplejši, bo možnosti za nadoknaditi zamujeno precej.

Na tistih prvih terenskih vajah na začetku študija nam je bilo rečeno, da je Ljubljana zelo podeželska prestolnica. Pravzaprav je podeželje tisto, čemur se med gibanjem iz enega urbanega okolja v drugega človek težko izogne. Prav zaradi svoje vseprisotnosti ni nič nenavadnega, da tudi slovenska geografska šola namenja čedalje več pozornosti potencialom v teh študijah. Študije geografije podeželja so se začele razvijati pred slabega pol stoletja. Z bolonjsko prenavo pa se je ta geografska podkategorija še globlje usidrala v univerzitetnem kurikulumu Univerze v Ljubljani. Na drugostopenjskem magistrskem programu geografije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani sta se namreč začela izvajati predmeta Endogeni razvoj podeželja in Razvojna neskladja na podeželju.

Da bi mladim raziskovalcem geografije podeželja omogočili možnost za objavo svojih dognanj, smo se v uredništvu GEOMix-a odločili osrednjo temo te številke posvetiti tematiki, povezani z ruralnimi študijami. V tokratni sredici objavljamo šest strokovnih člankov, ki se ukvarjajo s fenomenologijo podeželja in svojevrstno prispevajo k strokovnemu diskurzu. V zaokroženo celoto pa jih povezuje prolog, ki ga je zapisala doc. dr. Irma Potočnik Slavič, ena izmed vodilnih strokovnjakinj na področju študij podeželja v Sloveniji.

Bralce vabimo k branju intervjuja, ki je tokrat že drugič neposredno povezan s temo, ki jo obravnavamo v sredici. Svoje poglede na geografijo podeželja in podeželske študije je z nami delil prof. dr. Michael Woods, ki je aprila gostoval na Oddelku za geografijo FF UL. Sam prihaja iz Walesa, v preteklosti pa je že sodeloval pri projektnem delu v Sloveniji.

Vsekakor pa podeželje ni edino, kar skriva tokratna številka. Poleg najnovejših poročil z DMGS in EGEA dogodkov boste lahko ob branju podoživljali doživetja, ki so jih o svojih popotovanjih po Latinski in Severni Ameriki, Afriki, Aziji in še kje zapisali nadebudni geografi.

Veliko uspehov pri izpitih, pri zaključnih nalogah in obilico prijetnih ter koristnih poletnih izkušenj.

Borut Stojilkovič, odgovorni urednik

UVODNIK	1
BESEDA PREDSEDNIKA	3
DROBTINICE	
DMGS kotiček.....	4
EGEA kotiček.....	4
EGEA med Triglavom in Vardarjem, 1 del.....	6
Motivacijski vikend - Radovna 2013.....	10
Berlin - 2. del izmenjave z entiteto Berlin.....	12
Norveška po geografsko.....	14
Christmas in Vienna.....	15
Explore Moravia.....	17
STROKA	
Slum Kibera.....	19
KOMPAS V ROKE IN...	
Toronto in New York: Prijetno s koristnim.....	23
SREDICA	
Podeželski kolaž	28
Vitalnost podeželskih središč na primeru Police pri Grosupljem	29
Sodobna vloga polkmetov na primeru Voklega	35
Prehranska samooskrba zelene doline	39
Evalvacija projektov lokalne akcijske skupine Srce Slovenije	43
Ideja o mobilni tržnici kot priložnosti za hitrejše aktiviranje lokalnih razvojnih potencialov v Obsotelju in na Kozjanskem	47
Tržne poti lokalnih proizvodov na podeželju: primer Idrijsko-Cerkljanskega hribovja	51
KOMPAS V ROKE IN...	
Atacama: Kjer se odžeja duša, ne telo.....	55
Etiopija.....	60
Indonezija: Dežela tisočih obrazov.....	64
POGOVARJALI SMO SE	
prof. dr. Michael Woods.....	68
»Za študij geografije sem se odločil/a, ker ...«	78

GEOmix,

Glasilo Društva mladih geografov Slovenije

Letnik 19, številka 2, maj 2013

ISSN: 1580-6987

E-pošta: geomix.dmgs@gmail.com

Naslov: DMGS – GEOmix, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

Odgovorni urednik: Borut Stojilkovič**Uredniški odbor:** Miha Brkinjač, Tina Krošelj, Maja Lupše, Valentina Pajk, Eva Rajh, Borut Stojilkovič**Računalniški prelom:** Miha Brkinjač**Lektoriranje:** Mateja Berlot, Maja Lupše, Sara Žibrat

Avtorji besedil: Kristijan Bevc, Sanja Bužinel, Barbara Černič, Alen Červ, Andreja Dintinjana, Tea Erjavec, Martina Herič, Tomaž Hosta, Alenka Jelen, Urška Jezeršek, Janja Jeznik, Milena Karanović, Neža Knapič, Erik Logar, Katja Polc, Irma Potočnik Slavič, Borut Stojilkovič, Anja Šmit, Gašper Šubelj, Nina Uršič, Maja Vidic, Dragan Vučenović, Urška Žibert, Špela Žohar

Fotografija na naslovnici: Lena Kropivšek**Tisk:** Birografika BORI d.o.o.**Naklada:** 350 izvodov

Prispevki v GEOmix-u niso honorirani.

V kolikor želijo avtorji prispevkov v GEOmix-u članek objaviti v drugi publikaciji, naj se pred tem posvetujejo z uredništvom GEOmix-a.

BESEDA PREDSEDNIKA

Letošnja zima, ki se je, sicer obotavljajoče, naposled vendarle posloвила, nam je nudila nemalo priložnosti za rekreacijo. Ne le v smislu spuščanja po belih strminah, temveč tudi v obliki čiščenja snega.

V preteklem polletju je bil izpeljan tradicionalni motivacijski vikend, tokrat sredi gozdov v Srednji Radovni. V nasprotju s prejšnjim, ko smo se ob približno istem času že mastili s sladoledom na slovenski obali, smo letos bredli do pasu v snegu. Z veseljem lahko povem, da sta januarja izšla zbornika 16. geografskega tabora, ki je potekal v Žužemberku, in 17. geografskega tabora, ki je lansko leto potekal v Brežicah. Tako je na približno dvestotih straneh moč prebrati izčrpne ugotovitve naših članov, ki so v devetih dneh temeljito preučili vsako izmed omenjenih območij. Medtem pa že potekajo zadnje priprave ter tudi prijave na letošnji geografski tabor, ki bo v potekal v prvi polovici julija v Škofji Loki.

Ravnokar so v teku številne mednarodne izmenjave, zato Vas na tej točki vabim, da začnete razmišljati o morebitnih EGEA izmenjavah, ki bi jih bili v jeseni morda pripravljene organizirati sami.

Poleg vseh ostalih dogodkov naj še spomnim, da si še vedno lahko priskrbite društveno majico, da boste tudi poleti imeli kaj lepega obleči. Želim Vam prijeten konec pomladi in nadvse geografsko poletje. Naj Vas spomladanska utrujenost ne premaga.

Jurij Krajčič, predsednik DMGS

DMGS KOTIČEK

Izvedene in predvidene aktivnosti Društva mladih geografov Slovenije (december 2012-maj 2013 / maj 2013-december 2013)

	TERMIN	AKTIVNOST
IZVEDENE	12. december	Od štanta do štanta/Ljubljana v lučkah, geografi iz Ljubljane, Maribora, Kopa
	15. januar	DMGS večer (delavnica + kviz)
	februar	Zbornik 15. geografskega tabora Žužemberk
	februar	Zbornik 16. geografskega tabora Brežice
	22.–24. februar	Motivacijski vikend v Radovni
	april	Vseslovenski vikend (Ljubljana, Maribor, Koper)
	5.–7. april	Geografsko-geološki tabor, Mežica 2013
	20. april	Ekskurzija na Goričko
PRED-VIDENE	28.–30. junij	Summerfest (že omenjen pri EGEE)
	julij	17. Geografski raziskovalni tabor Škofja Loka

Za dodatne informacije glede aktivnosti DMGS, ali če se želiš preizkusiti kot organizator, kontaktiraj odgovornega za notranje zadeve, Simona Koblarja, na: koblar.simon@gmail.com.

EGEA KOTIČEK

Ker je DMGS oziroma EGEA Ljubljana tudi del združenja EGEA (European Geography Association for students and young geographers), vam v EGEA kotičku predstavljamo prihajajoče »EGEA aktivnosti« ter aktualne »EGEA novice«.

Izvedene in predvidene aktivnosti EGEE (december 2012-maj 2013 / maj 2013-december 2013)

	TERMIN	AKTIVNOST
IZVEDENE	30. november– 5. december	Izmenjava z EGEA Berlin (2. del – mi pri njih)
	13.–16. december	Božični Dunaj, EGEA Wien, Avstrija
	13.–18. februar	Trondheim Winter Week, EGEA Trondheim, Røros, Norveška
	25. februar–1. marec	Kongres vzhodne regije, EGEA Moscow & EGEA Tver, Rusija
	1.–5. april	Kongres zahodne regije, EGEA Berlin, Nemčija
	5.–9. april	Izmenjava z EGEA Marburg, Nemčija (1. del – mi pri njih)
	15.–21. april	Kongres severne in baltske regije, EGEA Copenhagen, Danska
	13.–18. april	Izmenjava z EGEA Skopje, Makedonija (1. del – oni pri nas)
	17.–23. april	Izmenjava z EGEA Joensuu, Finska (2. del – mi pri njih)
	1.–5. maj	Kongres evromediteranske regije, EGEA Barcelona, EGEA Madrid, EGEA Sevilla, EGEA Valencia, Španija
	9.–12. maj	Bukarešta city break, EGEA Bucharest, Romunija
PRED-VIDENE	23.–27. maj	Izmenjava z EGEA Marburg, Nemčija (2. del – oni pri nas)
	17.–20. maj	Nemški vikend, EGEA Augsburg, regija Allgäu
	23.–26. maj	Tatra seminar, EGEA Krakow, Poljska

	TERMIN	AKTIVNOST
PREDVIDENE	30. maj–2. junij	Jadranje na Nizozemskem, EGEA Utrecht, EGEA Amsterdam, EGEA Groningen, Frizija
	junij	IDEA seminar, Zagreb
	28.–30. junij	Summerfest (15 let DMGS), EGEA Ljubljana, Slovenija
	5.–7. julij	Baltic weekend, EGEA Riga, Latvija
	1.–10. avgust	Osvoji Transilvanijske Alpe, EGEA Timisoara, Romunija
	18. avgust–1. september	Angleška poletna šola na Malti, EGEA Malta
	17.–22. september	Letni kongres, EGEA Warszawa, Poljska
	28. september–5. oktober	FINE vol. 3, EGEA HR and Training Com, Dunaj
	september/oktober	Izmenjava z EGEA Skopje (2. del – mi pri njih)

EGEA aktivnosti se lahko udeležijo le člani DMGS-ja! Včlanitev v društvo tik pred aktivnostjo, ki bi se je želel udeležiti, ne zagotavlja možnosti udeležbe. Če želiš biti mednarodno aktiven/a, postani član/ica društva oz. podaljšaj članstvo ob organiziranem vpisovanju. Ker vse načrtovane aktivnosti še niso javno objavljene, lahko spremljaš njihove objave in si prebereš podrobnosti o vseh aktivnostih na www.egea.eu, kjer lahko izveš več tudi o samem združenju EGEA. Če imaš kakšno vprašanje, pa ga naslovi na odgovorno za zunanje zadeve v DMGS-ju, Tanjo Tomić, na: tanja.tom@hotmail.com.

EGEA novičke

>>> EGEA bo kmalu dobila novo moderno spletno stran! Website Committee neutrudno dela na tem, da bo stran po godu čim širšemu krogu članov EGEE, vsekakor pa bo z njo komuniciranje v EGEE prešlo na nov nivo, ki bo več kot v koraku s časom.

>>> EGEA si po letošnjem letnem kongresu lahko obeta kar nekaj novih članic. Seznam trenutnih uradnih kandidatk je sledeč:

- **VZHODNA REGIJA:**
 - EGEA Minsk (Belorusija)
 - EGEA Olomouc (Češka)
 - EGEA Vladikavkaz (Rusija)
- **SEVERNA REGIJA:**
 - EGEA Tallinn (Estonija)
- **ZAHODNA REGIJA:**
 - EGEA Zürich (Švica)
- **EVROMEDITERANSKA REGIJA:**
 - EGEA Mostar (Bosna in Hercegovina)

Naštetim kandidatkam se lahko do septembra, ko bo potekal letni kongres, pridruži še katera, kar pomeni, da bo EGEA tudi letos bogatejša za kar nekaj novih pikic na zemljevidu.

>>> V kratkem bo izšla nova, enajsta številka (pol)znanstvene mednarodne publikacije European Geographer (EG) z naslovom »Scientific Symposium 2012«, kjer bodo združeni prispevki z letnega kongresa 2012. Končal se je tudi poziv za članke za dvanajsto številko, ki bo nosila naslov »Mountains«. Ker je to revija, ki jo ustvarjamo člani EGEE, ste tudi DMGS-jevci lepo vabljeni, da obiščete spletni naslov <http://www.egea.eu/entity/European%20Geographer>, se seznanite s to revijo, preverite najnovejše novičke, si naročite tiskani izvod EG, napišete članek ali prispevate fotografijo za naslovnico. Avtorji člankov ali fotografije z naslovnice so upravičeni do brezplačne tiskane izdaje EG. Vaši članki pa so lahko objavljeni tudi v sistemu COBISS. Lahko se pridružite tudi uredniškemu odboru revije, mednarodni ekipi geografov, ki jih družijo veselje do ustvarjanja publikacij in skupinskega dela. Uredniški odbor revije bo medse zopet vabil nove člane pred letnim kongresom, ki bo septembra. Do takrat se lahko o njem pozanimajte (na spletni strani EGEE ali pa naslovite morebitna vprašanja na egea.ljubljana@gmail.com) in se mu morebiti jeseni pridružite.

>>> V EGEE deluje 7 komitejev, to so skupine, ki jih tvorijo člani EGEE in ki delujejo na različnih področjih ter tako skrbijo za uspešno delovanje ter razvoj te velike mednarodne organizacije. Ob delu v komitejih člani pridobivajo dragocene izkušnje na področju mednarodnega sodelovanja in strokovnega dela. Slednje štejejo vse več pri iskanju zaposlitve, zato ne izpustite te priložnosti! Komiteji bodo medse zopet vabili nove člane pred letnim kongresom, ki bo septembra. Do takrat se lahko pozanimajte o komitejih in razmislite, kateremu bi se pridružili. Lepo vabljeni v osrčje EGEE.

EGEA MED TRIGLAVOM IN VARDARJEM, 1. DEL

Slika 1: Nekdanji obrat ribjih konzerv na pomolu Lastova, prva Balkanijada 2009 (foto: Gašper Šubelj).

Srečanje EGEA entitet nekdanje Jugoslavije Balkanijada 2012 so v oktobru organizirali člani EGEA Skopje, na pot proti južnemu Balkanu pa se je podalo 10 udeležencev iz EGEA Ljubljana.

Na ljubljanskem kolodvoru se je v mraku prižigala nočna razsvetljava. Pet potnikov je z osebno in kulinaricnimi dobrotami Slovenije zvrhano prtljago napolnilo tesen prtljažnik in krenilo na poldrugi dan trajajoče potovanje proti jugu. Na prvi dolenski Petrol pa dalje proti Zagrebu. Tam dolga obvoznica, vzdolž katere se 50 km nizajo mestne luči z Medvednico v ozadju. Avtomobil je prešel vrata Balkana, odprla se je slavonska ravnica in dolga ravna štiripasovnica Bratstvo in enotnost. Sprva enotnost, kmalu zatem pa še bratstvo sta klavrno propadla v krvavem kaosu balkanskih obračunov, po njih imenovana cesta pa še dalje povezuje nekdanje republiške prestolnice: Ljubljano, Zagreb, Beograd in Skopje. Avtomobil je 5 ur kasneje dosegel Beograd. Potniki so si našli prenočišče v vrhnjem nadstropju ene od številnih realsocialističnih stolpnic beograjskega Vračarja pri stanovskem kolegu, ki je dandanes že zaposlen, a kot ustanovitelj EGEA Beograd še vedno skrbi za dobre odnose z društveniki. Tudi s pravo šumadinsko rakijo in z za spanje udobnimi kavči.

Balkanijada ali regionalni mini kongres južnoslovanke jezikovne skupnosti

V državah nekdanje Jugoslavije je aktivnih sedem EGEA entitet. Da so kar tri od njih – Ljubljana, Koper in Maribor – v najmanjši republiki nekdanje federacije, je svo-

jevrstna zanimivost, kot tudi to, da so nekje v preteklih dveh desetletjih luč sveta ugledale, kasneje pa se nazaj v spanje izgubile še geografske skupnosti EGEA Banja Luka, Sarajevo in Zadar. Geografi iz črnogorskih vicev so tako edini, ki se (zaenkrat) še nikoli niso uspeli povezati v evropsko družino EGEA.

Bogato zastopstvo južnoslovanke dežel se je spoznalo in med seboj družilo na EGEA dogodkih širšega evropskega značaja, skupni jezik (ki ga ostali udeleženci evropskih srečanj niso razumeli in zaradi tega tudi ne odobrvali njegove uporabe), mentaliteta, smisel za humor in zgodovina pa so pripeljali na idejo organizacije dogodka, ki bi nekje na prostoru nekdanje Jugoslavije združil le pripadajoče entitete. Smisel bi bil v medsebojnem druženju in spoznavanju, premoščanju razlik – tako fiktivnih kot dejanskih – ki so v času balkanskih kriz in vojn globoko zaorale v mlade generacije, tkanju profesionalnih vezi za strokovno sodelovanje ter spoznavanju naravnih in kulturnih značilnosti nikoli pustega zahodnobalkanskega sveta. Naziv dogodka Balkanijada je pri tem izpadel bolj ali manj samoumeven.

EGEA iz Zagreba je po vsaj dveh letih dogovarjanj prevzela pobudo in s pravzaprav skromnimi organizacijskimi vložki oktobra 2009 organizirala prvo srečanje na južnodalmatinskem Lastovu. Ekскурzije, izleti in za debitantski dogodek vsekakor opravičljivo skromen strokovni del o turizmu v državah naslednicah Jugoslavije so sprožili dober odziv in splošne pozitivne rezultate. Jesen

zatem je bilo mesto na organizatorjih EGEA Ljubljana, dogodek s poudarkom na narodnih parkih je bil organiziran v Kranjski Gori. Leto zatem, torej lani, smo se srečali v Ovčarsko-kablarski soteski Zahodne Morave v bližini Čačka, organizatorji so bili Beograjčani.

Do Skopja in naprej

Po ranem spopadu z jutranjo prometno konico na beograjskih mnogopasovnicah je nenavadno prazna avtocesta proti jugu pričala o še eni od slabo stoječih postjugoslovanskih ekonomij, ki Srbijo pesti zadnjih 30 let. Tudi zgodbe o uspehu, kakršna je kontroverzni župan Jagodine Dragan Marković Palma, se običajno zreducirajo na dvomljive temelje. Vendarle smo si potniki avtomobila prav zaradi razvpitosti Jagodine in njenega župana privoščili ovinek z avtoceste, kuhano kavo v lokalni kafani in obisk živalskega vrta s poznano žirafa Jovančo. Za razliko od ekonomije je balkanska kulinarika trajna in dobro začinjena zgodba o uspehu. Prednjači južnosrbski oz. leskovački roštilj, ki smo ga pokušali 150 km južneje ob poti, v eni od tradicionalno nemarno vzdrževanih čevapdžinic Leskovca. Zanemarjenost balkanskega lokala je skoraj po pravilu sorazmerna s slastnostjo čevapov, pleskavic, mučkalic in vešalic. Tako prav lokali z najbolj zarjavelimi dimniki in utrujenimi pločevinastimi šanki iz osemdesetih ponujajo izvrstno pečeno, ki je zelo daleč od prepoznavno trdih in nedišečih čevapčičev običajnega slovenskega piknika.

Slika 2: »Vojna na kojna« v Skopju, novi nesorazmerno velik spomenik Aleksandru Velikemu, ki ga zaradi sporov z Grčijo Makedonci ne morejo imenovati po dejanskem imenu (foto: Gašper Šubelj).

1.100 km po cesti navzdol in 24 ur dalje od Ljubljane je avtomobil prečkal makedonsko mejno kontrolo. Za njo še ničkoliko cestninskih postaj, nanizanih na kratki razdalji do Skopja, nato pa prek filmsko impresivne stepske pokrajine, podobne tisti v hollywoodskem Gladiatorju, v prestolnico Makedonije. Ta se v zadnjih letih spreminja. Viden je močnejši kulturni odtis albanske manjšine pa tudi na trenutke bizarne in megalomanske novogradnje antičnega (staromakedonskega ali pa tudi bizantinskega) sloga. Gre za stare balkanske mantre o zgodovini (v tem primeru predvsem za vprašanja stare Grčije in Makedonije Aleksandra Velikega) in o tem, čigav praočak je zasedal tamkajšnje zemlje pred 500, 1000 ali 2300 leti. Prav zato je mesto – kot je običajno za celoten Balkan – rezultat in stičišče preteklega in sedanjega mešanja dejansko različnih si kultur.

Na stari čaršiji muslimanska skupnost Albancev turistom prodaja orientalske spominke, brivec v dobro osvetljeni *berbernici* na sicer temni tlakovani ulici brije mujezina, v Jugoslaviji rojenega Turka Ramija, oba skupaj pa sta nas odpeljala v malo turško gostilno in na vodno pipo nekaj uličic dalje. Brivec, ki je le zadržano priznal, da je albanskega rodu, se je izkazal za prijetnega sogovornika v naši družbi slovenskih in srbskih študentov. Za vse je plačal črni čaj v malih zaokroženih čašah, kakršne uporabljajo pred kafanami sedeči starci po vsej Turčiji in njenih nekdanjih ozemljih vse od centralne Azije do Bosne in Magreba, ter se po temnih sokakih (male mestne ulice turških in balkanskih mest) izgubil domov k ženi in otroku. Mali menda že nadebudno trenira nogomet. Reka Vardar nekoliko južneje od te albanske četrti deli staro čaršijo in makedonski sodobni center. Nad njim pa na gori Vodno 66 m visok »Milenijski križ«, najvišji krščanski križ na svetu, pomnik še enega rivalstva: tistega med krščanskimi Makedonci in muslimanskimi Albanci.

Pot nas vendarle še ni pripeljala na cilj, z nje smo pri Kavadarcih skrenili proti hribu, ki je v zgodnji oktobrski temi bruhal ogenj in cedil lavo. Eden od makedonskih reliktnih ognjenikov? Ne, pač pa na koncu dolgega luknjastega makadama, ki slabo dene znižanemu podvozju obteženega avtomobila, ugotovimo, da gre za razlivajočo se razbeljeno žlindro velike industrije feroniklja. Mednarodna korporacija, ki je leta 2005 kupila težko industrijo v Kavadarcih in povečala proizvodnjo, se

otepa očitkov o odgovornosti za rakava obolenja lokalnih prebivalcev in ekološke težave nasploh. Medtem sta okoliško zelje in paprika, po Makedoniji dobro razširjeni poljščini, prekrita z drobnim rdečim prahom. Pa tudi tikveško grozdje, ki zori v tem največjem vinorodnem okolišu jugovzhodne Evrope. To je še ena od zgodb o spopadu interesov mednarodnega kapitala in lokalne skupnosti, katere družine pa so, razen od kmetijskega pridelka, ekonomsko odvisne tudi od delovnih mest, ki jih nudi težka industrija.

Cesta se je tu nekje zožila na vijugasto dvopasovnico, ki se vzpne preko srednjemakedonske Selečke planine. Nad temno gorsko cesto zvezde, nekje pod njo pa na

ravnem dnu kotline luči Prilepa, pa kasneje Bitole, drugega največjega mesta v Makedoniji. Onkraj mesta je že grška meja, a mi naposled skrenemo v strmino planine Pelister. Pomagata nam iPadova tablica in digitalizirane stare topografske karte JLA, a se sožitje minulih in sodobnih tehnologij tokrat ne izkaže za koristno. Sledeč danes neobstoječim cestnim linijam se znajdemo pred zaprtimi vrati prvega in nato še drugega napačnega gorskega letovišča. Vsakega v svoji dolini. Na pisano nočno življenje Balkanijade potniki iz zdaj že zelo oddaljene Ljubljane naposled naletimo daleč po polnoči. Naslednje dni bomo bivali na višini 1300 m.

Štirje dnevi in tri noči Balkanijade

Kako zelo je od začetka balkanskih letnih srečanj poraslo zanimanje za dogodek, se je izkazalo zjutraj, ko so se iz slabo vzdrževanih sob mladinskega letovišča NP Pelister pokazali tudi bolj zaspani udeleženci, skupaj okoli 50 geografov Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije in Makedonije.

Že v ranem jutru je skupina krenila v pobočja pogorja Pelister, enega najstarejših narodnih parkov nekdanje Jugoslavije. Od slovenskih alpskih in dinarskih planin se razlikuje po svoji geološki sestavi, ki med drugim vpliva na rastje in vodotoke. Ti se po visokogorskih travniških ostrih trav in temnih kamninah pod njimi površinsko zlivajo z gorà in so zaloga pitne vode, ki jo je mogoče shraniti v plastenko. Niti tu in tam ležeči papirnati ter plastični odpadki, ki so sicer stalnica južnih kultur tako zahoda kot vzhoda, na Pelisterju ne pustijo pretiranega vtisa nesnage, morda tudi zaradi pozne sezone in posledične skromne obljudenosti. Sicer za ta letni čas pretoplo vreme se je ohladilo na veliki nadmorski višini, do katere smo se vzpeli pri Velikem jezeru (Golemo ezero) pod vrhom Veternica z 2420 m. Za svežino so bili krivi tudi oblaki, ki so obdajali travnate kopaste vrhove, razgled na Prespansko jezero globoko na drugi strani in pogorje Galičica z istoimenskim narodnim parkom onkraj njega pa je bil temu primerno delno izgubljen v meglici. Nekje okoli golega in vetrovnega vrha Veternice smo se spotikali čez razmetane kamne in skale obrambnih jarkov, v katerih so v besnih časih solunske fronte tičali borci svetovnih vojskà.

Dve ali tri ure dolg sestop z gore, najprej po skalah, nato po travi in naposled med več metrov visoko praprotjo, zadnji del pa – v dobrobit razbolelih kolen – v vinsko rdečem, pristno razdrapanem terencu. Po zašpiljenih krivinah ga je vozil eden od organizatorjev Balkanijade, Makedonec Alek z zlatim uhanom v levem ušesu. Uhan skupaj s temno poltjo in lasmi, plavimi očmi ter skrajno tipičnimi makedonskimi potezami obraza dobro loči potomce Aleksandra Makedonskega od ostalih južno-slovanskih plemen. V prvi vasi smo se – sloneč na zidu lokalne »koperacije«, nesamopostrežne prodajalne makedonskih vasi – ob pitju lokalnega piva poistovetili z lokalnimi ostarelimi strici, ki ob pitju kave, čaja, piva ali vina vsako popoldne in v pozne večere odkrivajo globo-

ke resnice politike ter dogajanja v vasi, mestu, deželi in svetu.

Lepša panorama včeraj zamegljene Galičice je bila na sporedu drugi dan Balkanijade, skupaj z ogledom obal Ohridskega jezera in Ohrida samega. Novo postavljeno kolišče na dobro prosojnih turkiznih vodah Ohridskega jezera – te zelo prepričljivo spominjajo na pravo morje, ki ga Makedonci radi vidijo v svojem največjem jezeru – pod strmimi pobočji Galičice je novi pomnik stare jezerske civilizacije. Na vzhodnih obalah v pomladnem času škrlatno cvetijo nasadi češenj, jesensko grmičevje, med katerim sta se na planino Galičico vzpenjala vojaka JLA v kulturnem filmu Karaula, pa je v tej sezoni kričalo v rjavih in živordečih barvah. Kratek postanek in avtobus je nadaljeval pot do pravoslavne samostana sv. Nauma ob albanski meji. Z njegovega obzidja iz rdečih opek zopet razgled na jezerske vode, podoben tistemu z obzidij cerkve sv. Janeza pri Kaneu na severnem koncu jezera, v neposredni bližini Ohrida. Ta je bil naslednja, celo popoldne trajajoča postaja, vključevala je vse od sedenja v plažnih kavarnah, vožnje z ladjo, striženja pri lokalnem brivcu, ki je vojaško obveznost opravljal v Ljubljani, do prehranjevanja in nakupovanja piva. Lokalne prodajalne med ostalimi ječmenovimi zvarci ponujajo Union in Laško pivo. Medtem ko je mujezin z minareta na čaršiji vabil k večerni molitvi, sta ga Marko iz Novega Sada in Lovro iz Zagreba s petjem iz še ene od obiskanih kavarn ob glavni promenadi skušala preglasiti s sicer slabo usklajenim petjem šlagerjev Miša Kovača, naša celotna odprava pa je že v temi krenila proti avtobusu. Čas na avtobusu je bil učinkovito skrajšan z nadaljnjim petjem šlagerjev in rock uspešnic zadnjih desetletij.

Podobno se je nadaljevalo nočno druženje v skladišču podobni kolibi na pobočju pod starim mladinskim letoviščem. Pred objektom je slabo osvetljeno igrišče za košarko, na njem pa smejoči se pogovori v številnih srbo-hrvaških in sorodnih narečjih. Njihovi akterji v niti ne prehladen nočni zrak puhajo cigaretni dim. Sodobni (ne) kadilski standardi Evrope se počasi plazijo tudi proti slabo standardiziranemu jugovzhodu celine. Tudi znotraj kolibe so bile nabrane male skupine geografov, nočne ure so jim hitro minevale ob zanimivih debatah in vmesnem popevanju domače glasbe, ki že od prve Balkanijade dominira repertoar glasbenih noči. Bijelo dugme in njihov pastirski rock ter podobne kvalitetne klasike so nekam proti sredini noči za kratek čas zamenjevali »džiberski« hiti turbofolka pa se proti jutru umikali bolj umirjenim melodijam Toša Proeskega in Zorana Predina. Primerno za nežno zibanje še zadnjih utrujenih teles ob jutranjem svitu. Edina žrtev noči in alkohola je bil mali zmedeni kuhinjski pomočnik letovišča, ki ga je hotelski upravnik zjutraj zaman iskal po objektu in zatem namesto njega serviral zajtrke.

Nedelja je bil zadnji dan, ki smo ga udeleženci v celoti preživeli skupaj. Še en vzpon, a tokrat prirejen zdrano-

sti stopal in ožetosti možganov, ki od drugega dne dalje intenzivno terjajo počitek. Torej ne več kot uro hoda v zmerno strmino po globoki senci pelisterskih endemskih molik. Nato pa počitek na osončeni jasi in lahek sprehod do t. i. kamene reke, ki reže »strugo« po pobočju med iglavci. To so več metrov veliki monoliti, razmetani po nejasnem vzorcu in le težko prehodni.

Rdeča nit srečanja so bili torej geografsko-turistični utrinki jugozahodne Makedonije. A je ta ekskurzijski del le eden od elementov Balkanijad. Glede na to da smo organizatorji od začetka simpatizirali z EGEA regionalnimi kongresi in se temu položaju vedno bolj približujemo, je bil tudi tokrat v program vključen strokovni del. Roko na srce bo ta tudi na nadaljnjih Balkanijadah potreboval izboljšave kvalitete, tematika se namreč že vsa štiri leta suče nekje med turističnimi znamenitostmi držav naslednic Jugoslavije in zaščitenimi območji narave v teh istih. V praksi to bolj ali manj pomeni, da na predavanjih vse prevečkrat ogledujemo promocijske fotografije Blede, Plitvičkih jezer, Kalemegdana, Ohridskega jezera in ostalih elementov starega Monopolija v modri barvi, ki ga poznamo generacije otrok iz osemdesetih let. Svetla izjema letošnjega srečanja sta bila Eva Mici iz Domžal, ki se je za razliko od vseh ostalih slovenskih udeležencev potrudila za preprost, a iskren opis turistično privlačnih koncev Slovenije, ter Marko Kovač iz Zagreba s svojim potopisom. Ni šlo za še eno od »bekpekerskih« poti po Tajski ali Tuniziji, pač pa samostojni dvomesečni kajakaški podvig med vsemi od 47 naseljenih hrvaških otokov z vmesnimi kulinaricnimi izkušnjami. Slednje je organiziral njegov sokajakaš Šime, še en član EGEA Zagreb, ki je pred letom dni zmagal na tekmovanju Master Chef za obetavne mlade kuharje Hrvaške.

Balkanijada se je zaključila v ponedeljek. Običajen konec z razdeljevanjem »diplom«. Na čelu dolge mize ploskajočih je stal glavni organizator Darko, ki mu je neskončno dolg aplavz pordečil oči. Naše tokratno srečanje je bilo tako zanj kot za EGEA Skopje doslej največji organizacijski zalogaj. 50 udeležencev se je porazgubilo v vseh taksijih, ki jih premore Bitola pod Pelisterjem, nekateri so nadaljevali pot s svojimi avtomobili. O nadaljnjih 5 dneh makedonskih čudes in bizarnih balkanskih dogodkov, ki jih je beležil del ljubljanske ekipe na krogu po Makedoniji, pa bo pisal naslednji GEOMix.

Kaj je smisel naših srečanj? Razmišljam, enostavno je: prijava se, udeležiš in uživaš. Ta del je enostaven. A bolj pomembno je, da se tam tudi spoznaš z ljudmi. Ostanajo ti življenjska prijateljstva in bodoči strokovno-poslovni stiki. Ki bodo stalen vir novih življenjskih izkušenj in priložnosti za sodelovanje. Za boljšo regijo. Če nič drugega, je jugovzhodna Evropa oz. nekdanja Jugoslavija pač nezčrpen vir ekonomskih priložnosti za Slovence.

Eden od plodov druženja je obetajoča se EGEA izmenjava Ljubljana - Skopje, ki se ima zgoditi v prihajajočem letu. Balkanijado 2013 smo predali v organizacijo EGEA Zagreb, najverjetneje na katerem od dalmatinskih otokov, ki se izkažejo za najlepše prav v zgodnji jeseni. Sodeč po preteklih izkušnjah bosta oba dogodka dalje tkala vezi med regionalnimi društvi, a dejanski izid prepuščam organizatorjem. Bolj proti jugu bi rekli »živi bili pa videli«.

Gašper Šubelj

gasper.subelj@gmail.com

Slika 3: Udeleženci na »kameni reki« v narodnem parku Pelister (foto: Gašper Šubelj).

MOTIVACIJSKI VIKEND – RADOVNA 2013

Slika 1: Skupinska slika pred kočo (foto: Veronika Sorčan).

Kdaj: 22.–24. 2. 2013
Kje: Radovna, Slovenija

Že tradicionalni motivacijski vikend je letos potekal med 22. in 24. februarjem v Radovni na Gorenjskem. Ker je bil to prvi vikend po koncu izpitnega obdobja, smo se ga vsi veselili že vsaj mesec dni prej. Delo organizatork sta tokrat prevzeli aktivni članici društva Tadeja Babič in Jasmina Obrstar. Ti sta vse vnaprej pridno načrtovali in si za cilj zastavili najti še neobiskano, novo lokacijo. Ker jima je uspelo, smo se letos odpravili v taborniško kočo v Radovni.

Na podlagi zelo številčne udeležbe lahko sklepamo, da je bila sprostitev po izpitnem obdobju še kako dobrodošla. Veliko je bilo prvih in drugih letnikov, nič manj pa tudi starejših članov društva, ki se še vedno vsako leto zagnano trudijo motivirati.

Prvi večer je bil namenjen spoznavanju. Organizatorki sta imeli za nas pripravljenih nekaj spoznavnih iger. Večer se je tako zavlekel pozno v noč in vzdušje je iz ure v uro postajalo bolj prijetno. Spoznavni večer je uspel.

V soboto dopoldne je sledil bolj poučen del vikenda.

Udeleženci so se razdelili v skupine in obiskali železne delavnice. Te so vodili že stari mački DMGS-ja: Maja Gostenčnik, Veronika Sorčan, Kaja Kos, Tanja Tomič ter Andreja Dintinjana. Na delavnicah so novi člani društva izvedeli ogromno o GEOmix-u in člankih v njem, EGEL in izmenjavah, kongresih ter vseh ostalih aktivnostih na mednarodnem nivoju, pa vse o taboru in ekskurzijah. Ker so delavnice temeljile na skupinskem delu in ustvarjalnosti, je morala vsaka skupina pri vsaki delavnici opisati potek organizacije in izvedbo zamišljenega dogodka ter svoje delo predstaviti s pomočjo plakata na večerni predstavitvi.

Po kosilu je sledil izlet pod vodstvom Timija Trčka in Naceta Jereba. Ker je bil ta vikend eden najbolj sneženih to zimo, izleta ni bilo možno izpeljati točno tako, kot je bilo zamišljeno. Kljub vremenskim razmeram smo se na teren vseeno odpravili. Najprej smo si ogledali s snegom prekrito dolino Krme in se nato odpravili še do Zelencev, kjer je bila voda v tem delu leta videti še posebej turkizna. Kljub neštetim mokrim nogam in zmrznjenim prstom smo se na pobudo ambiciozne udeleženke odpravili še v sosednjo Italijo na ogled zamrznjenih Belopeških jezer. V kočo smo se vrnili tik pred mrakom.

Na vrsti je bila večerja, nato pa že omenjena predstavitev dopoldanskih delavnic, kjer se je pokazala izvirnost in ambicioznost naših novih članov. Nekateri izmed opi-

Slika 2: Delavnica o ekskurzijah z voditeljico Kajo Kos (foto: Veronika Sorčan).

sanih projektov bi bili z nekaj truda brez težav izvedeni. Morda smo dobili nekaj idej za katerega izmed prihodnjih projektov.

Za predstavitvami nam je kolega Alen Červ v obliki potopisa z mnogimi zanimivimi slikami predstavil svojo pot po delu Južne Amerike. Vsi smo z odprtimi usti poslušali njegove zgodbe.

Za konec večera smo izvedli že tradicionalni BDC oziroma Beer Drinking Contest. Žal je po koncu igre prišlo

do manjše zmeđe med sodniki, zato zmagovalec še zdaj ni znan. Pa nič za to, BDC je bil vseeno uspešen in večer zelo prijeten, saj si drugačnega v družbi geografov težko predstavljamo.

V nedeljo je sledilo še pospravljanje in odhod tik po tem, ko nam je prijazen sosed s plugom priskočil na pomoč. Kljub nekaj deset centimetrov novoza padlega snega in letnim gumam enega izmed udeležencev smo vsi srečno prišli do doma. Motivacijski vikend je bil tudi le-

tos uspešen. Mislim, da smo naše naslednike motivirali in navdušili, da se nam pri društvenih aktivnostih še kdaj pridružijo ali celo sprejmejo pobudo in se preizkusijo v organizaciji raznoraznih dejavnosti.

Andreja Dintinjana
a.dintinjana@gmail.com

Slika 3: Geografi na Zelencih (foto: Kaja Kos).

BERLIN

2. del izmenjave z entiteto Berlin

Slika 1: Slovenski in nemški del ekipe (foto: Veronika Sorčan).

Kdaj: **1.–5. 12. 2013**

Kje: **Berlin, Nemčija**

Kdo: **Miha, Gašper, Eva, Veronika, Tina, Urška, Suzana, Liza, Janja**

Pa gremo v Berlin! Da bi nemškimi kolegom vrnili obisk, smo se pol leta po prvem delu izmenjave v Ljubljani, kjer smo se že dobro spoznali, podali na 12-urno nočno vožnjo iz Ljubljane v Nemčijo. A v dobri družbi to še nikoli ni bil problem. In geografi SMO dobra družba! 9 udeležencev z naše strani in tokrat 7 z njihove je to v prihodnjih dneh vsekakor potrdilo.

Iz Ljubljane smo se odpravili z manjšo zamudo, saj so protesti v centru Ljubljane poskrbeli za zastoje že na samem začetku našega potovanja. A preostala pot je tekla gladko in zjutraj smo se že mastili (sicer še nekoliko mežikajoče) za polno mizo, ki so nam jo pripravili gostoljubni nemški kolegi.

Raziščimo prestolnico!

Utrujenost ni trajala dolgo, hladen decembrski zrak in za nas prve snežinke v tistem letu so nas hitro zbistrili. Berlin je velik, zato se je bilo na raziskovanje resnično zanimivega mesta potrebno odpraviti čim prej! Oglede se ne bi mogel začeti bolje kot z obiskom turške tržnice (ta je bila za nas že prava atrakcija), kjer je bilo potrebno nakupiti sestavine za kasnejšo večerjo. Sledil je sprehod

po opuščnem letališču Tempelhof, ki danes Berlinu ponuja kvaliteten ravninski prostor za lociranje novih dejavnosti, med obdobjem 1961 in 1989 pa je bilo letališče nujno za preskrbo zahodnega Berlina. Že prvi sprehod po mestu nas je navdal z občudovanjem še vedno v vse smeri razvijajočega se Berlina, ki ga hkrati spremlja grenak priokus spominov iz dvajsetega stoletja. Ravno zaradi prisilnega ločenega razvoja obeh delov mesta je čutiti potrebo Berlinčanov po alternativnem razvoju, saj na vsakem koraku srečuješ zanimive ulične glasbenike in navdihujoče grafite, ki odražajo želje po enakopravnosti in svobodi. Po odkrivanju prestolnice sem dobila občutek, da ritem mesta narekujejo predvsem mladi.

Podali smo se v »underground Berlin bunker«, ki nam je omogočil intenziven stik z vsakdanom ljudi med drugo svetovno vojno. Zvečer pa je seveda sledila pogostitev s pečenicami, tradicionalnimi nemškimi klobasami, entuziazem gostiteljev pa je malce okrhalo dejstvo, da nam je ta hrana že od prej precej dobro znana! Večer se je v skladu z učenjem različnih pivskih igric kvalitetno razvil in se nadaljeval v enem izmed berlinskih underground klubov.

Berlin je ogromno mesto, kar pomeni, da se je od doma do zbirne točke potrebno odpraviti precej prej, pa tudi javni promet je zaradi nekdanje delitve mesta na dva dela zelo razčlenjen in zahteva veliko prestopanj in menjavanj različnih vrst javnega prevoza. Marsikdo ima (vsaj geografi) doma čez vso steno nalepljeno ogromno karto mesta, saj vseh prometnih povezav niti domačini

nimajo v malem prstu. Naslednji dan smo se tako šele postopoma nakapljali skupaj in se sprehodili po nadvse zanimivem boljšem sejmu, ki ga v mestu prirejajo vsako nedeljo. Barantanje v polomljeni nemščini, gretje ob ognju sredi sejma in pogovor s hecnim fantom s polno pleteno košarico raznoraznih kolačkov so nas z mestom še bolj zbližali, in če bi bilo mogoče za sabo tovoriti kup stvari, bi na sejmu za-

Slika 2: Študentska soba za druženje na fakulteti (foto: Janja Jeznik)

gotovo nakupili še kaj več. Atrakcija za ostale pa smo bili tudi mi sami, kajti za zabavo obiskovalcev smo poskrbeli s skakanjem s stopnic med fotografiranjem ter s plesanjem okoli uličnega benda. Ampak saj so domačini tega že vajeni, Berlin je namreč poln sproščenih in ustvarjalnih ljudi.

Predbožični čas

Med naletavanjem snežink smo se sprehodili skozi muzej na prostem, ki je posvečen zgodbam, ki so povezane z berlinskim zidom, ter obiskali božični sejem, ki je bil poln stojnic in ljudi, saj ima predbožični čas po vsej Nemčiji precej večji pomen kot pri nas. Minevali so šele prvi dnevi decembra, a vse nas je že prevzelo božično vzdušje. Tako so naši gostitelji s kombiniranjem ogledov in zabave na nas naredili zelo dober vtis. Skupna priprava kasnejše večerje v ogromni kuhinji ene izmed udeleženk in druženje v privatni sobi v enem izmed berlinskih barov pa sta nas še dodatno zbližala. Nemški kolegi so nam navdušeno ponujali kuhano vino, vendar jim je naša ekipa raje predstavila »pravega kuhančka« in ne le segretega, vnaprej pripravljenega vina iz tetrapaka!

Centralni del mesta

Že dodobra utrujeni zaradi pomanjkanja spanja smo tretji dan našega obiska namenili znamenitostim v središču mesta. A stvar nikakor ni bila monotona, saj so se gostitelji izkazali s pripravo igre, med katero smo Slovenci v dveh skupinah tekmovali med sabo in med znamenitostmi iskali odgovore na določena vprašanja. Tako smo si ogledali vsem znana Brandenburška vrata, ki so danes simbol svobodnega Berlina, saj je berlinski zid potekal ravno tam mimo in so bila vrata v obdobju razdeljenega Berlina zaprta za javnost. Nekoliko nemirne nas je pustilo judovsko spominsko obeležje, fotografirati je bilo potrebno čudovito Berlinsko katedralo, sprehod po spiralnem razglednem stolpu parlamenta pa nam je razkril dejansko veličino in razsežnost mesta. Vreden ogleda je bil tudi DDR muzej (Deutsche Demokratische Republik

museum), ki nam je z interaktivnimi predstavitvami ponudil vpogled v vsakdanje življenje prebivalcev Vzhodnega Berlina, v več kot uri in pol pa sem predelala komaj polovico muzeja, in to ne zaradi velikosti, temveč zaradi temeljitih prikazov, opisov in zgodb, ki te ne pustijo ravnodušnega. Za podobno ceno kot pri nas smo se okrepčali v kvalitetni študentski

menzi, vendar tam brez bona! Zmagovalna ekipa si je lahko privoščila še sladico.

In kaj še je nedopustno zamuditi v Berlinu? East Side Gallery seveda, kjer se sprehodiš mimo skoraj kilometer in pol dolgega dela Berlinskega zidu, ki je danes poslikan z grafiti umetnikov z vsega sveta in promovira svobodo. Svoj pečat je na nas pustil tudi obisk bližnjega koncentracijskega taborišča Sachsenhausen, kjer so nizke temperature zraka občutno prispevale k našemu poistovetanju z nekdanjimi taboriščniki.

Naši gostitelji so v program zajeli zelo zanimive ogleda, ki so nam omogočili nazoren vpogled tako v zgodovino mesta kot tudi v današnji Berlin. Seveda pa tudi zabave ni primanjkovalo. Poleg tega so nam na njihovi fakulteti predstavili svojo Egea študentsko sobo in dejstvo, da jo sploh imajo, me je navdušilo. Na domu enega izmed udeležencev smo pripravili filmski večer, najbolj pa je izstopala degustacija 20 različnih nemških piv, ki se je kasneje prelevila še v tradicionalni BDC.

Slovo in še dva postanka

Tako se je naš obisk Berlina po petih dneh končal. Polni novih vtisov smo se zjutraj poslovili, se stlačili v kombi in odrinili. Seveda smo zavili še v trgovino in si nabrali zaloge berlinskih specialitet. Vendar nam pohajkovanje po Nemčiji še ni bilo dovolj. Naš prvi postanek je bil v kulturnem mestecu Weimar, kjer smo si znova privoščili »brätwurst«. Nato smo se ustavili in prenočili pri izjemno gostoljubnih geografi iz Marburga. Nepozaben in predvsem spontan skupen večer je poskrbel za hiter dogovor o dodatni izmenjavi z Egeo Marburg, kar smo kasneje dejansko uresničili.

Najlepša hvala vsem udeležencem za dobro družbo in izjemen teden!

Janja Jeznik

janja.jeznik@gmail.com

NORVEŠKA PO GEOGRAFSKO

Slika 1: Skupinska fotografija udeležencev (foto: Katja Polc).

Kdaj: 13.–17. 2. 2013
Kje: Trondheim, Norveška
Kdo: Katja Polc (EGEA Ljubljana)

Kljub letošnji dolgotrajni zimi in obilici snežnih padavin sem se v februarju vseeno z veseljem podala na še bolj snežno, predvsem pa mrzlo Norveško. Kajpada je bil razlog za to povabilo norveških geografov na EGEA zimski teden.

Še v času našega izpitnega obdobja je potekalo geografsko srečanje v Trondheimu. Geografi iz Rusije, Latvije, Belgije in Slovenije smo bili deležni prijetnega sprejema v študentskih sobicah naših norveških prijateljev. Vsega skupaj nas je bilo ducat. Po nočnem potovanju z vlakom višjega razreda sem prispela v prijetno univerzitetno mesto in, kot se spodobi, smo se takoj podali na pot. Vožnja z avtobusom je pomenila predvsem buljenje skozi okno in poskus diferenciacije vsakega posameznega vrhova. Roros, kot eno izmed najbolj znanih rudarskih mest, je bilo naše prvo postajališče. Očaral nas je z zgradbami iz 17. in 18. stoletja, za kar pa si je zaslužil prostor na Unescovem seznamu kulturne dediščine. Poleg ogleda premogovnika bakra pa nas je eden izmed domačinov popeljal na ekološko kmetijo, ki je izražala tipično norveško gradnjo in je bila z vso svojo idilo pravšnja za preživljanje medenih tednov. To je potrdilo še kosilo, sestavljeno iz norveških tradicionalnih jedi. Ob večerih, katere je podaljšala bližina polarnega vzporednika, smo ob dragem pivu hitro razumeli razloge, zakaj Norveška ni del Evropske unije. Še en dan smo preživeli ob spoznavanju mesta Trondheim, prikupnih hišic, iskali zastoj kavo, si

ogledali najstarejšo leseno cerkev, podprli mirovne protestnike, preizkusili našo orientacijo po mestu, poskusili morske specialitete, se izobraževali o norveški zgodovini ... Potem smo zašli še v tiste bolj prave geografske vode. Pri temperaturah, ki so se še Rusinjam zdele nizke, smo se podali v neznano, preučevali Trondheimski fjord, se povezali z geologi, ki so kljub podobni medsebojni ljubezni, kakršni smo priča med slovenskimi geografi in geologi, vzpostavili prijetno socialno povezovanje in deljenje znanj. Postavili smo ogenj sredi ničesar, zapekli hrenovke in našli še takšne in drugačne načine za vzpostavitev primerne telesne temperature. Po vseh zimskih radostih nas je na petek zvečer čakalo še pravo "geogala" praznovanje z ostalimi norveškimi geografi v prijetni hriboviti hišici na samem s slavnostno pojedino in zabavo do jutra. Vse skupaj je popestrila prava norveška savna in občasni skoki v sneg ali pa nekaj rekreativnega teka naokrog. Tudi v prihodnjih dneh se nismo naveličali preučevati pokrajine, odkrivati neznanega, zmrzovati pri -25 stopinjah in se še malo bolj osvežiti v morju. Ob večerih smo kramljali, vzpostavljali prijateljstva, ugotavljali, da smo še sposobni deljenja in kolektivne pomoči, predvsem pa se zavedali, da se bodo naše geografske poti še križale in povezoval. Same aktivnosti so bile tako družbene, fizične in socialne narave s predpostavko druženja evropskih geografov, spoznavanja prelepe Norveške, njihovih šolskih sistemov ter videnje geografsko-ekoloških pogledov na svet.

Vse skupaj je bila čudovita izkušnja z veliko merico izkustvenega učenja ob sproščnem vzdušju.

Katja Polc

polckatja@gmail.com

CHRISTMAS IN VIENNA 2012

Slika 1: Božični sejem pred mestno hišo (foto: Anja Šmit).

Kdaj: 13.–16. 12. 2012

Kje: Dunaj, Avstrija

Kdo: Alistair (EGEA Sevilla), Izidor (EGEA Maribor), Andrej in Anja (EGEA Ljubljana)

Z »rdečo puščico« smo se štirje geografi iz Slovenije odpravili v glavno mesto sosednje Avstrije. Prispeli smo ravno prav, da je lahko vsak od nas odšel k svojemu gostitelju. Nato smo se skupaj z njim odpravili na Oddelek za geografijo Univerze na Dunaju. Tu ima EGEA Vienna celo svojo sobo. Ko smo se vsi zbrali in dobili paket dobrodošlice s številnimi zemljevidi Dunaja in znanimi dunajskimi napolitankami, smo se spustili v klet fakultete v prav poseben prostor. Tu nas je pričakal geografski kolega, ki je zadolžen za predstavitve globusa. A ne takega, kot ga ima najbrž vsak geograf doma. Ta se imenuje Hyperglobe, velik je 1,5 metra in je edini tak v Evropi. Prikazuje procese, ki se dogajajo na naši Zemlji vsakodnevno, vsakoletno ali pa kar v milijonih let. Prikaže lahko, kako je razpadla Pangea, kako je nastal orkan Katrina in kakšno je trenutno vremensko stanje na svetu. Skratka, globus lahko s svojim notranjim projektorjem in povezavo do računalnika prikaže skoraj vse, kar si želimo. Perfekten bi bil za v našo sobo, a kaj, ko stane celo bogastvo!

V štirih dneh smo videli dovršen del Dunaja in spoznali marsikaj o nekdanji Avstro-Ogrski prestolnici. Tako smo šli na vodena ogleda stavbe Združenih narodov in katedrale sv. Štefana, ponoči smo videli palačo Schönbrunn, ogledali smo si eno izmed najnovejših sosesk, odpravi-

li pa smo se tudi na ekskurzijo severno od Dunaja, kjer smo se povzpeli na grič. Od tu se ob jasnem vremenu vidi Dunaj, kar pa sami ne moremo potrditi, saj je bilo ob našem vzponu vreme oblačno in deževno. Zelo lep način za spoznavanje mest pa je *city game*. Razdeljeni v skupine smo glavne mestne znamenitosti spoznavali sami in se pri tem tudi zabavali. Razne norčije smo uganjali v muzejski četrti, ob kraljevi zimski rezidenci, španski jahalni šoli in mestni hiši.

Predbožični Dunaj nam je ponudil tudi mnogo gurmanskih užitkov, saj smo se počutili kot na kulinarinem potovanju po svetu. Geografski kolegi so se potrudili z izbiro restavracij, da smo doživeli Dunaj tudi kot stičišče različnih kuhinj sveta. Poskusili smo dunajsko, italijansko, turško in pakistansko hrano, le do Sacherjeve torte nam ni uspelo priti.

Večeri so bili namenjeni spoznavanju drugih udeležencev, prisostvovali smo na tradicionalnem mesečnem srečanju študentov geografije na dunajski univerzi, odpravili smo se v nočni klub, kjer smo se skupaj zabavali do jutranjih ur in izvedli igro »skrivnostni Božiček«, pri kateri je vsak prinesel darilce, ki ga je podaril osebi, katere ime je izвлеkel v žrebanju.

Seveda pa predbožični Dunaj ne bi bil to brez božičnih sejmov. Praznično vzdušje, vonj po kuhanem vinu in božičnih začimbah so bili odlični razlogi za njihov obisk. Obiskali smo jih kar nekaj, tako tiste najbolj znane in oblegane kot tudi manj znane. Na prvih se je trlo turistov, ki so množično prihajali iz kopice avtobusov, parkiranih točno pred samimi sejmi. Drugi sejmi so bili manj oblegani in bolj priljubljeni pri domačinih. Tu smo si privoščili tudi kakšno skodelico kuhanega vina in punča, da

smo se malo pogreli v teh kratkih decembrskih dneh.

Tschüß, Dunaj, do naslednjič!

Dogodek je bil super! V celem vikendu se nas je zbralo okoli 50 geografov. Kot vedno – v družbi geografskih kolegov so tudi tokrat dnevi minili, kot bi mignil.

Anja Šmit

anja.smit2@gmail.com

Slika 2: Katedrala sv. Štefana v središču Dunaja (foto: Anja Šmit).

Slika 3: Udeleženci dogodka, ki smo prispeli iz Slovenije (foto: Alistair Langmuir).

EXPLORE MORAVIA

Slika 1: Skupinska slika udeležencev v Olomoucu (foto: Urška Žibert).

Kdaj: 19.–23. 11. 2012

Kje: Brno, Češka

Kdo: Urška Žibert (EGEA Ljubljana)

Raziskovanje spletne strani EGEA tam nekje konec septembra 2012 je tudi v meni prebudilo željo po takšnem načinu potovanja, raziskovanju drugih držav in spoznavanju študentov in študentk geografije iz tujine. Tako sem še isti dan postala članica foruma ter se prijavila na dogodek *Explore Moravia*.

Petdnevni dogodek se je odvijal v Brnu in njegovi okolici. Brno, glavno mesto Moravske, je s 400.000 prebivalci drugo največje mesto na Češkem. Leži na nadmorski višini od 190 do 479 m, njegova površina pa znaša okoli 230 km². To univerzitetno mesto je privlačno tudi za turiste, ki si ga pogosto izberejo kot izhodiščno točko za odkrivanje naravnih in kulturnih znamenitosti celotne regije. Severno od Brna najdemo zaščiten območje Moravskega krasa, na jugu pa se nahajajo mnogi vinogradi ter vinske kleti. V okolici mesta je veliko mešanih gozdov, ki obiskovalcem ponujajo številne možnosti za sprehode in kolesarjenje.

Brno sem obiskala že dvakrat, in sicer pred nekaj leti, ko sem se udeležila dirk Moto GP, vendar samega centra mesta takrat nisem videla. Ker je Brno tudi eno izmed mest, mimo katerega se redno vozijo vozniki tovornjakov, ki z raznimi dobrinami oskrbujejo ta del Evrope (njihove poti so največkrat usmerjene proti Pragi in Olomoucu, pa tudi proti Poljski, Latviji, Litvi ...), sem izkoristila dobro voljo svojega brata in njegovega prijatelja (oba

sta poklicna šoferja), ki sta me pripeljala tako do Brna kot tudi nazaj v Slovenijo.

V ponedeljek, 19. novembra, sem okoli poldneva prispela do nakupovalnega centra Olympia blizu avtoceste, od koder sem se z brezplačnim avtobusom odpeljala do glavne avtobusne postaje v Brnu. V žepu sem imela zemljevid strogega centra, ki pa ni zajemal mesta, kjer sem izstopila, zato sem prvih nekaj korakov namenila spraševanju, v kateri smeri se nahaja *Náměstí Svobody*. Po nekaj neuspelih poskusih sem naletela na prijazen par, ki me je s svojimi razumljivimi napotki le pripeljal do zelenega mesta.

Ker sem prišla dovolj zgodaj, sem lahko nekaj uric sama spoznavala mesto, nato pa sem skupaj z organizatorjem Janom odšla do kočice izven mesta, kamor so prišli tudi ostali udeleženci. Nekateri so prispeli zelo pozno, saj so letalske družbe odpovedale lete ali pa jih predstavljale v nedogled. Prvi večer smo tako namenili spoznavanju, predstavitvi programa in ogledu zemljevida Evrope, ob katerem smo ugotavljali, od kje vse smo prišli.

Tabora smo se udeležili študentje iz Belgije, Češke, Nizozemske, Poljske, Slovaške, Slovenije, Švice in Ukrajine.

V torek, 20. novembra, smo se takoj po zajtrku odpravili na ekskurzijo, katere namen je bil spoznati Moravski kras. Obiskali smo kraj Křtiny, ki leži v okrožju Blansko (*okres Blansko*), od koder smo se peš podali skozi gozd do jame Výpustek (*jeskyně Výpustek*). To je širok, edinstven jamski sistem, ki je nastal pred več stoletji. Skupna dolžina odkritih rovov je 1.300 m, največja globina pa znaša 55 m. V njej so potekale dejavnosti tako češkoslovaške kot nem-

ške vojske (v 60. letih sta bila npr. v enem izmed rovov postavljena podzemno zaklonišče in skrivno poveljniško mesto). Kljub temu so se nekateri deli jame ohranili v prvotni obliki.

Na poti nazaj smo si v Křtinyju ogledali še mogočno baročno cerkev, ki je priljubljena romarska točka. Zvečer pa smo se v Brnu udeležili slavne zabave *Geografičák*, prirejene za vse študente geografije in njihove profesorje.

V sredo, 21. novembra, smo bili po le nekaj uricah spanja že zgodaj zjutraj na Oddelku za geografijo na Naravoslovni fakulteti Masarykove univerze (geografijo na Češkem uvrščajo med naravoslovne znanosti in je ne poučujejo na družboslovnih fakultetah, kot je to praksa pri nas). Spoznali smo njihovo študijsko okolje, nato pa smo popoldne namenili preizkusu svojih orientacijskih sposobnosti. Razdeljeni v več skupin smo raziskovali mesto, spoznavali njegove znamenitosti in včasih malo bolj, drugič manj tarnali nad mrazom. To je bilo odvisno predvsem od oddaljenosti našega naslednjega cilja, saj so nas češki kolegi včasih poslali prav na drugi konec mesta. Pa vendar ... vsekakor je bilo vredno!

Zvečer smo se v koči greli ob kamini in predstavljali vsak svojo domovino. Poskusili smo tradicionalne dobrote, od raznih klobas, sladice pa vse do vin, likerjev ... Poslušali smo tudi tipično folklorno glasbo, se nasmejali smešnim primerjavam jezikov in igrali družabne igre.

V četrtek, 22. novembra, pa smo se z vlakom odpeljali proti Olomoucu. Pot je bila zelo zanimiva, saj smo se iz neznanega razloga (najbrž je šlo za okvaro vlaka ali pa za delo na odseku proge) ustavili in hitro smo morali steči do avtobusa, ki nas je nato le pripeljal do Olomouca. Tam so nas počakali kolegi iz entitete EGEA Olomouc, ki so nas popeljali po mestu ter nam predstavili svojo univerzo. Olomouc, ki ima okoli 100.000 prebivalcev, je šesto največje mesto na Češkem. Leži v srcu Moravske, v preteklosti pa je bil tudi njeno glavno mesto. Po vrnitvi v Brno smo večer preživel v tradicionalnem EGEA slogu: "češki BDC".

Že je bil tu petek, 23. november, ko smo se morali, mnogi s temnimi podočnjaki, vrniti domov. Neprepanost je bila posledica druženja in veselja, medsebojnega razumevanja in želje, da bi skupaj preživel

čim več časa. EGEA Brno je res lepo poskrbela za organizacijo tega tedna in vsem udeležencem podarila nepozabne spomine.

Naj za konec povzamem besede lokalnega turističnega vodnika, ki Brno označi za dober dokaz, da tudi majhna mesta lahko ponudijo zelo veliko. Zgodovinski center Brna si je moč ogledati v nekaj urah, en dan je dovolj, da ga prehodiš po dolgem in počez, si ogledaš vse znamenitosti, vmes pa se še vedno najde čas za pogovor s prijaznimi domačini. Moravska prestolnica se ponaša s pisano ponudbo dogodkov, dvema gradovoma in dvema mestnima hišama. In kljub šalam, ki krožijo o mestu (npr. tista, ki pravi, da je Brno »največja vas Divjega Vzohda«), je to kraj, v katerega se popotnik hitro zaljubi in ga nikoli ne pozabi.

Urška Žibert

zibert.urska@gmail.com

Slika 2: Náměstí Svobody, Brno (foto: Urška Žibert).

SLUM KIBERA

Slika 1: Razposajeni šolarčki, ki mimoidočega na vse grlo pozdravljajo s priljubljeno frazo »how are you?« (foto: Barbara Černič).

Mesta prihodnosti niso iz stekla in jekla, kakor so napovedali urbanisti prejšnjih generacij, temveč so sezidana iz slame, glin, nežgane opeke, odpadnega lesa, plastike in cementnih zidakov (4). V slumih oziroma barakarskih naseljih živi že tretjina svetovnega urbanega prebivalstva, največ v Aziji (60 %), najmanj v državah Severa (5 %). Slum je praviloma nelegalno obmestno naselje brez komunalne opremljenosti, kjer prebivajo predstavniki najrevnejšega družbenega sloja (6, 13). Bivalni objekti so zgrajeni iz neakovostnih gradbenih materialov in pogosto na neprimernih lokacijah (močvirnato območje, erozijsko območje, deponije, onesnažena zapuščena industrijska območja ipd.). Pomanjkanje pitne vode in sanitarij, prenaseljenost, nezaposlenost, socialna izključenost, nezdravo življenjsko okolje in z njimi povezane bolezni (pogosto zaradi okužene vode), kriminal in nelegalnost, so le nekatere lastnosti, na katere pomislimo ob omembi besede slum.

Potrebno pa je izpostaviti tudi pozitivne lastnosti slumov. Gre namreč za območja, kjer si begunci (klimatski, vojni, politični ...) lahko zagotovijo relativno poceni bivališče. Tam prevladuje želja po boljšem jutri, za prebivalce je značilna solidarnost in medsebojna sosedska pomoč, slumovska območja pa so pogosto kulturno bogata. Mnoge plesne in pevske skupine ter umetniki in politiki namreč izhajajo iz slumov (13). Žal vse to ne odtehta negativnih lastnosti in nemogočih razmer, ki vladajo v teh predelih, zato bi se morale države resno spopasti s slumovsko problematiko.

V več kot 200.000 slumih oz. barakarskih naseljih živi že več kot milijarda ljudi. Največ prebivalcev slumov je v afriških in azijskih državah, ki ponekod predstavljajo

celo več kot 90 % mestnega prebivalstva (npr. v Etiopiji, Čadu, Afganistanu) (13). Do hitre urbanizacije, ki je razlog za tako stanje, je v zadnjih desetletjih prihajalo zaradi številnih vzvodov potiskanja ljudi s podeželja, med drugim zaradi mehanizacije kmetijstva, uvožno-izvoznih tržnih prehranskih poti, suše, državljskih vojn, združevanja majhnih kmetij ... V 80. in 90. letih je s strani Mednarodnega denarnega sklada prišlo do drastičnega upada subvencij za izboljšanje kmetijstva in izgradnjo podeželske infrastrukture, kar je povzročilo dobesedno eksplozijo slumovskega prebivalstva (13). Tudi če so se gospodarstva držav krčila in tovarne v mestih zapirale, je urbanizacija še vedno naraščala (4). Revščina se je premikala proti mestom, kar imenujemo urbanizacija revščine. Večino stanovalcev slumov lahko razdelimo v štiri skupine, in sicer ruralne migrante, begunce, brezdomce in tuje delavce. Uradne statistike števila skupnega prebivalstva v slumih po svetu ni, obstajajo le grobe ocene. Uradniki namenoma minimalizirajo število slumovskih prebivalcev, medtem ko nevladne organizacije z ocenami pogosto pretiravajo. Zaradi pomanjkljivih statističnih podatkov in nerealnih ocen slumovskega prebivalstva ter ohlapnih definicij sluma uradno ni znano, kateri slum je največji na svetu oz. ima največ prebivalcev. Med največjimi so Neza-Chalco-Izta (Ciudad de Mexico), Gaza (Palestina), Orangi (Karachi), Ajegunle (Lagos), Kibera (Nairobi), Dharavi (Bombaj), Libertador (Caracas), Cono Sur (Lima), Imbaba (Kairo), El Sur (Bogota) (13) itd.

Revščina in prenaseljenost slumov je v zadnjih letih pritegnila zanimanje turistov, ki turističnim agencijam plačujejo za vodenje po slumih. Turizem v slumih oz. poorism (10, 12), kot ga imenujejo v tuji literaturi (ang. poor = reven), je doživel pravi razcvet, čeprav je predmet

številnih razprav o etičnosti voajerstva (14), kot ga vidijo kritiki turizma v slumih, medtem ko podporniki v turizmu vidijo finančni doprinos območju. Velika zagovornica turizma v slumih je Brazilija, ki vabi turiste k ogledu njihovih številnih favel.

KIBERA

Razteza se na JZ delu Nairobija, kenijske prestolnice z dobrimi tremi milijoni prebivalcev (3). Kibera je največji izmed petih slumov mesta, njegova populacija pa se po različnih ocenah giblje od 170.000 prebivalcev, kolikor jih beleži kenijska vlada, do več kot milijona, kot ga navaja večina preostalih virov. Celotno slumovsko prebivalstvo Nairobija naj bi predstavljalo kar 60 % njegove populacije na samo 6 % površine (1, 8).

RAZVOJ IN NASTANEK KIBERE

V začetku 19. stoletja je nekdanja vojaška postojanka v osrčju Kenije prevzela status mesta in Nairobi je postal sedež britanske kolonialne vlade. Le-ta je uvedla zakone omejevanja priseljevanja afriškega prebivalstva v urbana naselja in leta 1902 celo izdala akt, ki je naselitev dovoljeval le uradno zaposlenim v mestih, tako da je bilo nelegalno priseljevanje močno oteženo. Slednje pa je v letih po osamosvojitvi doživelo zagon z opustitvijo migracijskega zakona in populacija Nairobija se je iz 350.000 prebivalcev leta 1962 v desetih letih dvignila na pol milijona. Stanovanjske in oskrbne razmere mesta takšnemu navalu niso mogle slediti, zato je takratna neodvisna vlada dopustila oblikovanje ilegalnih naselbin.

Priseljenci so preplavili mesto in se nastanili v bližini tovarn in drugih potencialnih zaposlitvenih središč, na praznih javnih površinah, navadno povsem neprimernih za naselitev (npr. poplavno ogrožena območja Kibere) (2).

Toda začetki Kibere segajo še pred obdobje prvega vala nelegalnega širjenja mesta. Britanska vlada je namreč po letu 1904 svojim nekdanjim vojakom Nubijskega plemena iz vzhodne Afrike dovolila, da se z družinami naselijo na tedanjem vojaškem vadbenem ozemlju. To je bila nagrada za lojalnost britanski kroni v času kolonializma oziroma neke vrste pokojnina po končanem služenju vojaškega roka. Nubijci so območje poimenovali »džungla« oz. »gozd« in se še danes, kljub temu, da so postali manjšinsko prebivalstvo sluma, pojmujejo za edine zakonite prebivalce Kibere. Skozi čas so se na območje pričela naseljevati številna druga plemena, ki so kolibe bodisi najela od Nubijskega prebivalstva bodisi si postavila svoja bivališča. Slednja je vlada po osamosvojitvi razglasila za nelegalna (5).

KIBERA DANES

Kibero sestavlja 13 vasi razporejenih na 2,5 km² površine, preko katere teče železnica proti Ugandi, ki potnikom ponuja razgled na tamkajšnje nemogoče bivanjske razmere (9). Večina zemlje je v lasti vlade, približno 10 % prebivalstva pa je zakonitih lastnikov bivališč, v katerih živijo ali jih oddajajo prišlekom (8). Na območju poleg Nubijscev danes prebivajo še pripadniki plemena Kikuyu (iz njega izhaja večinsko prebivalstvo mesta Nairobi),

Slika 2: Nemogoče življenjske razmere v slumu Kibera (foto: Barbara Černič).

Slika 3: Kolibe, postavljene na kupe smeti, podrtje v eni noči in postavljene v enem dnevu (foto: Barbara Černič).

Luo, Luhya in Kamba iz zahodne Kenije, ki so se v iskanju boljšega življenja sem priselili iz nerazvitega podeželja. Ker mesto ne uspe zagotoviti dela naraščajoči množici revnega prebivalstva, se je le-to moralo zadovoljiti z življenjem brez osnovnih človekovih potreb. Tisti, ki delo vendarle imajo, zaslužijo v povprečju manj kot dolar na dan, kar komajda zadošča za hrano, kaj šele za zdravila ali šolanje otrok (7).

V hišah, velikih približno 10 m², zgrajenih iz blata in pokritih s pločevinasto streho, navadno živi tudi po več kot 8 oseb. Postavljene so na kupe odpadkov, nestabilna podlaga pa je podvržena pogostim poplavam ob večjih deževjih, ko prebivališča dobesedno odnese skupaj z minimalnim premoženjem prebivalcev v njih (2). V približno enem dnevu so kolibe ponovno postavljene in pripravljene podvreči se novim poplavam.

Elektrike ni, tekoča voda je dostopna le na dveh mestih naselja. Prebivalci se poslužujejo uporabe t.i. »flying toilet«; svoje iztrebke zapakirajo v plastično vrečko in skupaj z ostalimi odpadki odvržejo na streho ali ulico. Po Kiberi se širijo nalezljive bolezni in okužbe, ki so posledica slabih razmer in pomanjkanja zdravniške oskrbe. Znotraj Kibere namreč ni niti ene državne bolnice, prebivalci so odvisni od dobrodelnih organizacij in posameznikov. Ti nudijo vsaj minimalno oskrbo in spodbujajo k brezplačnim testom za virus HIV in jemanju zdravil zanj. HIV pozitivna naj bi bila več kot polovica prebivalstva (7).

Razlog številnih prezgodnjih nosečnosti je slaba ozaveščenost. Mnoga dekleta se odločijo za splav, ki pa je v razmerah, ki vladajo v Kiberi, izjemno nevaren postopek. Velik problem so tudi droge in Chaanga, poceni in povsod dostopen močan alkoholni pripravek. Zaradi nepravilne izdelave je zdravju izjemno škodljiv, kljub temu pa po njem posega številno brezposelno prebivalstvo (7, 8).

Kenijska vlada se od razmer distancira in slumom ne zagotavlja niti osnovnih storitev in infrastrukture, med drugim zaradi bojazni, da bi s tem naselitev postala legitimna in stalna. Zgodi pa se, da se prebivalci z dela vrnejo v porušene domove, ki jih vlada brez opozorila uniči zaradi potrebe železnice, ali pa del prebivalstva izseli pod pretvezo, da jim bo zgradila primernejša bivališča. Slednjih prebivalci sluma od znotraj niso videli še nikoli (2). Edino, kar je mestna oblast zagotovila, je postavitve visokih luči, ki osvetljujejo t. i. vroče točke, kraje v Kiberi, kjer se je zgodilo največ kriminalnih dejanj, umorov in posilstev (11).

Znotraj sluma delujejo številne nevladne organizacije, ki bolj ali manj lajšajo življenje njegovim prebivalcem. Drži se jih dvomljiv sloves; medtem ko nekatere za prebivalce resnično predstavljajo rešilno bilko in jim omogočajo vsaj osnovno šolanje in zdravstveno oskrbo ter izvajajo številne projekte (med drugim evropski projekt proizvodnje energije iz odpadkov, projekt mobilnih vrtov, številne delavnice reciklaže, izdelave nakita, pohištva in torb

iz odpadnega materiala ...) (12), pa naj bi se nekatere le okoriščale z donatorskimi sredstvi, ki še posebej narastejo, kadar Kibero obiše katera od svetovno znanih oseb (Barack Obama, Hillary Clinton, Gordon Brown ...), saj gre za enega najbolj preučevanih in poznanih slumov na svetu (12).

Višek absurda, ki ga premore Kibera, sta golf igrišče nekdanjega predsednika Kenije, ki se z naseljem praktično stika, in le nekaj sto metrov oddaljena francoska ambasada. Kljub pogledu na razkošno življenje na drugi strani in težkim razmeram, v katere so pahnjeni sami, pa prebivalstvo slumov ni pasivno. Nihče ne prosjači, vsak se preživlja kakor ve in zna, bodisi kot brivec, frizer, lastnik

mini kina ali pripravljalec hrane, po kateri leze toliko mrčesa, da je komajda mogoče razbrati, kaj kuhar ponuja. Življenje v Kiberi teče dalje, ne ustavi ga poplava, ki s seboj odnese domove, ne ustavi ga smrt dečka, ki krađe elektriko javne napeljave. Ko se turist sprehodi skozi neskončne kupe smeti, ga smeje pozdravljajo odrasli, na vse grlo vpijoč »how are you« pa mu maha gruča otrok. Tudi to je Kibera.

Barbara Černič

barbara.cernic@gmail.com

Dragan Vučenović

ceso.geograf@gmail.com

Slika 4: Barakarsko naselje Kibera, največji slum prestolnice Kenije (foto: Dragan Vučenović).

VIRI IN LITERATURA:

1. A journey of service to families in Kenya - one by one. Kibera, Nairobi. Moja Moja. URL: <http://www.mojamoja.org/kibera.htm> (Citirano 23. 1. 2013).
2. Archambault, S. C., De Laat, J., Zulu, M. E., 2012. Urban services and child migration to the slums of Nairobi. *World development*, 40, 9, str. 1854–1869
3. CIA world factbook, 2009. Kenya. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ke.html> (Citirano 23. 1. 2013).
4. Davis, M., 2009. *Planet slumov*. Ljubljana, Založba *cf, 349 str.
5. De Smedt, J., 2009. The Nubis of Kibera: a social history of the Nubians and Kibera slums. *International Journal of African Historical Studies*. URL: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/17638/Proefschrift%20Johan%20de%20Smedt.pdf?sequence=4> (Citirano 24. 1. 2013).
6. Geografski terminološki slovar. 2005. Kladnik, D., Lovrenčak, F., Orožen Adamič, M. (ur.). Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, 451 str.
7. Gulis, G., Mulumba, A. A. J., Jumba, O., Kakosova, B., 2004. Health status of people of slums in Nairobi, Kenya. URL: <http://www.bvsde.paho.org/bvsacd/cd46/kenya.pdf> (Citirano 22. 1. 2013).
8. Kibera UK – The gap year company. Facts and informations about Kibera. URL: <http://www.kibera.org.uk/Facts.html> (Citirano 24. 1. 2013).
9. Map Kibera project – Maps and statistics, 2008. URL: <http://mapkiberaproject.yolasite.com/maps-and-statistics.php> (Citirano 24. 1. 2013).
10. Mekawy, A. M., 2012. Responsible slum tourism: Egyptian experience. *London, Annals of tourism research*, 39, 4, str. 2092–2113
11. Karanja, M., 2010. Myth shattered: Kibera numbers fail to add up. *Sunday nation*. URL: <http://www.nation.co.ke/News/Kibera%20numbers%20fail%20to%20add%20up/-/1056/1003404/-/13ga38xz/-/index.html> (Citirano 25. 1. 2013).
12. Okello, C., 2011. Slum tourism in Kibera (osebni vir, 15. 2. 2011).
13. United nations, 2003. *The challenge of slums. Global report on human settlements 2003*. London, Earthscan publications Ltd., 310 str.
14. Weiner, E., 2008. Slum visits: tourism or voyeurism. *New York Times*. URL: <http://www.nytimes.com/2008/03/09/travel/09heads.html?pagewanted=all&r=0> (Citirano 27. 1. 2013).

TORONTO IN NEW YORK

Prijetno s koristnim

Slika 1: Toronto (foto: Neža Knapič).

PODATKI O POTOVANJU:

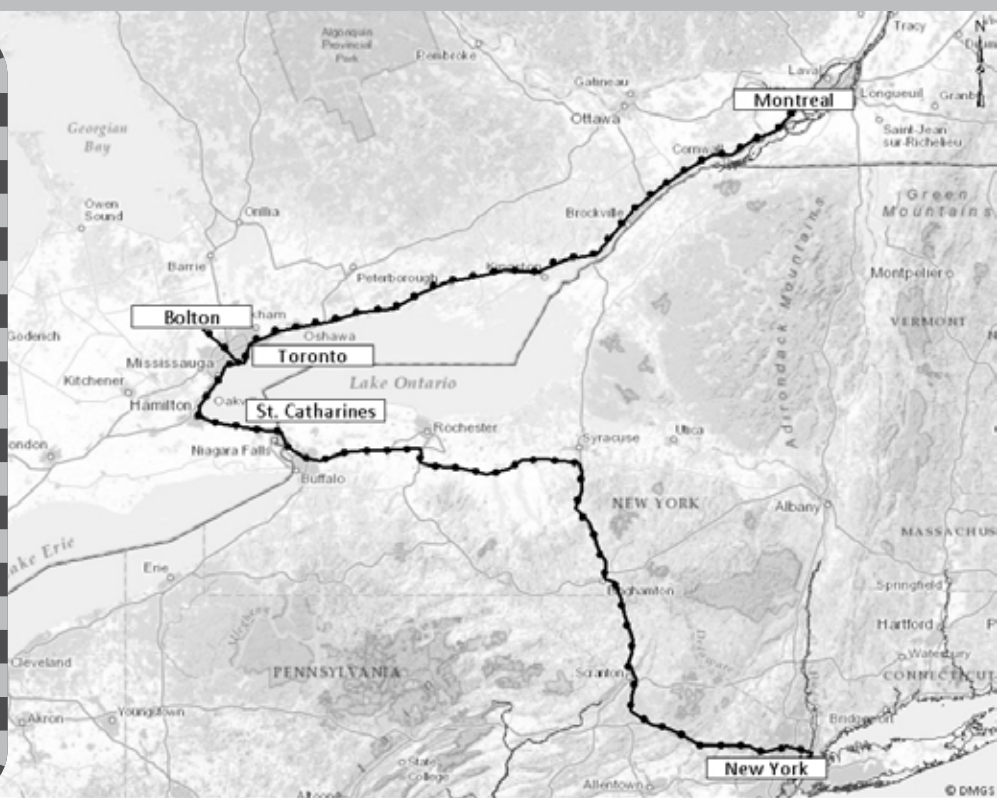
- Prepotovana pot: **Slovenija – Avstrija – Nizozemska – Kanada – ZDA**
 Čas potovanja: **27. 6.–2. 8. 2012 (5 tednov in 2 dneva)**
 Načini prevoza: **avtomobil, letalo, avtobus, podzemna železnica**
 Osebni nasvet: **- Pripravite se na podrobnejše izpraševanje na mejnih prehodih, predvsem na vstopu v Kanado in ZDA.**
- Bodite pozorni pri nakupih v trgovinah, saj cene nimajo vključenega DDV-ja.

DEŽELNA IZKAZNICA - Kanada:

- Lega: **Severna Amerika**
 Glavno mesto: **Ottawa**
 Površina: **9.984.670 km²**
 Število prebivalcev: **33.699.000**
 BDP: **39.183 \$ na preb.**
 Uradna jezika: **angleščina, francoščina**
 Valuta: **kanadski dolar (CAD)**

DEŽELNA IZKAZNICA - ZDA:

- Lega: **Severna Amerika**
 Glavno mesto: **Washington**
 Površina: **9.631.420 km²**
 Število prebivalcev: **301.693.000**
 BDP: **43.555 \$ na preb.**
 Uradni jezik: **angleščina**
 Valuta: **ameriški dolar (USD)**

Pred kakšnima dvema letoma sva prišli na idejo, s čim bi se ukvarjali za diplomsko nalogo na slovenistiki – Slovenci v Kanadi. To pomeni, da bi morali iti v Kanado, kajne? Decembra 2011 je sledil nakup letalskih kart in takrat ni bilo več umika. Kanada, prihajava! Aja, pa vedno pozabiva na New York – zaključek najinega potovanja.

Svojo misijo sva poimenovali prijetno s koristnim, saj sva v interakciji s Slovenci v Kanadi samo državo najbolje tudi doživeli. Že pred odhodom v Kanado sva se prijaviли na razpis za štipendijo za študijske obiske v tujini na Javnem skladu RS za razvoj kadrov in štipendije. To tu omejnjava zato, ker je po sklenjeni pogodbi z Javnim skladom to najina dolžnost, je pa tudi koristna informacija za vse, ki bi si omislili kaj podobnega kot midve. Gre za presenetljivo malo birokracije, znesek, ki ga je dobila vsaka, pa nama je pokrila letalsko karto in še kaj.

Najina misija je trajala 5 tednov in 2 dni, začela pa se je 27. junija 2012 ob 2.00 zjutraj, ko sva se odpravili proti Mednarodnemu letališču na Dunaju, od koder sva imeli ob 9.25 let za Amsterdam, nato pa sva presedli še za let proti Montrealu. Po 24 urah potovanja preko oceana je bil Montreal torej najina prva postaja, kar je bilo zelo dobrodošlo, saj sva imeli tako 3 dni časa za aklimatizacijo na novo okolje, preden sva padli v dogajanje v Torontu in nato še v St. Catharines. Tam so naju namreč čakali z že izdelanim načrtom, koga vse bova spoznali in kam vse naju bodo peljali.

Mesto z okoli milijon in pol prebivalci je bilo v nasprotju s pričakovanji neverjetno umirjeno in dokaj tiho. Sprehodili sva se tudi po ožjem centru in spoznali, kje se zadržujejo meščani in kje se utrip mesta pospeši. Najbolj pa je na naju naredil vtis velik park na hribu nad Montrealom, s katerega je čudovit razgled na celotno mesto in kjer meščani preživljajo prosti čas.

30. junija zjutraj sva spakirali iz hostla in bili že uro pred odhodom avtobusa na postaji – da bo »za zihr«! :) Avtobusne prevoze sva namreč imeli že vse vnaprej rezervirane. Ob 13.30 smo se z dvonadstropnim avtobusom odpeljali na 7 ur dolgo vožnjo proti Torontu, vmes pa smo imeli le en postanek v Kingstonu. Kot je navada doma, sva pričakovali, da se bomo vsi vsuli na WC, na kavo, se malo pretegnili ... Ampak ne! Skoraj vsi so ostali na avtobusu in čakali na nadaljevanje poti. Po tem sva sklenili, da so Kanadčani očitno fiziološko prilagojeni na dolge razdalje.

Na začetku sva se obe »nalimali« na okna, da bi opazovali pokrajino ob poti. Ko sva po pol ure ugotovili, da je povsod sam gozd in ravnina, naju je to kmalu minilo. V Torontu sva prispeli v večernih urah in z malo sreče našli najino domovanje za naslednjih 14 dni pri Marijinih sestrah v Mississagui (predel Toronta). Ujeli sva še zadnji vlak za spoznavanje največje slovenske skupnosti v Kanadi, ki je zbrana ravno okoli te župnije, saj sta Kanado kmalu po najinem odhodu zapustili tudi sestra, preživeltje župnije in s tem slovenske skupnosti pa je sedaj pod vprašajem, saj je bila le-ta močan povezovalni element Slovencev.

Takoj naslednji dan smo se odpravili v približno eno uro oddaljen kraj Bolton severno od Toronta, kjer je slovenska skupnost praznovala Slovenski dan in Canada day. 1. julij je namreč v Kanadi državni praznik, Slovenci pa na isti dan praznujejo Slovenski dan. V Boltonu je pravo počitniško naselje slovenskih priseljencev, kjer v majhnih prikupnih hišicah preživljajo poletne vikende. Začetek poletne sezone je 1. julija in traja vse do oktobra. V tem času se zvrstijo številne kulturne prireditve, športni turnirji, nedeljske maše pod milim nebom ali le druženja na piknikih.

Pogovor, ki je potekal večinoma v slovenščini, je bil zelo sproščen; vsi so naju z zanimanjem sprejeli, radi poklepetali, povedali delček svoje zgodbe. Popoldne smo

se vsi preselili na prizorišče kulturnega dogajanja in se nato zavrteli v ritmih slovenske polke ter valčka. Neverjetno doživetje in ogromno novih poznanstev! Res sva bili presenečeni nad povezanostjo slovenske skupnosti in pripadnostjo slovenstvu tudi mlajših generacij. Vendar se kljub vsemu dogajanju in naporom po ohranjanju

Slika 2: Pogled na Montreal z razgledne ploščadi na hribu nad Montrealom (foto: Neža Knapič).

V 3 dneh, kolikor sva jih imeli na voljo za raziskovanje Montreala, sva si ga skušali čim več ogledati peš. Mesto se nahaja ob reki Sv. Lovrenca, ob obrežju Montreala pa imajo pravo pristanišče, v katerega sva skoraj zašli v veliki vnemi iskanja poti do reke. No, na koncu nama je do reke le uspelo priti.

slovenstva le-to hitro izgublja. Že prva generacija Slovencev rojenih v Kanadi slovenščine skorajda ne zna več. Bolj pa se ohranja slovenska kultura.

Za ogled mesta sva si vzeli par dni. Živeli sva sicer na obrobju mesta, kjer je poselitev še vedno gosta, do centra pa sva z javnim prevozom potrebovali kakšno uro in pol. Toronto in njegovi prebivalci – svet v malem! Največ je Azijcev. Čeprav sta uradna jezika angleščina in francoščina, sta v vsakdanjih pogovorih v manjšini. Sploh francoščina, ki se je tu sploh ne sliši. Po ulicah slišiš arabsko, japonsko, kitajsko, korejšino in naše južne sosedice, pa tudi Slovenci smo povsod. Ko sva stali v vrsti za CN Tower in ugotavljali, kje lahko kupiva Toronto City pass (paket ogledov največjih znamenitosti), sva naleteli na skupino slovenskih turistov. Sredi Toronta! Če pridete v Toronto, je ogled CN Towerja vsekakor obvezen, saj je tudi najbolj znana turistična znamenitost. Sicer imajo tudi muzeje – bili sva v dveh, vendar sta oba prilagojena predvsem mlajšim obiskovalcem. CN Tower se uporablja v komunikacijske in turistične namene. V višino meri 553,33 metrov, vsako leto pa privabi več kot dva milijona obiskovalcev. CN je kratica za Canadian National, železniško družbo, ki je dala zgraditi stolp. Je najvišja razgledna ploščad na svetu.

Ker je bila v obdobju najinega bivanja v Torontu grozna vročina, sva se odločili, da se greva malo ohladit na Toronto island – nekaj naravnih otočkov skupaj povezujejo simpatici mostički, park na otokih pa je izjemno lep. Seveda na otoku iščejo oddih vsi iz mesta, tako da je grozno obljuden.

Najina naslednja postaja je bila St. Catharines, ki leži čez jezero, južno od Toronta, blizu Niagare. V enem tednu, ki sva ga preživeli tam, sva se vseskozi družili s Kanadskimi Slovenci in spoznavali neverjetno uspešne ljudi. Seveda so si vse prigarali s trdim delom. V Kanadi je delo prva vrednota oz. je vrednota tisto, kar delo prinese – denar. Seveda ni povsod tako, je pa to posplošitev, ki jo priznajo tudi tam živeči.

V St. Catharines sva živeli pri gospe Pavli, prijateljici g. Marinke Žumer, s katero smo bile že prej pol leta v stikih preko e-maila. Za naju sta pripravili zelo pester program – ogled Niagarskih slapov (seveda se je bilo treba z ladjico zapeljati čim bližje slapovom) in okoliških znamenitosti, kot je Welland Canal. Najbolj pa nama bo v spominu

Slika 3: Slovensko naselje v Boltonu (foto: Neža Knapič).

ostalo letenje z majhnim športnim letalom. Lojze naju je s svojim letalom zapeljal pod oblake. S ptičje perspektive sva opazovali pokrajino nad Hamiltonom, najbolj zanimivi pa so bili seveda Niagarski slapovi. Čudovito! Delček poti nazaj nama je Lojze prepustil kontrolo nad letalom in pilotirali sva sami.

Seveda sva tudi v St. Catharines imeli veliko dela za najino diplomsko nalogo. Obiskali sva kar nekaj farm (tako Kanadski Slovenci imenujejo svoja letovišča), kjer sva razdelili novo kopico vprašalnikov in se družili s Slovenci in njihovimi družinami, ki so v veliko primerih angleško govoreče.

Po treh zelo aktivnih tednih v Kanadi, kjer sva tudi zaključili z delom za najino diplomsko nalogo, naju je sedaj čakalo le še 9 dni dopusta in turizma v New Yorku. Nočna vožnja iz Toronta do New Yorka z avtobusom je trajala kar 12 ur (približno 800 km in 30 \$), tako da sva naslednji dan bolj kot ne počivali, kasneje pa sva že začeli raziskovati to velemesto. Samo mesto ima približno 8,2 milijona prebivalcev, metropolitanska regija pa skoraj 19 milijonov. Midve sva se gibali samo na Manhattnu, ki je en izmed 5 delov mesta (ti so še Brooklyn, Queens, Staten Island in The Bronx), kjer pa je tudi največ zanimivosti. Najin hostel se je nahajal na 123. ulici v soseski Harlem. Ko sva v Harlemu izstopili iz podzemne, sva najprej doživeli kulturni šok. Po resnici povedano, si ponoči nisva upali sprehajati naokoli, nato pa naju je lastnik hostla potolažil, da je soseska dokaj varna. Med najinim hostlom in Downtownom je bil »le« Centralni park (dolg 4 km).

Ker sva si že prej v Sloveniji priskrbeli City pass (tako za New York kot za Toronto), se nama ni bilo treba ukvarjati s tem, katere stvari si bova ogledali, saj sva imeli zakupljen paket ogledov največjih znamenitosti. Obiskali sva Em-

pire State Building Observatory, American Museum of Natural History, The Metropolitan Museum of Art, MoMA (The Museum of Modern Art), Top of the Rock, Statue of Liberty in Ellis Island. New York City pass se res izplača in ogledi so zanimivi, kar pa za Toronto ne morem reči, saj mi je bil od vseh stvari (CN Tower, Royal Ontario Museum, Casa Loma, Toronto Zoo in Ontario Science Centre) všeč le ogled CN Tower-ja.

Muzeji so prav gotovo odlični, vendar ob vsem vreščanju in divjanju otrok ter še večjem kričanju njihovih varuhov nekako izgubijo svoj čar. Ljudi pa toliko, da ne moreš verjet! Evropejci smo pač navajeni drugačne kulture, kar se tiče obiska muzejev.

Imeli sva dodelan načrt, srečo s prijetnima hostloma in nobenih slabih izkušenj. In koliko naju je vse skupaj stalo? In ko rečem vse, mislim zares vse – povratna letalska karta (Dunaj–Amsterdam–Montreal, New York–Amsterdam–Dunaj), hostla v Montrealu in New Yorku, medkrajevni in mestni prevoz, hrana, zavarovanje, 2x City pass, spominki, ogledi in seveda »šoping«, pa še kaj bi se našlo – približno 1800 €. Seveda gre velika zahvala najinim slovenskim gostiteljem v Torontu in St. Catharines, ki so najine stroške znižali na minimum, ter Javnemu skladu RS za razvoj kadrov in štipendije, ki nama je dodelil štipendijo.

In kakšna se nama po petih tednih zdi Severna Amerika? Z veseljem sva se vrnili domov. Toronto je ogromno

mesto, s CN Tower-ja mu ne vidiš konca. Okolice sicer ni čez slovensko, pa tudi slovenski življenjski slog working for living (in ne kanadski living for working) nama je bolj pisan na kožo. Kar naju je povsem prevzelo, so bile visoke stolpnice in zmožnost človeka ustvariti tako betonsko džunglo. Medtem ko smo na The top of the Rock (Rockefeller center, New York) opazovali sončni zahod in je bilo še zelo svetlo, so po ulicah avtomobili že vozili s prižganimi lučmi, ker je bila pač tema. Da prideš res v naravo, je cel logistični podvig! Mesta so zmes številnih ras, kultur, subkultur, jezikov. Na vsakem koncu najdeš drug svet, saj so si nekateri narodi ustvarili čisto svoja naselja.

Ko sva intervjuvali nekega fanta v St. Catharines, je beseda kasneje nanesla na to, kam hodijo na dopust. Veliko jih gre na Karibe. In obe sva zavzdihnila: »Oh, Karibi!« in mu rekli, da bi pa tja tudi midve šli. In fant je rekel: »Why would you even want to go out of Slovenia? You've got everything on a backyard.« In ja, res imamo vse. Razdalje v Severni Ameriki so nedojemljive. Celotna V obala S Amerike je ena sama velika ravnina, midve pa sva že pogrešali naše hribe. :)

Tea Erjavec

tea.erjavec@gmail.com

Neža Knapič

neza.knapic@gmail.com

Slika 4: Niagarski slapovi s ptičje perspektive (foto: Tea Erjavec).

PODEŽELJE V GEOGRAFSKI PERSPEKTIVI

(foto: Grega Žorž)

PODEŽELSKI KOLAŽ

Irma Potočnik Slavič

irma.potocnik@ff.uni-lj.si

V tokratni osrednji temi se GEOmix dotika nekaterih aktualnih tematik slovenskega podeželja, tj. prehranske varnosti, tržnih poti za podeželske proizvode, razvojnih usmeritev polkmetov, prednosti in omejitev podeželskih naselij prve stopnje središčnosti ter poskusa vrednotenja projektov LEADER. Seveda je »podeželskih« tematik, s katerimi se ukvarjamo geografi in druge znanstvene discipline, veliko več. Kolaž prispevkov je najnovejši nabor projektnih nalog, zaključnih seminarskih nalog, diplomskih del pri predmetu Geografija podeželja in študentskega individualnega raziskovalnega dela. Tematike se z različnih vidikov dotikajo prebivalstvenega, gospodarskega in okoljskega tkiva podeželja, s študijami primera (Cerkljansko-Idrijsko hribovje, Spodnja Savinjska dolina, Kranjsko polje, Obsotelje in Kozjansko, suburbanizirano območje Ljubljane) pa dokazujejo, kako podeželska območja »krmarijo« v času globalizacije in v okvirih politike razvoja podeželja. Ugotovitve potrjujejo eno izmed trditev prof. dr. Michaela Woodsa, ki je tem tematikam posvetil precej pozornosti v času gostovanja na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in to še posebej izpostavil v intervjuju za GEOmix. Globalizacija ne pomeni le nujno zlo za podeželje, ampak lahko predstavlja razvojno priložnost ob prepoznavanju lastnih potencialov, njihovem mrežnemu aktiviranju, upoštevanju trajnostnega razvoja ter ob sočasni rabi razpoložljivih razvojnih sredstev.

Kaj nam nabor tematik in predstavljene ugotovitve nakazujejo? Prvič, da je slovensko podeželje v konstantni, hitri, precej nepredvidljivi preobrazbi, katero usmerjajo tako zunanji kot notranji dejavniki. Drugič, da je geografsko raziskovanje slovenskega podeželja tako vsebinsko kot metodološko povsem na ravni najbolj odmevnih raziskav evropskega podeželja. Tretjič, da je med mladimi slovenskimi geografi precej raziskovalnega duha in občutka za preučevanje procesov, teženj in problemov slovenskega podeželja.

Seveda nas tovrstne raziskave usmerjajo tudi k bolj zahtevnim vprašanjem. Kako je možno zaobiti striktna zelena javna naročila in spodbuditi lokalno oskrbo s hrano tudi v javnih kuhinjah? Kako zmanjšati administrativne postopke in hkrati preprečevati špekulativen odnos do javnih sredstev? Ali je interes države, da ohrani male kmetije in polkmete? Si bomo tudi v prihodnje lahko privoščili zelo dobro infrastrukturno opremljeno podeželje? Na kakšen način je mogoče še bolj uspešno spodbujati in usmerjati razvoj pobud lokalnega prebivalstva na slovenskem podeželju? Kako nakazane probleme reševati na različnih ravneh odločanja? Ti in še številni drugi problemi (trajnostna raba lokalnih virov, neodgovoren odnos do prostora, nenamenska poraba javnih sredstev, demografske spremembe, naraščajoči konflikti interesov ipd.) bodo tudi v prihodnje »zaposlovali« mlade geografe.

VITALNOST PODEŽELSKIH SREDIŠČ NA PRIMERU POLICE PRI GROSUPLJEM

Maja Vidic

m.vidic90@gmail.com

Prispevek povzema glavne ugotovitve zaključne seminarske naloge, kjer je bil poudarek predvsem na vprašanju, kako vitalna so podeželska središča 1. stopnje središčnosti, kašne so njihove strukturne značilnosti in sicer na primeru naselja Polica pri Grosupljem. Pojem vitalnosti ima več pomenov, v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2000) označuje »posobnost za življenje, obstajanje«, kar v našem primeru pomeni, kako »živa« so podeželska naselja z vidika prometne dostopnosti, demografskih značilnosti, gospodarskih dejavnosti in delovanja lokalne skupnosti.

Naselje Polica po kategorizaciji Benkovič Krašovčeve spada v povprečno opremljena naselja 1. stopnje, kjer se nahaja nepopolna osnovna šola, trgovina z živili, nekdanj pa je bil tudi gostinski objekt s hrano in pijačo. Naselje je zelo dinamično, saj je pod velikim vplivom suburbanizacije, tj. proces razseljevanja prebivalstva iz mesta oziroma strnjeno pozidanega urbanega območja na mestno obrobje in širšega zaledja (2). Gre za socialno, gospodarsko, funkcijsko in fiziognomsko preobrazbo naselij. Pomemben dejavnik razvoja suburbanizacije je razvoj prometne tehnologije in prometnega omrežja, ki je dejansko omogočil ta proces, saj je povezal zaledje z mestom in skrajšal razdalje.

Glavni cilji, katerim smo sledili tekom raziskovanja so se nanašali predvsem na preučitev, kako suburbanizacija vpliva na vitalnost podeželskega naselja, analizo preobrazbe kmetij iz čistih v mešane in vpliv deagrarizacije na kulturno pokrajino. Cilj je bil tudi preučiti opremljenost naselja 1. stopnje središčnosti ter ugotoviti, kaj ljudje v naselju najbolj potrebujejo.

Pri oblikovanju članka smo sledili naslednjim hipotezam.

Delovna hipoteza 1: V zadnjih 20-ih letih se število prebivalcev na Polici stalno povečuje, kar lahko pripišemo procesu suburbanizacije.

Delovna hipoteza 2: Opazen je intenziven proces preobrazbe kmetij iz čistih v mešane kmetije, zaraščanje kmetijskih površin in ostarevanje nosilcev kmetij.

Delovna hipoteza 3: Naselje Polica se uvršča med povprečno opremljena središčna naselja 1. stopnje, bližina Grosuplja zaviralno vpliva na razvoj nekaterih središčnih dejavnosti (trgovina z živili, gostinski objekt s hrano ali pijačo).

VITALNOST PODEŽELSKEGA NASELJA POLICA

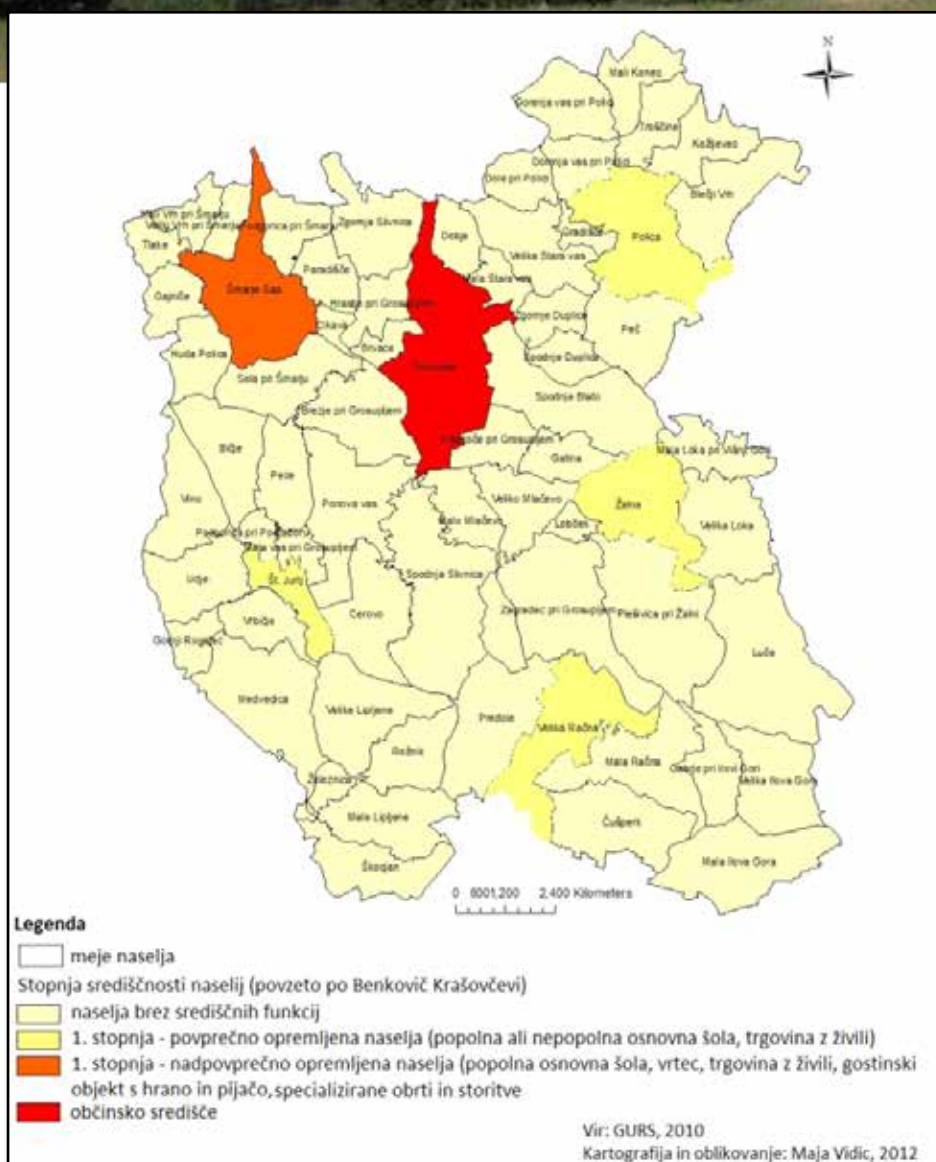
Geografski oris

Naselje Polica leži v Osrednjeslovenski statistični regiji, 7 kilometrov severovzhodno od Grosuplja.

Polica ima značilnosti razloženega naselja z gručastim jedrom, ki leži med Velikim potokom in Višnjico. Po različnih regionalizacijah (Melik, med 1954 in 1960; Ilešič, 1958; Gams, 1983) Polico uvrščajo med Posavsko hribovje in Dolenjsko podolje, kar se v naravi kaže v reliefni energiji in oblikovanosti površja. Povprečna nadmorska višina naselja 461,8 m. Skozi naselje teče vodotok Breg, ki je skupaj z Velikim potokom najvišji del povirja Dobravke, katera izvira pod hribom Kožereja (707 m) in sta del porečja reke Krke (4). Vodotok izvira

Slika 1: Lega naselja Polica (vir: Googlemaps, 2012) (3).

na več mestih v severnem delu naselja, iz živoskalne podlage v gozdu, ponika pa v ponorih Rupce.

Polica je ena izmed štirih središčnih naselij v občini Grosuplje. Središčne funkcije imajo pomembno vlogo tudi pri vitalnosti podeželskih naselij, saj oskrbujejo okoliška naselja s storitvami (trgovina z živili, gostinski objekt s hrano ali pijačo), skrbijo za šolanje otrok, so središča verskih dejavnosti ter ostalih kulturnih in družabnih dogodkov. Zaradi bližine mestnega središča Grosuplje in tamkajšnjega hitrega razvoja ponudbe raznovrstnih storitev se na Polici središčne funkcije niso mogle bolj razviti. Grosuplje je upravno (sedež upravne enote, kamor spada še Ivančna Gorica in Dobropolje), gospodarsko (sedem obrtno-podjetniških in industrijskih con) in prometno središče (železnica, avtocesta) občine in ima po zadnjih podatkih (junij 2012) 6836 prebivalcev (5).

Demografska vitalnost

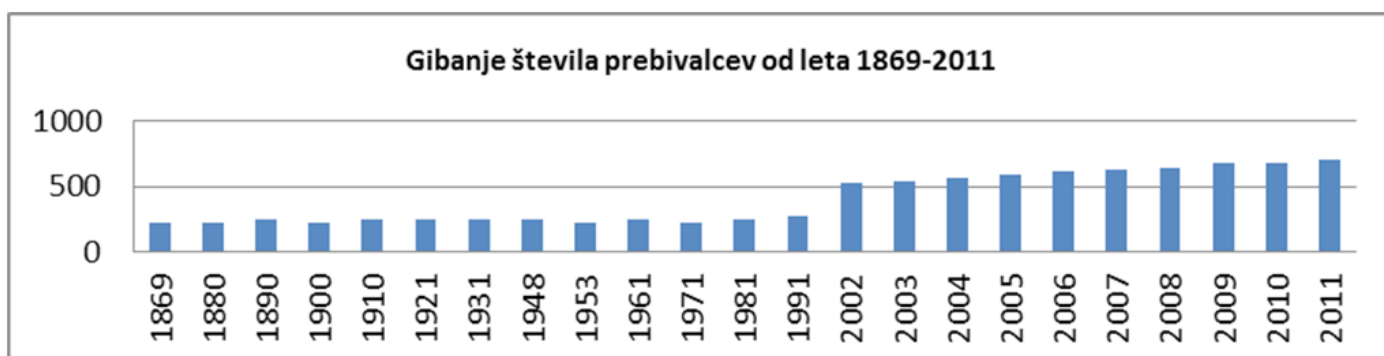
Prebivalstveno gibanje na Polici izkazuje svojevrstno dinamiko in na-

Slika 3: Pogled na osrednji in južni del naselja Polica (foto: Maja Vidic, 2012).

glo povečanje števila prebivalcev po letu 1991. Iz grafikona 1 je mogoče razbrati prvo fazo, v obdobju od 1869 do 1991, kjer se je število prebivalcev postopoma povečevalo brez večjih odstopanj: v naselju ni bilo večjega priseljevanja in sprememb v sestavi prebivalstva (278 prebivalcev). V drugi fazi, tj. po letu 1991 in v celotnem obdobju dvajsetih let, se pojavi skokovito povečanje števila ljudi v naselju in s tem spremembe v prebivalstveni sestavi. Priseljevali so se predvsem mlade družine, nekateri so sekundarna bivališča preuredili v stalna bivališča, največ pa je novogradenj. Tako prebivalstveno rast lahko pripišemo procesu suburbanizacije, razvoju cestne infrastrukture in izboljšanju dostopnosti, dvigu življenjskega standarda ljudi in povečani potrošnji.

Pri razmišljanju, kakšna bo demografska vitalnost naselja v prihodnosti, nam lahko pomaga starostna piramida. Podatki so za leto 2011, kjer je razvidno, da je najširši del piramide pri starostnih skupinah od 25 do 64 let, ki vključuje delovno aktivno prebivalstvo. To nam nakazuje, da bo v prihodnosti prišlo do staranja populacije in s tem povečanja potreb starejših ljudi. To za naselje pomeni, da se bodo lahko razvila nova društva, kjer se bodo starejši udeleževali in preživljali svoj prosti čas, okrepljen se bo pomen specifičnih storitev v naselju, saj starejši praviloma niso več tako mobilni in bodo uporabljali lokalno trgovino, predvidevamo okrepitev dejavnosti varstva otrok na domu, ki je sedaj prisotna samo pri nekaterih posameznikih, in še katere druge dejavnosti.

Slika 4: Prebivalstvena dinamika v obdobju od leta 1869–2012 (vir: Leksikon Dravske banovine, 1937; Krajevni leksikon Slovenije, 1995; Prebivalstvo, 2012) (6, 7, 8).

Gospodarska vitalnost

Naraščanje števila delovnih mest na podeželju, predvsem v obrti in podjetništvu, je najbolj prepričljiv kazalec gospodarske vitalnosti in funkcijskega položaja naselja v omrežju naselij. Na Polici je prisotnih kar 47 gospodarskih subjektov (9), vendar se večina ljudi vozi na delo v okoliška naselja, kot so Grosuplje, Ljubljana in Ivančna Gorica, saj na Polici ni gospodarskega obrata oziroma večjih storitvenih dejavnosti, ki bi lahko zaposlile večje število ljudi.

Kmetijska aktivnost v naselju

Pomemben gospodarski subjekt so kmetje in njihova dejavnost. Ne samo, da ohranjajo kulturno pokrajino, pridelujejo tudi hrano, ki bi jo lahko bolje tržili, zato so eden izmed glavnih razvojnih potencialov pri razvoju podeželja. Tako kot drugje po Sloveniji je bil tudi na Polici prisoten proces deagrarnizacije in opuščanja kmetovanja, saj se veliko nekdanjih površin zarašča. Z družbenimi spremembami in dvigom življenjskega standarda, pojavom motorizacije, drugačnega načina življenja in s suburbanizacijo se je pokrajina zelo spremenila. Zaradi močnega doseljavanja in gradnje večinoma enodružinskih hiš je prišlo do velike pozidave zemljišč in izgube obdelovalnih površin. Upadlo je tudi število kmetov. Po besedah kmetijske svetovalke je v preteklosti mleko oddajala vsaka kmetija, največje spremembe v strukturi kmetijskih gospodarstev in osipu kmetij pa so se začele dogajati okoli leta 1990. Kot glavne razloge za opustitev kmetovanja je navedla sledeče razloge: majhnost kmetijskih gospodarstev (75 % kmetij v grosupeljski občini je velikih od 3 do 3,5 ha), razdrobljenost zemljišč, gospodarska neuspešnost in nezainteresiranost mladih za nadaljevanje kmetovanja. Poudarila je »problem« nemotiviranosti, saj kmetje niso dovzetni za pridelavo pridelkov, ki niso povsem značilni za tukajšnje območje (10).

»Vse manj je mladih, ki bi tako ljubili zemljo, kot smo jo včasih. /.../ Kjer je včasih bil travnik, kjer smo se kot otroci igrali, je danes grmovje in goščava. Bo še kdaj zemlja tako obdelana, kot je bila?« se sprašuje ženska, 80 let, Polica.

Danes je v naselju le ena čista kmetija, usmerjena v pridelavo mleka. Na kmetiji imajo registrirano dopolnilno kmetijsko dejavnost, s katero poskušajo priti do dodatnega zasluzka, ki ga zelo potrebujejo.

Družbena vitalnost

Pomemben člen vitalnega podeželja je socialni kapital. Ta označuje vključenost posameznika ali skupine ljudi v družbene vezi in omrežja. Je nevidni vir, ki se ga z uporabo ne izrabi, ampak se ta povečuje. V naselju Polica deluje nekaj društev, kamor se vključujejo prebivalci Police. Najbolj aktivno je Prostovoljno gasilsko društvo Polica, ki je bilo ustanovljeno leta 1925 in ima več kot 280 članov: veliko je aktivnih članov, ki so operativni člani in se udeležujejo intervencij, udeležujejo na različnih orientacijskih pohodih, tekmovanjih, gasilskih paradah in slavnostnih prireditvah (11). Glede aktivnosti sledijo zborovska društva, ki so vključena v Kulturno društvo Polica. Sem spadata Mešani oktet Polica in Ljudski pevci Polica. V naselju deluje tudi vokalna skupina Stezice in ansambel Intervali. Sodelujejo na prireditvah, proslavah

Slika 5: Število gospodarskih subjektov v občini Grosuplje.

VITALNA PODEŽELSKA SREDIŠČA

PODEŽELSKA NASELJA NIŽJIH STOPENJ SREDIŠČNOSTI

večplasten, večfunkcijski pomen

BIVALNA FUNKCIJA
OHRANJANJE POSELITVE
IN KULTURNE POKRAJINE

OSKRBA PREBIVALSTVA

OHRANJANJE
DRUŽABNEGA
ŽIVLJENJA

ZAPOSLOVANJE

UPRAVNA FUNKCIJA

GOSPODARSTVO

mali podjetniki kmetje
obrtniki

STORITVE

trgovina gostinski objekt
cerkev gasilski dom
popolna/ nepopolna
osnovna šola vrtec

LOKALNA SKUPNOST

navade, običaji
prstočasne dejavnosti
društva skupine

SREDIŠČNA
NASELJA
I. STOPNJE

INDIKATORJI
VITALNOSTI

(med željami,
potrebami
in realnostjo)

DEMOGRAFSKA VITALNOST

priseljevaje ljudi
mlado prebivalstvo
delovno aktivno prebivalstvo
ohranjanje poselitve

GOSPODARSKA VITALNOST

razvoj malega podjetništva
ohranjanje kmetijske dejavnosti
dopolnilne dejavnosti na kmetiji
naraščanje števila delovnih mest

DRUŽBENA VITALNOST

medgeneracijska povezanost
ohranjanje navad, običajev
kulturne prireditve
družbeni prostor
aktivno delovanje društev,
skupin, organizacij
športne aktivnosti za mlade
in starejše
ohranjanje lokalne identitete

DEJAVNIKI
RAZVOJA

lokalni proizvodi ohranjanje kulturne pokrajine
privlačno okolje za življenje razvoj podeželja razvojna žarišča
podeželskih središč
doživljajske zmožnosti nova delovna mesta
izguba kmetijskih zemljišč

PRIHODNOST

MOŽNI SCENARIJ RAZVOJA 1

povečanje števila prebivalcev
potrebe po novih storitvah
konflikt v rabi tal
opuščanje kmetovanja
spremenjena kulturna pokrajina
lokalna identiteta (ogrožena, spremenjena,
hibridna)

MOŽNI SCENARIJ RAZVOJA 2

ohranitev števila kmetij, doseljevanje prebivalcev
obdelane kmetijske površine, simbioza s priseljenci
razvoj dopolnilnih dejavnosti
trženje lokalnih proizvodov
razvoj podeželja
turizem

Slika 6: Model vitalnosti podeželskega naselja na primeru Police (avtorica: Vidic Maja, 2012).

gasilskega društva in pri cerkvenih obredih. Veliko vlogo pri povezovanju ljudi in druženju ima cerkev, praznovanje praznikov, udeleževanje pri različnih procesijah, ohranjanje navad in običajev. Na Polici so aktivni tudi mladi, ki ohranjajo navade in običaje ob porokah, kjer se zberejo in postavljajo mlaje, pletejo vence ter skrbijo, da se ti običaji prenašajo na mlajše vrstnike, vendar nimajo ustanovljenega nobenega društva.

MODEL VITALNOSTI SREDIŠČNIH PODEŽELSKIH NASELIJ (PRIMER POLICE)

Model vitalnosti podeželskih naselij je sestavljen iz štirih delov. Prvi del predstavlja funkcije naselij prve stopnje središčnosti, ki imajo zelo pomembno vlogo. Bivalna funkcija, ohranjanje poselitve in kulturne pokrajine, oskrba prebivalstva, ohranjanje družabnega življenja, zaposlitvena funkcija in upravna funkcija na lokalnem nivoju. Vse te funkcije vplivajo na gospodarstvo, storitve in lokalno skupnost v naselju.

V drugem delu so navedeni indikatorji vitalnosti (demografska, gospodarska in družbena vitalnost), ki so odraz potrebe, želje ali realnosti stanja v naselju. Za vsako področje posebej so navedeni indikatorji, ki opredeljujejo, kako vitalna so naselja s posameznega vidika.

Naslednji del predstavlja dejavnike razvoja naselij, med katerimi so hkrati tudi glavni viri konfliktov, do katerih prihaja pri razvoju podeželskih naselij. Kot primer lahko izpostavimo konflikt v rabi tal, kjer se kmetje borijo za obdelovanje zemlje, nekmetje pa za pozidavo.

Zadnji člen modela je usmerjen v prihodnost razvoja naselja. Predvidena sta dva scenarija razvoja. Prvi nakazuje, kako se bo razvijalo naselje ob dosedanjem trendu doseljevanja prebivalstva in opuščanju kmetovanja, drugi pa je usmerjen v smer ohranjanja števila kmetij in simbiozo med priseljenci. Kakšen pa bo dejanski razplet, pa bo pokazal čas.

Možni scenariji razvoja naselja

Naselje Polica je pred veliko preizkušnjo, kako se bo razvijalo v prihodnosti. Če bo priseljevanje ljudi še naprej naraščalo, kaj se bo zgodilo s kmetijami? Če bo še bolj upadlo število kmetij, kdo bo ohranjal kulturno pokrajino, bo ob takem scenariju območje še tako privlačno za poselitev, bodo pozidali kakovostna kmetijska zemljišča ali se bo pozidava širila na površinah manj primernih za kmetijstvo? Kaj se bo zgodilo z navadami, običaji, ki so tu prisotni, jih bodo priseljenci ohranjali ali bo počasi lokalna identiteta tonila v pozabo?

Razvoj naselja se lahko odvija v drugi smeri. Če se ohrani število kmetij, se s tem ohranja kulturna pokrajina, odnos ljudi do prostora ima še vedno velik pomen, s tem se povečajo možnosti za razvoj podeželja, za razvoj in krepitev lokalne samooskrbe s hrano, pokrajina in naselje postaneta bolj privlačna za bivanje in doživljanje pokrajine tako za domačine kot obiskovalce. Temu lahko sledi razvoj dejavnosti, ki bi bil privlačen za obiskovalce (turizem na kmetiji). Ob morebitnem doseljevanju prebivalcev bo potrebna simbioza med kmeti in priseljenci, saj jim je skupen interes prijetno življenjsko okolje, vendar kmetje zemljo obdelujejo, priseljenci pa jo pozidajo.

Ob pogledu na demografsko sliko naselja lahko izpostavimo dve ključni vprašanji ali razvojni prednosti, ki se lahko razvijeta v naselju. Veliko število mladih družin in s tem potreba po varstvu otrok, ter veliko starejših ljudi, ki potrebujejo oskrbo (tako zdravstveno kot potrebo po druženju in aktivnem preživljanju prostega časa). Ti dve dejstvi sta lahko vodilo pri razvoju javnih storitev na podeželju, ki naj bi oskrbovala starejše, nudila varstvo mladim, lahko pa se ti dve skupini povežeta in s tem pride do zelo pomembnega medgeneracijskega sodelovanja, ki je zelo pomemben pri krepitvi socialnega kapitala, ohranjanju lokalne identitete, navad, običajev.

VIRI IN LITERATURA:

1. Benkovič Krašovec, M., 2006. Vloga centralnih naselij prve in druge stopnje pri razvoju slovenskega podeželja. Doktorska disertacija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 560 str.
2. Rebernik, D., 2008. Urbana geografija. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 294 str.
3. Googlemaps, 2012. URL: <https://maps.google.si/maps?hl=sl> (Citirano 30. 7. 2012).
4. Černuta, L., 2010. Rečni meandri na kraških poljih. V: Razprave. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. (Dela, 34, str. 115-141). URL: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_34/06_Cernuta.pdf (Citirano 30. 7. 2012).
5. Občina Grosuplje, 2011a. URL: <http://www.grosuplje.si/statistini-podatki.html> (Citirano 6. 9. 2012).
6. Leksikon Dravske banovine. 1937. Zupan, G. (ur.). Ljubljana, Zveza za tujski promet za Slovenijo v Ljubljani, Uprava krajevnega leksikona Dravske banovine v Ljubljani, 715 str.
7. Prebivalstvo. SURS. 2012. URL: http://pxweb.stat.si/pxweb/Databse/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/25_05C50_prebivalstvo_naselja/25_05C50_prebivalstvo_naselja.asp (Citirano 26. 8. 2012).
8. Orožen Adamič M., Perko D., Kladnik D., 1995. Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana, DZS, 638 str.
9. Podatki o podjetjih. BIZI. 2012. URL: <http://www.bizi.si/> (citirano 25.8.2012).
10. Pavčič, A., 2012. Podatki o kmetijskih gospodarstvih obine Grosuplje (osebni vir, 25.8.2012). Grosuplje
11. Kastelic, S., 2012. Register članov PGD Polica (osebni vir, 25. 8. 2012). Polica

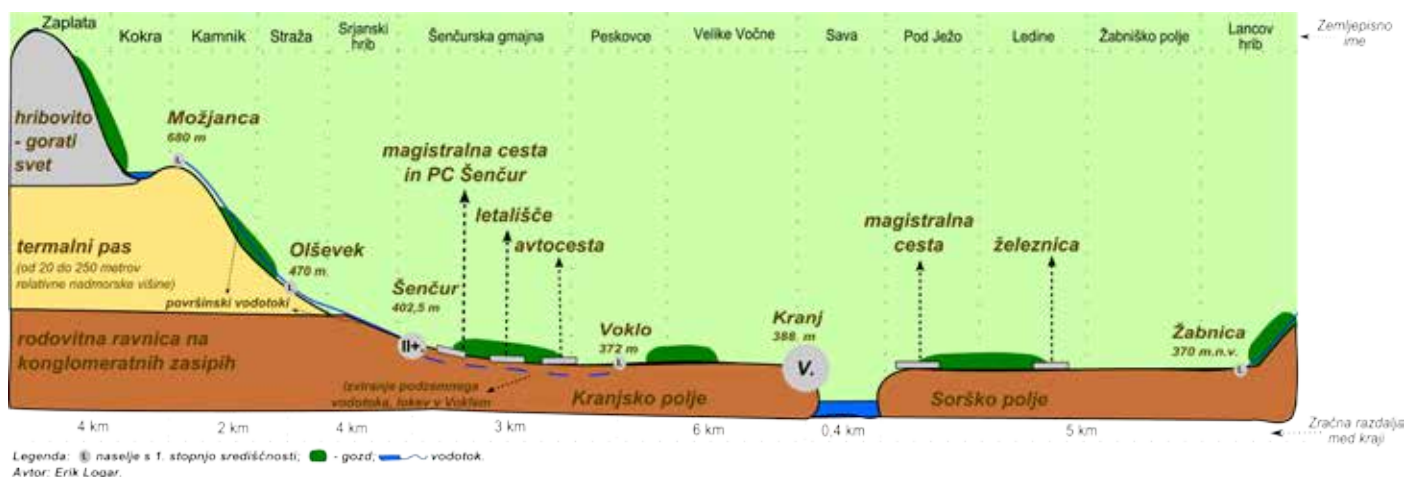
SODOBNA VLOGA POLKMETOV NA PRIMERU VOKLEGA

Erik Logar

logarerik@gmail.com

Slovensko podeželje nudi geografom zanimive pojave v pokrajini, ki jih lahko raziščemo in s tem oblikujemo nova spoznanja. V lanskem študijskem letu sem si za temo zaključne seminarske naloge izbral temo polkmetje in analiziral njihovo sodobno vlogo na primeru naselja Voklo. Skušal sem opozoriti na njihove razvojne probleme in spodbuditi ne samo geografsko, temveč tudi ostale stroke k vnovičnemu začetku preučevanja socialne skupine, ki je bila v zadnjih dveh desetletjih nemalokrat pozabljena. Sodobna uporaba izraza »polkmet« je namreč pogosto zaznamovana s slabšalnim, če ne že kar prezirajočim pomenom; večina slovenske javnosti jim očita trmasto in nesmiselno vztrajanje v dvojnem življenju, v katerem združujejo tako vsakodnevno delo na svoji kmetiji kot tudi redno zaposlitev v nekmetijski dejavnosti (5; 9). Je njihova vloga na slovenskem podeželju res že tako odvečna in nesmiselna, da niso vredni strokovne obravnave in pomoči slovenske kmetijske politike?

V slovenski geografiji je bila v drugi polovici 20. stoletja polkmečka struktura večkrat preučena. K tovrstnim raziskavam je geografska stroka pritegnila tudi znanstvenike s področja agronomije, sociologije in celo ekonomije. Večino uporabljene metodologije in terminologije so razvili geografi in jo prenesli tudi v druge znanstvene discipline, kar odraža nujnost kombiniranja različnih raziskovalnih metod za celostno preučitev polkmečkega načina življenja. Poleg »klasične« geografske metode terenskega dela so uporabljali tudi metodo intervjuja, zbiranja in obdelovanja statističnih podatkov ter vrednotenja vpliva značilnosti prostorskega razvoja preučevanega območja na razvoj polkmečke strukture. Ob velikih družbenih in gospodarskih spremembah ob zatonu socializma je tematika polkmetov postala vse bolj obrobna in pozabljena. Za opisano raziskavo zato ni bila zadostna le uporaba navedenih metod, temveč tudi preučitev virov in literature, preko katere sem se seznanil s tovrstno tematiko in oblikoval sodobne raziskovalne pristope. Raziskavo sem opravil v naselju Voklo, kjer je polkmete pred približno 40 leti na podoben način preučeval dr. Marijan M. Klemenčič (6). Ena od njegovih hipotez je bila, da je polkmečka struktura izrazito prehodnega značaja in bo prej ali slej izginila zaradi gospodarskih sprememb.

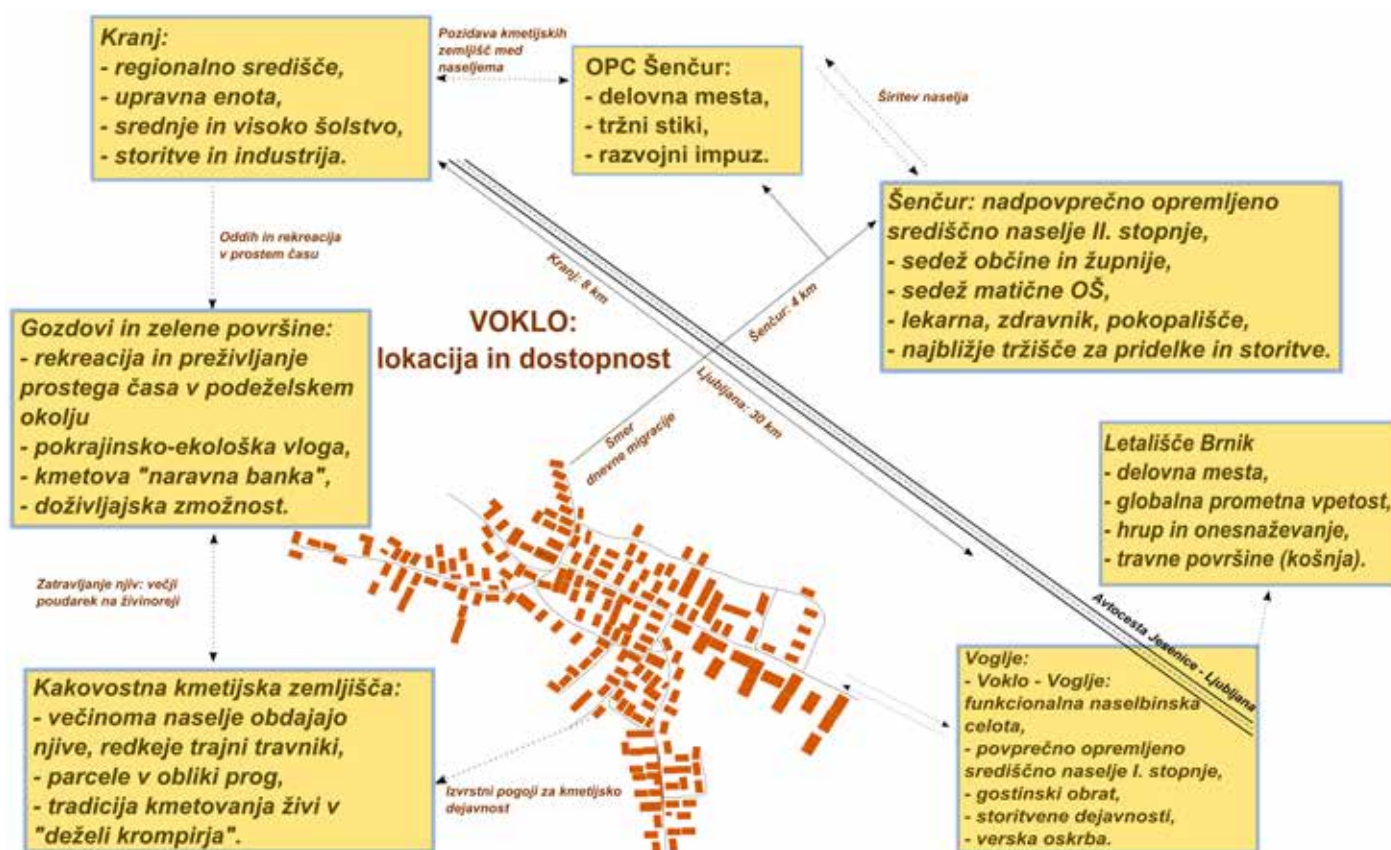

Slika 1: Geografski prerez preučevanega območja.

OBMOČJE PREUČEVANJA

Voklo leži na osredju Kranjskega polja (10). Nastalo je v 12. stoletju kot vas kolonizacijskega tipa, ki je imela obdelovalno zemljo razdeljeno v proge (3). Nastanku takega tipa vasi je botrovala obilica kakovostnih kmetijskih zemljišč. V Voklem se tudi zato iz generacije v generacijo ohranja močna tradicija kmetovanja. Preučevano naselje je bilo še pred enim stoletjem odmaknjeno od glavnih prometnih in gospodarskih tokov v regiji; toponim sosednjega naselja - Voglje - nazorno odraža (nekdanjo) zakotnost območja. Prometna dostopnost se je v Voklem močno izboljšala v času socialistične Jugoslavije z izgradnjo avtoceste, letališča Brnik in uvedbo rednih linij javnega prometa. Tudi razvoj industrijskih središč (prvotno predvsem Kranj) ne sme biti prezrt – polkmet je zaradi vsega tega lahko dnevno odhajal na delo v tovarno in v preostalem času delal tudi na svoji kmetiji. Ker je Voklo središčno naselje prve stopnje (2), je večina gospodarskih dejavnosti krajanom dosegljivih le izven naselja. Sedež osnovne šole, župnije in občine je v Šenčurju, ki v zadnjem desetletju zaradi razvoja poslovne cone postaja pomembno zaposlitveno središče. Dnevne

migracije so sestavni del življenja vseh prebivalcev na preučevanem območju.

Avtor: Erik Logar

Slika 2: Vrednotenje lokacije in dostopnosti naselja Voklo.

SOCIALIZEM – ZLATA DOBA POLKMETOV

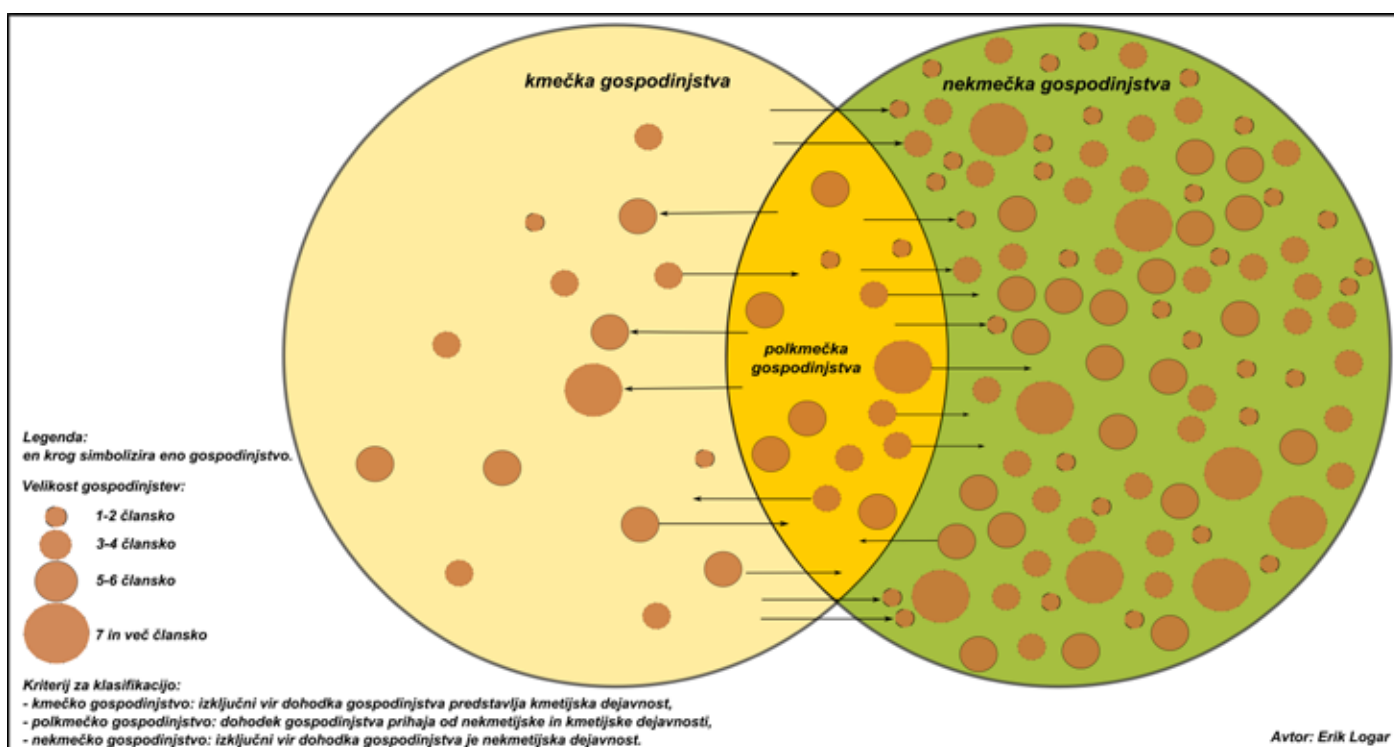
Gospodarske in družbene spremembe so vplivale na preobrazbo socialno-gospodarske strukture prebivalstva v Voklem; še pred drugo svetovno je bilo to naselje »klasična« vas s prevladujočo kmetijsko dejavnostjo. Celoten povojni gospodarski razvoj in odklonilen odnos tedanje politike do velikih zasebnih kmetij, ki naj bi bile eden od temeljev družbene neenakosti, je kmete silil k zaposlovanju v sekundarnih dejavnostih. S tem so bili socialno in zdravstveno zavarovani, prejeli so tudi reden mesečni dohodek. Polkmetje niso imeli visokih stroškov za vsakdanje preživetje, saj so si večino hrane pridelali sami. Kurivo za ogrevanje hiše so si priskrbeli iz svojega gozda. Dohodek od redne zaposlitve so zato vlagali v posodobitev kmetije: zgradili so nove hiše, hleve in ostale gospodarske objekte ter kupili novo kmetijsko mehanizacijo. Taka posodobitev kmetij je polkmetom omogočala lagodno vsakdanje kmetovanje in visok življenjski standard, čeprav so ves prosti čas in dopust porabili za večja kmečka opravila, kot so spravilo sena in pobiranje krompirja. Pridelke so polkmetje pogosto prodajali kar sodelavcem iz blokovskih naselij, nemalokrat celo na delovnem mestu. Čisti kmetje in delavci v Voklem so zaradi višjega življenjskega standarda polkmetom nemalokrat zavidali. Polkmečka struktura je v socializmu uspešno združevala primarno in sekundarno gospodarsko dejavnost, saj si je s tem omogočila kakovostnejše življenje in pod vplivom močne tradicije kmetovanja ohranjala kmetijsko dejavnost na manjših kmetijah, ki same po sebi niso bile dovolj dobičkonosne za vsakdanje preživetje.

TRŽNO GOSPODARSTVO IN RAZVOJNI IZZIVI

Ob uvedbi tržnega gospodarstva (čas osamosvojitve Slovenije) so se polkmetje začeli soočati s prvimi resnejšimi razvojnimi problemi. Brezposelnost in uvedba prostega gospodarskega trga sta povzročila hudo krizo polkmečke strukture. Konkurenca na kmetijskem trgu večinoma ne dopušča uspešnega trženja pridelkov z malih kmetij, saj je obseg njihove pridelave premajhen in predrag. Čisti kmetje, ki so življenjsko odvisni od prodaje svojih pridelkov, zato vlagajo v trženje in inovativen razvoj kmetijske dejavnosti. Večina polkmetov v Voklem temu ne namenja veliko pozornosti: trženje pridelkov jim ne predstavlja življenjske nuje, saj je dobiček od kmetije le del njihovega celotnega dohodka v gospodinjstvu. Neredko se celo izgovarjajo, da za iskanje kupcev zaradi zaposlitve izven domače kmetije nimajo časa. Okostenelo vztrajanje pri starih, nedobičkonosnih kmetijskih panogah vodi polkmečko strukturo v vse večjo agonijo. Bistveni razvojni izziv – in rešitev – je v spremljanju kmetijskega trga in posledičnem prilagajanju domače kmetijske dejavnosti.

Redna zaposlitev in osemurni delavnik v postindustrijskem gospodarstvu nista več samoumevna pravica delovno aktivnega prebivalstva. Večine industrijskih obratov v Kranju, kjer so bili polkmetje iz Voklega zaposleni kot nekvalificirana delovna sila, je propadla. Brezposelnost je postala velik problem (ne samo) polkmetov, saj delež zaposlenih v sekundarnih dejavnostih nenehno upada (8). Izguba redne zaposlitve je pogosto pomenila tudi izgubo tržnih kanalov za pridelke.

Zaposlenim polkmetom primanjkuje časa za kmetovanje. Njihove kmetije so postale zgolj izhodišče za prehransko samooskrbo; (pre)nizek dobiček od kmetovanja jih namreč ne spodbuja k razvoju kmetijske dejavnosti. Zaposlitev izven kmetije postaja večja prioriteta kot ohranitev kmetijske dejavnosti na kmetiji, saj je to zanesljivejše jamstvo za individualno varnost, finančno likvidnost in uspešno kariero. Odnos sodobnega polkmeta do kmetijske dejavnosti se zato močno spreminja. Delovni čas rednih zaposlitev se z osmih ur daljša na ves dan, kar povzroča pomanjkanje časa, volje in energije za delo na kmetiji. Kljub temu polkmet na delovno mesto prinaša tradicionalne kmečke vrednote: samoiniciativnost, vztrajnost in odgovornost posameznika pri delu v kolektivu (1), medtem ko je sam pri delu na kmetiji zaradi zaposlitve izven domače kmetije in časovne stiske bolj produktiven, organiziran ter discipliniran. Zaradi življenjskih izkušenj, ki jih pridobiva tako na delovnem mestu kot na kmetiji, je njegovo mišljenje dinamično in ustvarjalno.

Slika 3: Upadanje števila kmečkih in polkmečkih gospodinjstev v zadnjem desetletju v Voklem.

Sodobne kmetijske zadruge nič več ne skrbijo za organiziran odkup pridelkov. Nekdaj so zadruge kot prostovoljne vzajemne gospodarske skupnosti z združevanjem svojih članov vzpostavile boljše prodajne možnosti in ustvarile večjo tržno skupnost manjših pridelovalcev ter s tem dosegle nižje cene kmetijskega repromateriala (5). Njihova glavna namena sta bila pospeševanje razvoja kmetij in delovanje v korist zadržnih članov (11). Polkmetje so sokrivi, da je zadržništvo izgubilo svoja prvotna načela solidarnosti in pospeševanja kmetijske dejavnosti. Intervjuvanci so sicer opozorili, da Kmetijska zadruga Cerklje odkupuje zgolj pridelke, ki imajo dobro ceno na trgu in ji prinašajo dobičke, vendar se nihče od njih ni aktivno angažiral ter javno opozoril na te spremembe. Težav sodobnih polkmetov pri preusmeritvi kmetijske dejavnosti ne smemo pripisati le odprtemu kmetijskemu trgu, temveč tudi njihovi neaktivnosti pri medsebojnem povezovanju in izmenjavi izkušenj (12). Večjo pogajalsko moč in s tem vpliv na spremembe v družbi in zakonodaji bi polkmetje lahko dosegli le s povezovanjem in ustanavljanjem strokovnih združenj.

V Voklem so potenciali socialnega kapitala dokaj neizkoriščeni, saj se prebivalci (še) ne zavedajo njegovih pozitivnih razvojnih učinkov povezovanja in sodelovanja (13). Razvoj medsebojnih odnosov večinoma zavirajo (vse večje) medsebojne premoženjske razlike. Če so še v industrijski fazi gospodarstva čisti kmetje zavidali polkmetu zaradi višjega življenjskega standarda in večje finančne moči, je danes obratno. Čisti kmetje običajno obdelujejo relativno večje kmetijske površine, saj »mejna velikost« njihovih kmetij ni nikjer manjša od 10 hektarov (7). Večje kmetijske površine jim prinašajo višje subvencije iz evropskih skladov za razvoj podeželja, zelo uspešni so tudi na razpisih za

nepovratna finančna sredstva. Zato so polkmeti v Voklem nemalokrat nevoščljivi in celo zagrenjeni: večinoma vidijo le razvojne potenciale čistih kmetij, na svojem kmetijskem obratu pa zgolj nemoč in težave pri prestrukturiranju kmetijske dejavnosti. Svoj napredek pretirano primerjajo z razvojem čistih kmetij v naselju.

MLADA GENERACIJA – REŠITELJICA POLKMEČKE STRUKTURE?

Starejši kmečki gospodarji, ki so vajeni zgolj združnega načina odkupa pridelkov, ne bodo veliko pripomogli k obstanku in prestrukturiranju kmetijske dejavnosti polkmetov. Njihove kmetije bi morale preiti v gospodarjenje mlajše generacije, ki zna večinoma bolj spretno izkoristiti njene potenciale. Prednost in ovira mlade generacije je njihova visoka izobrazba in dobro plačana zaposlitev izven kmetije (9): zahtevna delovna mesta in sodobni način življenja z rekreacijo in prostim časom povzročata upad zanimanja za kmetovanje pri mladih.

Slika 4: Nekateri polkmetje se že uspešno spopadajo z izzivom trženja (foto: Erik Logar).

Kmetijska politika je v Programu razvoja podeželja 2007–2013 za mlade prevzemnike kmetij uvedla posebno finančno spodbudo, saj se zaveda pomena njihove vloge pri obstanku in prestrukturiranju kmetij. S tem mlado generacijo spodbujajo k prevzemu aktivne vloge pri gospodarjenju in posodobitvi kmetije (14). Za polkmete je ta ukrep izjemnega pomena, saj na kmetiji predvidoma izboljšuje starostno strukturo, zagotovi ohranitev kmetijske dejavnosti, spodbuja inovativen odnos do kmetovanja ter s finančno pomočjo omogoči hitrejši razvoj in posodobitev kmetije.

SKLEP

Polkmetje so na razvojem razpotju. Tradicija kmetovanja, želja po domače pridelani hrani in »zlata rezerva«, ki jo predstavljajo kmetijska zemljišča, tudi mlado in izobraženo generacijo polkmetov spodbujajo k združevanju redne zaposlitve in kmetijske dejavnosti. Soočiti se bodo morali z izzivom, kako z dvojnim načinom življenja preživeti in uspeti v sodobnem svetu, kjer redna zaposlitev predpostavlja celostno miselno in časovno predanost delovnemu mestu.

Kmetovanje postaja ključni člen prehranske verige sodobne družbe (4). Se dovolj zavedamo vloge prehranske varnosti in ohranjanja ekonomsko-socialnega ravnovesja na podeželju? Ni ravno polkmečka struktura najuspešnejše združila kmetijske ter nekmetijske dejavnosti in to ne le zaradi želje po uspehu in dobičku, temveč tudi zaradi tradicije in ljubezni do kmetije?

VIRI IN LITERATURA:

1. Barbič, A., 1983. Mešane kmetije - ovira razvoju kmetijstva in podeželja? *Anthropos*, V-VI, str. 261–273.
2. Benkovič Kraševac, M., 2006. Centralna naselja na podeželju v Sloveniji. *Geografski obzornik*, 53, 3, str. 10–18.
3. Ilešič, S., 1933. Kmetijska naselja na vzhodnem Gorenjskem. *Geografski vestnik*, 9, 1, str. 3–94.
4. Jakuš, A., 2012. Kmet postaja ključni člen prehranske verige. S podeželja.si. *Zadružna zveza Slovenija*, 18, (1. maj 2012), 20 str.
5. Kladnik, D., 1999. *Leksikon geografije podeželja*. Ljubljana, Inštitut za geografijo, 318 str.
6. Klemenčič, M. M., 1970. Spremembe socialno-geografske strukture gospodinjstev kot faktor preobrazbe agrarne pokrajine na primeru naselij Kovor, Voklo, Bašelj in Loka pri Trziču. *Diplomsko delo*. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 81 str.
7. Klemenčič, M. M., 1974. Socialnogeografska transformacija podeželja na primeru vzhodne Gorenjske. V: Pak, M. (ur.). *Socialnogeografski aspekti socialnega razlikovanja med slovenskimi pokrajinami*. Ljubljana, Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani, str. 90–102.
8. Klemenčič, V., 2002. Procesi deagrarnizacije in urbanizacije slovenskega podeželja. *Dela*, 17, str. 7–21.
9. Klemenčič, V., 1968. Problemi mešane strukture gospodinjstev in kmečkih gospodarstev v Sloveniji. *Geografski vestnik*, 40, str. 19–52.
10. Melik, A., 1959. *Slovenija*. Knj. 3. Posavska Slovenija. Ljubljana, Slovenska matica, 595 str.
11. *Naših 100 let: kmetijsko zadružništvo in hranilništvo na območju občin Cerklje in Šenčur*. 2000. Rogelj, T. (ur.). Cerklje, Kmetijska zadruga, 125 str.
12. *Oživimo zadružništvo in sodelovanje*. 2012. URL: http://www.kmeckiglas.com/index.php?option=com_content&task=view&id=4487&Itemid=123 (Citirano 5. 6. 2012).
13. Potočnik Slavič, I., 2009. Socialni kapital na slovenskem podeželju. *Dela*, 31, str. 21–36.
14. *Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2007–2013*. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gospodarstvo in prehrano, 20 str.

PREHRANSKA SAMOOSKRBA ZELENE DOLINE

Alenka Jelen

aknela.jelen@gmail.com

V Spodnji Savinjski dolini se zadnjih nekaj let dogajajo premiki v smeri trajnostnega razvoja, predvsem zaradi krize v tržnem kmetijstvu – hmeljarstvu in gospodarstvu. Poleg energetske samooskrbe se nekatere občine, društva in posamezniki zavzemajo za prehransko samooskrbo. Pri energetske samooskrbi je tak primer Energetika Vransko, ki je leta 2004 skupaj z občino Vransko prva v Sloveniji začela izvajati projekt daljinskega ogrevanja na biomaso, lani pa so sistem nadgradili s prvim solarnim daljinskim sistemom, ki jim v poletnih mesecih, ko je potreba po ogrevanju manjša, nadomešča ogrevanje na biomaso ter s tem zmanjšujejo potrebe po biomasi, izpuste CO₂ ter stroške delovanja (2).

V naslednjem sestavku bo predstavljenih nekaj primerov, kako so se Savinjšani lotili ukrepov, da bi dosegli prehransko samooskrbo oziroma izboljšali kvaliteto pridelkov na kmetijskih površinah v Spodnji Savinjski dolini.

Ključne besede: podeželje, kmetijstvo, Spodnja Savinjska dolina, trajnostni razvoj, prehranska samooskrba.

O KMETIJSTVU ZELENE DOLINE

Število kmetijskih gospodarstev se je v vseh občinah Spodnje Savinjske doline v obdobju 2000-2010 zmanjšalo, največ v Braslovčah in v Žalcu, predvsem slednja kot občina ni pretežno agrarna, kot je npr. občina Tabor, kjer sprememb v številu kmetijskih gospodarstev skoraj ni zaznati (9). Podatki za leto 2013 sicer podobno nakazujejo trend zmanjševanja števila kmetijskih gospodarstev, čeprav ti podatki niso popolnoma primerljivi s podatki popisov kmetijstva leta 2000 in 2010, saj novejši podatki vključujejo le tista kmetijska gospodarstva, ki sodelujejo v programu skupne evropske politike in pridobivajo evropska sredstva v obliki subvencij ter predstavljajo okoli 80 % vseh kmetijskih gospodarstev (3).

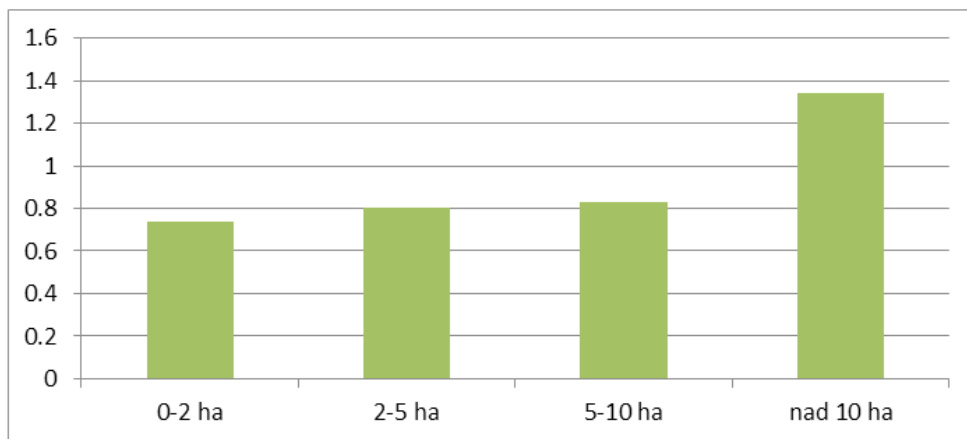
Zmanjševanje števila kmetijskih gospodarstev je povezano tudi z dejstvom, da največ članov kmetijskih gospodarstev pripada starostni skupini nad 65 let. Takšen trend je prisoten v občinah Braslovče, Polzela in Prebold. Medtem ko na Vranskem, v Taboru in v Žalcu prevladujejo nekoliko mlajše generacije, od 45 do 55 let. V vseh občinah je najmanjši delež članov na družinskih kmetijah starih do 25 let (9).

Občina	št. prebivalcev občine (po 1. 7. 2012)	št. članov družinskih kmetij l. 2000	št. članov družinskih kmetij l. 2010	št. kmet. gosp. l. 2000	št. kmet. gosp. l. 2010	št. kmet. gosp. s subvencijami l. 2013 (1. 3.)	št. ekoloških kmetij l. 2013 (1. 3.)
Braslovče	5417	1161	923	312	248	200	13
Polzela	6022	791	724	211	181	131	1
Prebold	4997	622	637	177	161	115	6
Tabor	1625	638	469	166	157	111	9
Vransko	2659	886	801	238	207	164	5
Žalec	21521	2333	1754	648	533	343	9

Tabela 1: Prebivalstvo in kmetijska gospodarstva občin Spodnje Savinjske doline (3, 9, 10).

Po podatki MKO je v občinah Spodnje Savinjske doline trenutno 1107 kmetovalcev, ki prejemajo subvencije. Od tega je 43 ekoloških kmetovalcev, največ v občinah Braslovče, Tabor in Žalec (3). Delež ekoloških kmetov v Spodnji Savinjski dolini je sicer zelo nizek, glede na to, da je v Sloveniji skupaj okoli 3000 ekoloških kmetovalcev (3). V tem smislu ima podeželje tega območja še veliko razvojnih možnosti konkuriranja z lokalno pridelanimi izdelki in pridelki.

Spremembe v velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v obdobju 2000–2010 kažejo na zmanjševanje števila zemljišč najnižjega velikostnega razreda od 0–2 ha, razen v občini Tabor, ki je pretežno agrarna z razdrobljenimi parcelami. Medtem ko se v velikostnem razredu nad 10 ha v vseh občinah precej povečuje število kmetijskih zemljišč, kar je verjetno posledica združevanja manjših posesti, ki so bila prodana ali oddana v najemništvo (9). Tudi v Spodnji Savinjski dolini se v zadnjih dveh desetletjih kažejo trendi propadanja manjših kmetij z razdrobljenimi kmetijskimi

Slika 1: Razmerje med velikostnimi razredi kmetijskih zemljišč leta 2000 in 2010 (9).

zemljišči, ki jih obdeluje ostarelo prebivalstvo, saj jih ne morejo obdelovati, zato jih prodajo ali dajo v najem. V drugih primerih so nekateri kmetovalci z manjšimi zemljišči zelo ambiciozni, želijo uspeti v tržnem kmetijstvu, a jim to ne uspeva. Kmetijski svetovalci jim svetujejo, da se poleg samooskrbe usmerijo v pridelavo določenih kulturnih rastlin, ki jih trenutno na trgu primanjkuje, hkrati pa se morajo izogibati pretirani monokulturnosti pridelkov.

Na drugi strani se je v zadnjem času pojavilo nekaj posameznih primerov, t.i. novih kmetovalcev, ki so si kupili kmetijo ali kmetijsko zemljišče, a s kmetovanjem nimajo nobenih izkušenj in jih morajo kmetijski svetovalci voditi od samega začetka (3).

LOKALNO PRIDELANA HRANA

Eden izmed primerov prodaje domače pridelanih in predelanih kmetijskih pridelkov in izdelkov je potujoča kmečka tržnica, ki je nastala v okviru projekta Kooperativa Dobrote Slovenije, ki se šele uveljavlja (6). Projekt je nastal z namenom povezovanja pridelovalcev in predelovalcev zdrave hrane na lokalnem nivoju, tako tistih z ekološkim certifikatom kot tistih, kjer preverjeno ne uporabljajo spornih dodatkov ter fitofarmaceutskih sredstev in se šele usmerjajo k ekološki pridelavi. V Spodnji Savinjski dolini je prisotna v večji krajih (Celje, Žalec, Polzela) ob ponedeljkih in četrtek od decembra 2012 (6). V prihodnje ima kooperacija namen povečati ponudbo tudi v drugih krajih po Savinjski dolini (Petrovče, Šempeter v Savinjski dolini), želijo pa predstaviti izdelke ter pridelke tudi v Ljubljani. Organizacija nima skladišč, saj se izdelke po potrebi naroča pri kmetovalcih in predelovalcih, ki sami poskrbijo za ustrezno skladiščenje (3).

Slika 2: Mala kmečka tržnica pred blagovnico Mercator v Žalcu (foto: osebni arhiv M. Klemen Cokan, 2013).

Občine Spodnje Savinjske doline so skupaj z Zbornico zasebnega gospodarstva Žalec ter Zavodom za kulturo, šport in turizem Žalec ustanovili družbo za promocijo turizma in izdelkov Zeleno zlato. Podjetje bo skrbelo tudi za blagovno znamko Zelena dolina, pod katero se je do sedaj že nekaj let trži izdelke iz Mlekarnice Celeia (8). Namen družbe Zeleno zlato bo predvsem povezati lokalne pridelovalce, kmetovalce, obrtnike, društva in podjetja v enotno skupnost, kjer bi se ti lažje uveljavili na trgu. Prav tako bi se lažje usmerjalo kupce, saj bo za prodajo izdelkov pod skupno blagovno znamko potrebno zadostiti določenim pogojem pridelave in predelave ter pridobiti ustrezen certifikat, ki bo zagotavljal kakovost in ustreznost živil.

Poleg prodaje izdelkov lokalnih pridelovalcev želijo v podjetju Zeleno zlato povezati različne dejavnosti na področju turizma v občinah Spodnje Savinjske doline, ki sicer ima veliko potenciala, a je še vedno precej neprepoznavno s premalo raznolike turistične ponudbe. Prvoten odziv s strani turističnih ponudnikov je velik, saj so ti že nekaj časa potrebovali takšno organizacijo, ki bi jim pomagala pri promociji in organizaciji ter medsebojnem povezovanju. Od februarja 2013 že potekajo prva posvetovanja med ponudniki turizma ter vodstvom projekta Zeleno zlato, kjer določajo, katere tradicionalne jedi iz Spodnje Savinjske doline bodo pridobile certifikat in jih bodo zaščitili ter oglaševali v okviru blagovne znamke Zeleno zlato (12).

Posamezni kmetovalci sodelujejo tudi v sistemu zelenih javnih naročil. Zelena javna naročila so naročila z različnih področjih, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju okolja. To so npr. energetske manj potratne in učinkovitejše opreme in stavbe, izdelki iz naravnih materialov (les), reciklirani izdelki, okolju prijazen javni prevoz, elektrika iz obnovljivih virov energije ter ekološka hrana v menzah. Z naročanjem takšnih izdelkov in storitev se spodbuja industrijo in pridelovalce k nadaljnjemu razvoju zelenih tehnologij (4).

V ustanovah je potrebno zadostiti 5 % obveznih ekoloških javnih naročil, ki jih trenutno le katera ustanova v celoti dosega. V prihodnje se namerava ta delež povečati na 10 %, a se ustanove s tem ne strinjajo (3). Kmetovalci imajo tudi možnost prodaje pridelkov javnim ustanovam v vrednosti do 80 € brez prijave na razpis za javna naročila, ampak le z dobavnico (3). To se v splošnem premalo koristi, saj se ustanove odločajo za večje količine, ki so tudi cenovno ugodnejše, ki pa jih kmetovalci ne morejo prodati brez registracije dopolnilne dejavnosti.

RAST POMENA PODEŽELSKIH TRŽNIC

V zadnjih nekaj letih so nastale po večjih krajih v občinah Spodnje Savinjske doline podeželske kmečke tržnice, ki enkrat mesečno ali tedensko ponujajo domače ekološke pridelke in pridelke konvencionalnega kmetijstva, a z manjšo uporabo fitofarmaceutskih sredstev. Prodajalci že nekaj let opažajo vse večje zanimanje kupcev po kakovostnih pridelkih lokalnih kmetij. Povpraševanje je predvsem po zelenjavi, mesnih izdelkih, jajcih ter pekovskih izdelkih. Opaža se tudi, da je predvsem pozimi večja potreba po nekaterih pridelkih, kot je zelenjava, in bi bilo smiselno, da bi upravljavci tržnic (društva, občine) poskušali usmerjati pridelovalce k povečanju in razširitvi svoje ponudbe tudi na druge pridelke. Pri prodaji je pomembno, da je ponudba pestra, da sledi poteku leta, to pomeni, da lahko pridelovalci čez celo leto prodajajo pridelke ter si s tem tudi zagotavljajo stalen dohodek.

Slika 3: Kmečka tržnica v Preboldu (foto: A. Jelen, 2013).

Poleg prodaje lokalnih pridelkov podeželske tržnice ohranjajo kulturno dediščino okolja in spodbujajo druženje prebivalstva, saj prirejajo različne spremljevalne kulturne dogodke, npr. prikaz izdelave cvetja za butare, pletenje košar. Med obiskovalci in prodajalci je precej mlajše populacije, starih do 40 let, ki so glede zdrave prehrane zelo osveščeni in želijo vplivati tudi na ostale.

MLEKARNA CELEIA – CERTIFIKAT BREZ GSO

Mlekarna Celeia je l. 2012 kot prvi proizvajalec v Sloveniji pridobila certifikat Brez GSO – Brez gensko spremenjenih organizmov, ki zagotavlja, da kmetovalci za prehrano živine ne uporabljajo krme, ki bi bila rezultat genskega inženiringa. V ta sistem je tako vključenih 1220 kmetovalcev, 17 zadrug ter 5 mešalnic iz širše okolice Savinjske doline (5). Certifikat je bil razvit na Inštitutu za kontrolo in certifikacijo Univerze v Mariboru z namenom, da bi imeli potrošniki nadzor od pridelave osnovnih živil do končnega izdelka. Izdelke lahko certificirajo vsi pridelovalci, ne glede na to, ali so usmerjeni v ekološko ali v konvencionalno kmetijsko dejavnost. V postopku certifikacije se lahko predstavijo z izdelki kot so mleko, mlečni izdelki, jajca, meso, mesni izdelki oziroma vsi izdelki, ki vsebujejo sestavine koruze, soje in oljne ogrščice (7). V Sloveniji se je doslej certificiralo le nekaj proizvajalcev, saj gre še vedno za novost in nekateri proizvajalci, predvsem kmetovalci, še niso seznanjeni s postopki pridobitve certifikacije in ne vidijo prednosti v prodaji takšnih izdelkov, čeprav po nekaterih javnomnenjskih anketah kaže, da si vse več potrošnikov želi takšnih izdelkov (3, 7).

IZOBRAŽEVANJA O TRAJNOSTNIH NAČINIH KMETOVANJA

Večkrat mesečno Center za izobraževanje LaVita iz Velike Pirešice in nekateri posamezniki prirejajo različna izobraževanja, kjer kmetovalcem in drugim predstavljajo primere dobre prakse iz Slovenije in tujine. Poleg tega se organizirajo tudi praktični prikazi dejavnosti v kmetijstvu ter strokovne ekskurzije po tujini in doma. V zadnjem obdobju dajejo poudarek predvsem na določenih temah iz ekološkega in biodinamičnega kmetovanja, kot je minimalna obdelava tal, saj postaja vse bolj jasno, da bo v prihodnosti takšno kmetijstvo vse bolj konkurenčno konvencionalnem kmetijstvu. Za takšna izobraževanja se zanimajo predvsem pridelovalci z manjšimi obdelovalnimi površinami,

s katerimi do sedaj niso bili konkurenčni na trgu, se pa vse bolj zavedajo, da konvencionalno kmetijstvo ne prinaša večjih hektarskih donosov, kot se je predvidevalo v preteklosti.

HMELJARSTVO – VSE MANJ HMELJA, VSE VEČ POLJŠČIN

Hmeljarstvo je že nekaj let v precejšnji krizi, saj se je prodaja hmelja bistveno zmanjšala, hmeljarji pa doma skladiščijo zaloge hmelja več let, preden ga uspejo prodati (13). V zadnjih 20 letih je zato precej hmeljarjev opustilo to dejavnost ali pa so del svojih hmeljišč namenili drugim poljščinam, ki so se v zadnjih nekaj letih izkazale kot zelo tržno uspešne. Poleg koruze, fižola, zelja, oljnih buč se na polja Savinjske doline vračajo nekatere tradicionalne slovenske rastline, kot je ajda, ali pa se uvajajo popolnoma nove, kot je industrijska konoplja.

Slika 4: Od hmeljskih nasadov ostajajo le še žičnice (foto: osebni arhiv M. Klemen Cokan, 2012).

Kmetovalci so zato skupaj s kmetijskimi svetovalci ter nekaterimi izkušenimi agronomi pričeli iskati možnosti, da bi se tudi v Savinjski dolini začelo gojiti industrijsko konopljo, ki sicer ni zahtevna kulturna rastlina, saj je njena rast zelo hitra, zato prerašča plevel in dosega višine tudi do 3 metrov (11). Pomembno je tudi to, da je povsem prilagodljiva nekaterim neugodnim sušnim stanjem, saj uspešno uspeva na zbitih tleh z malo vlage (11). Njena rast pa se ravno konča pred daljšimi poznoletnimi sušnimi obdobji.

V letu 2012 so se za njeno posaditev odločili 3 kmetovalci iz območja Spodnje Savinjske doline (1). Na testnih poljih so posadili za okoli 50 arov industrijske konoplje, ki so jo jeseni tudi ročno poželi (1). Istočasno so potekale delavnice o posaditvi in žetvi industrijske konoplje na teh testnih poljih. Zanimanja za takšne posevke je bilo veliko, kar se je videlo v številu obiskovalcev takšnih delavnic in predavanj. V letošnjem letu se nameravajo k poskusu pridružiti še nekateri kmetovalci. Nekateri izmed njih so že sedaj kupovali semena prekmurskih pridelovalcev ter jih stiskali v domače konopljinu olje, ki ga prodajajo na podeželskih tržnicah, kjer je tudi med kupci veliko zanimanja o izdelkih iz konoplje. Poleg predelovanja olja kmetovalci vidijo v industrijski konoplji mnogo potencialov, npr. v izdelkih kot je moka, semena, vlakna za oblačila, kot gradbeni izolacijski material, dodatek drugim živilom.

NOVI IZZIVI

Zelena dolina, kot jo poljudno poimenujejo prebivalci Spodnje Savinjske doline, postaja vse bolj »zelena«, torej ekološko in trajnostno usmerjena predvsem po zaslugi nekaterih posameznikov, ki se že dlje časa trudijo s svojimi dejanji dokazati, da se tudi pri nas lahko spreminja pretekle tržno usmerjene vzorce. Vsi zgornji primeri so le nekateri, veliko možnosti in priložnosti še vedno ostaja, npr. v javnih ustanovah, trgovinah in gostinskih obratih je še vedno zelo majhen delež živil, ki so bile pridelane v lokalnem okolju.

VIRI IN LITERATURA:

1. Cvirn, T., 2012. Konoplja, nova rastlina zelene doline? *Novi tednik*, 67, 65 (17. 8. 2012), str. 14.
2. Jelen, A., 2012. Občina Vransko – ukrepi in izzivi v smeri trajnostnega razvoja. *Geomix*, 18, 2, str. 20-23.
3. Klemen Cokan, M., 2013. Kmetijstvo in pridelki v Spodnji Savinjski dolini (osebni vir, 25. 2. 2013). *Žalec*.
4. Kupujte zeleno! Priročnik o ekološkem – okolju prijaznem – javnem naročanju. 2005. Luksemburg. Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti. URL: http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/buying_green_handbook_sl.pdf (Citirano 24. 2. 2013).
5. Mlekarna Celeia prva s certifikatom Brez GSO. 2012. URL: http://www.zelenedoline.si/mlekarna_celeia/novice/clanek?aid=66 (Citirano 6. 3. 2013).
6. Mobilna »Mala kmečka tržnica« Kooperativa Dobrot Slovenije. 2013. URL: http://www.polzela.si/novice/mobilna_mala_kmecka_trznica_kooperativa_dobrot_slovenije (Citirano 24. 2. 2013).
7. Nova certifikacijska shema v Sloveniji. 2011. URL: <http://www.ikc-um.si/ikcum/standard-qbrez-gsoq-novo> (Citirano 6. 3. 2013).
8. Pirc, M., 2012. Razvijali bi zeleno dolino in zeleno zlato. *Večer*. URL: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2012112905856406> (Citirano 4. 3. 2013).
9. Popis kmetijstva 2010. Statistični urad Republike Slovenije. SI-STAT podatkovni portal. 2013. URL: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Kmetijstvo_2010/Kmetijstvo_2010.asp (Citirano 24. 2. 2013).
10. Prebivalstvo po starosti in spolu, občine, Slovenija, polletno. Statistični urad republike Slovenije. SI-STAT podatkovni portal. 2013. URL: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C4002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/20_05C40_prebivalstvo_obcine/&lang=2 (Citirano 24. 2. 2013).
11. Rengeo, D., 2012. Industrijska konoplja in izdelki (osebni vir, 8. 9. 2012), Velika Pirešica.
12. Rozman, K., 2013. Pod blagovno znamko najprej jedi. *Utrip Savinjske doline*, 15, 2 (27. 2. 2013), str. 10.
13. Selišnik, U., 2012. Zmagala bo upornost hmeljarjev, stara 150 let. *Novi tednik*, 67, 64 (14. 8. 2012), str. 14.

EVALVACIJA PROJEKTOV LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE SRCE SLOVENIJE

Kristijan Bevc

bevc.kr@gmail.com

Sanja Bužinel

sanja.buzinel@gmail.com

Tomaz Hosta

tomaz.hosta@gmail.com

Špela Žohar

spela.zohar@gmail.com

Ideja razvoja podeželja je tako naravni kot družbeni kapital, ki ga je treba unovčiti in podeželje v smislu konkurenčnosti in razvoja postaviti ob bok mestom, posledično pa zagotoviti boljše življenjske pogoje tamkajšnjim prebivalcem. Finančna pomoč EU v obliki pristopa LEADER je namenjena ravno temu in je lahko odobrena za zelo širok spekter vsebin ter je izrednega pomena za razvoj podeželja, saj le-ta zavzema približno 90 % ozemlja EU-25, kjer živi več kot polovica prebivalstva (7). Zainteresirani posamezniki in skupine imajo najboljše možnosti za svoj lasten podjetniški razvoj in prispevek k dolgoročni dobrobiti skupnosti. Poleg podjetništva oz. gospodarstva se gradi tudi socialni kapital, zlasti z delovanjem različnih društev. V regiji je na ta način mogoče vzpostaviti krogotok merljivih in nemerljivih dobrin, ki izhajajo s strani prebivalstva in mu nazaj vračajo koristi. Potencial na podeželju povsod obstaja, le obuditi ga je treba. V Razvojnih centrih podeželja se z ustanovitvijo Lokalnih akcijskih skupin (LAS), ob sodelovanju strokovnjakov v skladu z možnostmi in svetovalni, organizacijski in denarni pomoči preoblikujejo ideje prebivalstva v konkretno ustvarjalno delo, ki bogati že tako pestro podeželsko življenje.

METODE DELA

Delo je temeljilo je na analizi ter ocenitvi trajnosti za 49 projektov, ki jih je izvedla LAS Srce Slovenije v obdobju 2008–2010, in anketiranju nosilcev teh projektov. Anketa je bila zasnovana na osnovi dveh sklopov vprašanj, prvi v povezavi z organizacijo, drugi pa s trajnostjo projektov. Trajnost projektov smo ocenili na podlagi štirih vidikov: osebnega, okoljskega, finančnega in vsebinskega. Za vsak projekt je bilo predstavljenih nekaj osnovnih podatkov, kot so: nosilec projekta, profitnost/neprofitnost, v katero prioriteto nalogo in področje spada projekt ter njegov poseg oz. vpliv na okolje. Predstavljeni so bili tudi pričakovani cilji, določeni v Letnem izvedbenem načrtu (LIN), in doseženi cilji iz zahtevkov (zahtevke je kot končno poročilo o učinkih projekta). Ugotavljali smo, v kakšni meri so bili zastavljeni cilji iz LIN-a doseženi ali nedoseženi. Poleg ciljev so bili prikazani tudi indikatorji, ki prikazujejo kvantitativne (merljive) cilje, kot so: količina kupljene opreme, izdelava brošur, število udeležencev itd. Osebni vidik smo analizirali s pomočjo anketnih vprašalnikov, na katere so odgovarjali nosilci projektov. Analizo 44 projektov (5 jih je propadlo) smo na podlagi pridobljenih podatkov predstavili pisno in s pomočjo grafikonov. Celotna vsebina je dostopna v poročilu **Evalvacija projektov lokalne akcije skupine Srce Slovenije**.

LEADER

Akronim LEADER (v francoščini *Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rural*) pomeni povezave med ukrepi za razvoj podeželja, pri katerih gre bolj za način združevanja in doseganja razvoja podeželja v lokalnih (podeželskih) skupnostih, kot pa za stalne ukrepe, ki bi jih bilo potrebno izvajati. Do danes so se zvrstile tri generacije tega programa: LEADER I, LEADER II in LEADER+, ki so bili financirani iz strukturnih skladov EU (7).

V programskem obdobju 2007–2013 pa je pristop LEADER že vključen v splošno politiko razvoja podeželja EU, kar pomeni, da je vključen v nacionalne in regionalne splošne programe za razvoj podeželja, ki jih skupaj z ostalimi (tremi) osmi za razvoj podeželja podpira EU (slika 1). Program se v omenjenem obdobju izvaja s splošnimi finančnimi prispevki, ki jih prejme vsaka država članica od EU v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ki je bil prav s tem namenom ustanovljen leta 2007 (7).

Slika 1: Struktura politike razvoja podeželja EU. (2)

Posebnost pristopa LEADER je ustanovitev Lokalnih akcijskih skupin (LAS), katerih naloga je priprava in izvedba lokalnih razvojnih strategij ter odločanje o razporeditvi finančnih sredstev, ki se črpajo iz EKSRP, s pomočjo katerih se izvajajo različni projekti na lokalni ravni, ki pripomorejo k razvoju podeželja. LEADER je torej namenjen izboljšanju razvojnih možnosti podeželja ob unovčenju lokalnih virov in notranjega potenciala s tako imenovanim pristopom »od spodaj navzgor« (2).

LAS SRCE SLOVENIJE

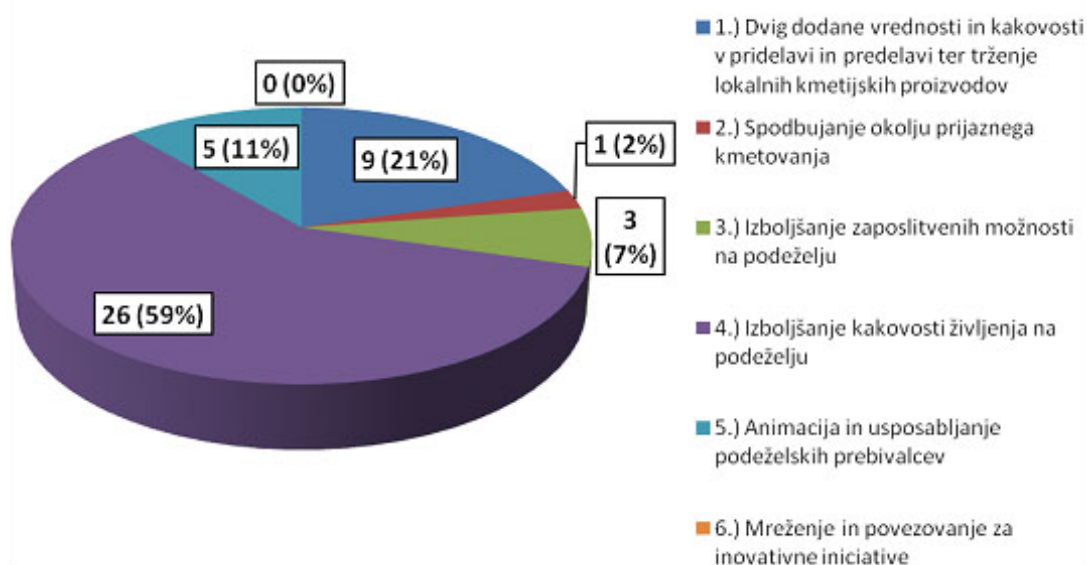
Lokalna akcijska skupina Srce Slovenije je bila ustanovljena leta 2007 s podpisom ustanovne konzorcijske pogodbe, z namenom spodbujati razvoj podeželja na območju LAS. K podpisu pogodbe je pristopilo 29 partnerjev, od predstavnikov občin, drugih javnih inštitucij do društev ter predstavnikov zasebnega sektorja. LAS deluje na območju šestih občin (Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče, Šmartno pri Litiji). Razvojna vizija skupine je, da z inovativnimi pristopi pri izrabi obstoječih potencialov zagotavljajo vitalnost podeželja in njegovo trajnostno rast. Izbrano prioritarno področje LAS je izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, ki obsega 6 prioritarnih nalog z več cilji (6):

- dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi ter trženje lokalnih kmetijskih proizvodov,
- spodbujanje okolju prijaznega kmetovanja,
- izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju,
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju,
- animacija in usposabljanje podeželskih prebivalcev,
- mreženje in povezovanje za inovativne iniciative.

ANALIZA PROJEKTOV

Od 44 izvedenih projektov je bilo 30 % v celoti profitnih, 66 % v celoti neprofitnih, ostalih 4 % pa kombiniranih. Največ projektov je spadalo na področje socialnega kapitala, najmanj pa na področje ekologije. 27 % projektov je pokrivalo kulturo in kulturno dediščino, 23 % pa gospodarski razvoj. Izbrano prioritarno področje LAS-a je izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, ki obsega 6 prioritarnih nalog z več cilji. Največkrat izpolnjena je bila 4. prioritarna naloga – Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, sledi ji 1. prioritarna naloga (spodbuja lokalno kmetijstvo), ki se pojavlja pri 9 projektih. 6. prioritarna naloga – Mreženje in povezovanje za inovativne iniciative ni bila prisotna pri nobenemu projektu. Od 44 projektov so bili le pri šestih izvedeni posegi v okolje, pri ostalih 38 pa ni bilo niti posegov niti vplivov v okolje. Projekti, ki so imeli vplive na okolje, niso vsi enaki kot tisti, kjer so bili posegi v okolje.

Za uspešnost projektov je doseganje indikatorjev bistvenega pomena, saj nazorno in natančno prikazujejo učinek projekta. Dobra polovica projektov je dejansko preseгла zastavljene indikatorje v LIN-u, 19 % je zastavljene indikatorje v celoti dosegla, samo 8 % projektov pa ni doseglo zastavljenih indikatorjev. 5 projektov je propadlo, 5 pa jih je bilo v času analize še v fazi izvajanja, zato za te nismo imeli podatka o (ne)doseženosti indikatorjev.

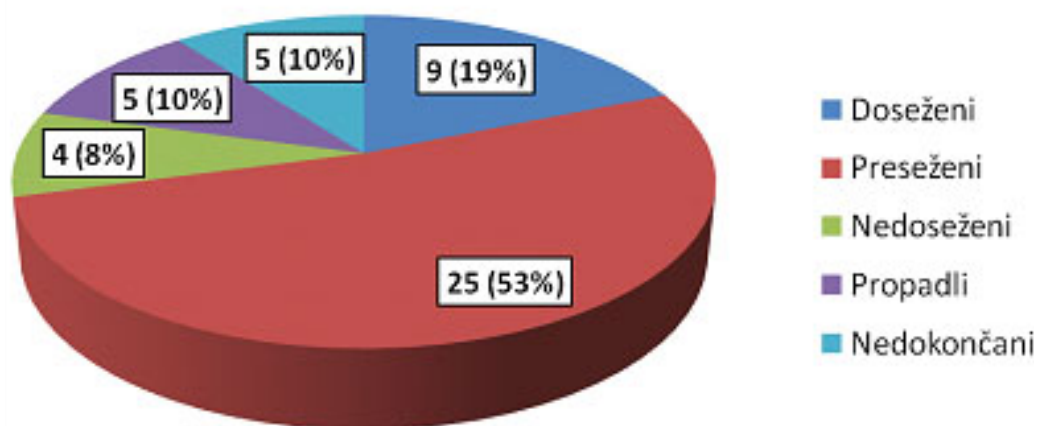

Slika 2: Prioritne naloge projektov. (3,4,5)

ANALIZA ANKET

V okviru raziskovalnega dela je bilo izvedeno anketiranje nosilcev projektov deloma preko telefonskega pogovora, deloma pa preko elektronske pošte. Naš namen je bil pridobiti dodatne informacije neposredno s strani samih izvajalcev, ki jih v statistično-objektivnih analizah ni mogoče ali težje zaznati, nudijo pa dodatne uporabne podatke. Od 49 izvajalcev projektov jih je 34 izpolnilo anketo in se nanašajo na tiste projekte, ki so bili uspešno zaključeni. Vprašalnik je bil zasnovan na osnovi dveh sklopov vprašanj, prvi je v povezavi z organizacijo, drugi pa s trajnostjo projektov.

Pobudniki projektov so bili v dobri polovici fizične osebe, pri približno 40 % pa je projekt nastal na pobudo pravnih oseb, zlasti samostojnih podjetnikov, društev idr. 82 % vodilnih oseb je imelo s projekti že predhodne izkušnje in v 71 % niso bili honorirani. Ob tem se kaže tudi izvirnost projektov, saj dobra polovica izvajalcev takšnih projektov ni še nikjer videla. Iz obstoječih projektov je v večji meri izšel nov projekt oz. nova projektna ideja (68 %), aktivnosti pa so se v 94 % nadaljevale tudi po zaključku projekta.

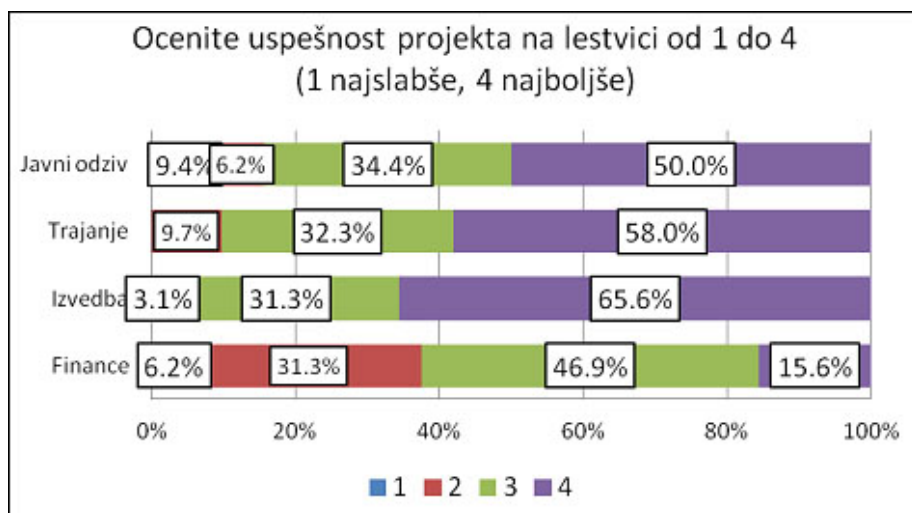

Slika 3: (Ne)doseženost indikatorjev projektov. (8)

Uspešnost svojih projektov nosilci ocenjujejo razmeroma pozitivno. To kaže na dobro zastavljen LEADER koncept, katerega program pomaga realizirati Lokalna akcijska skupina Srce Slovenije. Mi smo nosilce projektov spraševali po oceni (1 najslabše, 4 najboljše) javnega odziva, trajanja, izvedbe in financ.

Število vključenih oseb pri aktivni pripravi in izvedbi projekta znaša več kot 5 v polovici projektov. Do 5 oseb je sodelovalo pri 27 % projektov, ena ali dve osebi pa pri 24 % projektov. V anketah je bilo zaslediti dejstvo, da so poleg vodij v marsikaterem projektu sodelovale večje skupine ljudi, zlasti krajše, enkratno obdobje (promocije, prireditve). V primeru manjšega števila oseb gre predvsem za podjetnike in profitne projekte, v primeru večjega števila vključenih pa zlasti za aktivnosti različnih društev.

Dobra polovica vodij projektov ima končano VII. stopnjo izobraževanja. Sledijo jim vodje projektov s V. stopnjo izobrazbe in vodje z zaključeno VI. stopnjo izobraževanja, komaj 6 % pa jih ima priznana IV. stopnjo izobraževanja. Najpogostejša starost vodij projektov je med 31 in 45 let, najmanjše število vodij projektov pa spada v starostno skupino do 30 let, kar pripisujemo predvsem pomanjkanju izkušenj in financ.

Slika 4: Ocena uspešnosti projektov. (1)

Povratne informacije o projektni izkušnji, ki so nam razkrile kvalitativne podatke, ki nam jih lahko dajo le izvajalci sami, smo pridobili s pomočjo 3 vprašanj:

- Ali ste se soočili s problemi na projektu (kateri, zakaj, do največ 3)?
- Zakaj ste se odločili za nadaljevanje projekta?
- Zakaj se niste odločili za nadaljevanje projekta?

Pri odgovorih je večina vprašanih izpostavila soočenje z različnimi proble-

mi, predvsem na finančnem področju (pomanjkanje in zalaganje sredstev za stroške projekta ter neodobrena višina sredstev) Poleg tega so bili izpostavljeni tudi dolgotrajno čakanje na potrditev, dolgotrajna izvedba projekta ter zahtevna poročila. Najpogostejši razlogi, ki so prispevali k nadaljevanju projekta, so bili uspešnost, pozitivni odziv javnosti, zagotavljanje trajnostnih rezultatov in dobiček. Večina vprašanih, ki pa se za nadaljevanje projekta ni odločila, je kot odločujoče dejavnike izpostavila pomanjkanje sredstev ter dejstva oz. prepričanja, da projekt ni/ne bi bil odobren.

ZAKLJUČEK

Izjemno raznolika tematika, ki smo jo zasledili pri projektih, kaže, da je LEADER odprt za mnogovrstne želje in možnosti, da bi le čim več prebivalcev lahko aktivno sodelovalo in s svojimi projekti ohranjalo vitalno in konkurenčno podeželje. Posebej društva so zelo prodorna, njihovo udejstvovanje pa se v največji meri nanaša na tradicijo, kulturo, ozaveščanje in dogodke, torej negospodarske aktivnosti. S projekti dosežejo tudi določeno medijsko pozornost in se tako promovirajo, kar njim in malim podjetjem omogoča širšo prepoznavnost v regiji. Kljub temu pa so izvajalci projektov upravičeni do povrnitve sredstev šele po končanem projektu, torej morajo prej založiti lastna sredstva, zato marsikdo zaradi pomanjkanja lastnega denarja ni mogel izpeljati ideje tako, kakor je bila predvidena. Slabost so videli tudi v neodobreni višini in dolgemu čakanju na povrnitev sredstev ter pisanju zahtevnih poročil.

Razmerje prioritetnih nalog kaže, da pri obravnavanih projektih ni šlo toliko za velikopotezno ekonomijo, pač pa v prvi vrsti za krepitev človeškega in socialnega kapitala na podeželju. To pa je lahko ravno tako pomembno kakor gospodarska rast, saj podeželje brez zdrave demografsko-socialne komponente tudi nima pogojev za dober napredek, tako gospodarski kot socialni. Preko projektov in anket smo spoznali kako pomembno je delovanje LAS Srce Slovenije, ki ima kot servis prebivalstvu neprecenljivo vlogo pri svetovanju, promociji in izvajanju projektov, saj jih večino brez pomoči LAS-a verjetno sploh ne bi bilo realiziranih. S pomočjo LEADER-ja podeželje torej na novo odkriva potenciale lokalnega geografskega okolja kot reakcijo na globalnost, ki mu ponuja, da gre v korak s časom, a hkrati ostane pristno.

Poleg avtorjev članka so bili člani skupine za evalvacijo še Mina Hočevar, Urša Prislan in Nina Sterle.

VIRI IN LITERATURA:

1. Anketiranje nosilcev projektov, izvedenih v obdobju 2008–2011 (osebni vir, 2011).
2. Leader v Sloveniji v obdobju 2007–2013. LAS Srce Slovenije. URL: <http://www.razvoj.si/las/?lng=sl&id=242> (Citirano 11. 3. 2013).
3. Letni izvedbeni načrt 2008, 2008. Litija, LAS Srce Slovenije, 40 str.
4. Letni izvedbeni načrt 2009, 2009. Litija, LAS Srce Slovenije, 65 str.
5. Letni izvedbeni načrt 2010, 2010. Litija, LAS Srce Slovenije, 74 str.
6. O Lokalni akcijski skupini. LAS Srce Slovenije. URL: <http://www.razvoj.si/las/?lng=sl&id=240> (Citirano 10. 3. 2013).
7. Pristop Leader: osnovni vodnik. 2006. Luksemburg, Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 26 str. URL: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/leader/2006_sl.pdf (Citirano 11. 3. 2013).
8. Zahtevki projektov, izvedenih v obdobju 2008–2011, 2011. LAS Srce Slovenije.

IDEJA O MOBILNI TRŽNICI KOT PRILOŽNOSTI ZA HITREJŠE AKTIVIRANJE LOKALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV V OBSOTELJU IN NA KOZJANSKEM

Nina Uršič

nina_ursic@yahoo.com

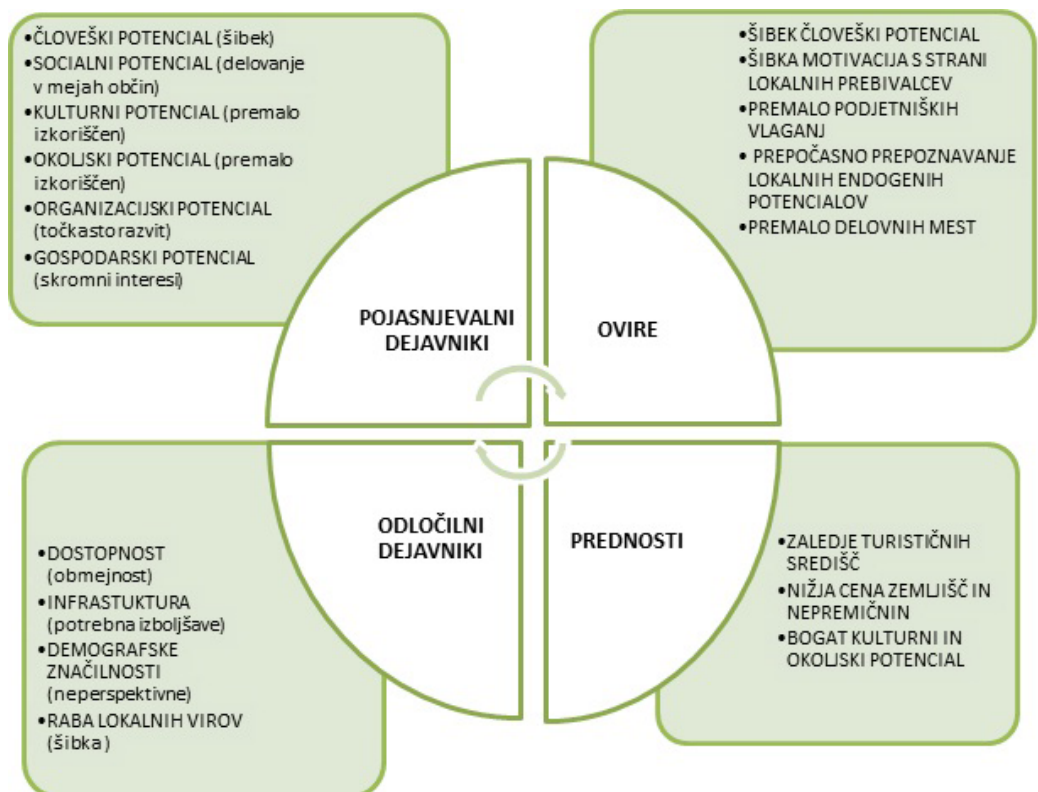
Obsotelje in Kozjansko je zaznamovano z reko Sotlo, mnogimi rodovitnimi griči in gozdnatimi hribovji. Naravne danosti, kot so mineralni in termalni izviri, so omogočile razvoj zdraviliškega turizma; v Zdravilišču Rogaška Slatina izvira svetovno znana zdravilna mineralna voda Donat, v Podčetrtku pa najdemo terme in bogato trško zgodovino. Šmarje pri Jelšah se ponaša z bogato baročno stavbno dediščino, Rogatec pa z muzejem na prostem, ki prikazuje življenje in delo kmečkih ljudi in plemičev. Območje Kozjanskega regijskega parka varuje številne naravne lepote in ohranja izjemno biotsko pestrost. Povsod vas spremlja tudi dobra vinska kapljica in številne kulinarčne dobrote, postrežene z veliko mero gostoljubnosti.

RAZVOJNI PROBLEMI/RAZVOJNI POTENCIALI

Obsotelje in Kozjansko sta obmejni pokrajini v vzhodnem delu države, kjer se pojavlja vrsta razvojnih problemov (zmanjševanje števila prebivalcev, staranje prebivalstva, visoka brezposelnost, prometna odmaknjenost, manj podjetniških aktivnosti), ki kljub številnim razvojnim spodbudam s strani države povzročajo, da podeželje Obsotelja in Kozjanskega še vedno razvojno zaostaja. Kmetijstvo se zaradi razgibanega reliefa sooča z oteženo strojno obdelavo zemlje in razdrobljenimi kmetijskimi posestmi (ki so tudi posledica uvedbe zemljiškega maksimuma na 10 ha po 2. svetovni vojni). Kmetije so zato še danes majhne in samooskrbne ter pretežno usmerjene v pašno živinorejo. Pri tem je moč prepoznati razvojni potencial v pridelavi in predelavi mesa ter mleka. Po podatkih Kmetijske zadruge Šmarje pri Jelšah (1) se s preučevanega območja letno izvozi okoli 11.000.000 litrov mleka, ki ga pretežno odkupi Mlekarna Celeia. Pred leti je v Šmarju pri Jelšah že delovala mlekarna (v lasti Mlekarne Celeia), ki so jo v času osamosvojitve države zaprli, danes pa je v lasti lokalnega pivovarja.

Zaradi visokega deleža zavarovanih območij in naraščajočega povpraševanja po ekološko pridelanih živilih bi bilo v prihodnosti smiselno še bolj spodbujati razvoj ekološkega kmetijstva, ki bi se (zaradi visokega deleža travinje na preučevanem območju) intenzivneje usmerilo v pašno živinorejo (tj. prirreja in predelava mleka in mesa). Zanimiva tržna niša, ki še ni izkoriščena, bi bile zeliščarske ekološke kmetije, saj gojenje zelišč ne zahteva strojne obdelave, pokrajina pa ima tudi velike naklone ter ugodno podnebje.

Potencial ekološke pridelave je videti tudi v intenzivnejšem razvoju ekološkega sadjarstva in vinogradništva. V Kozjanskem parku so

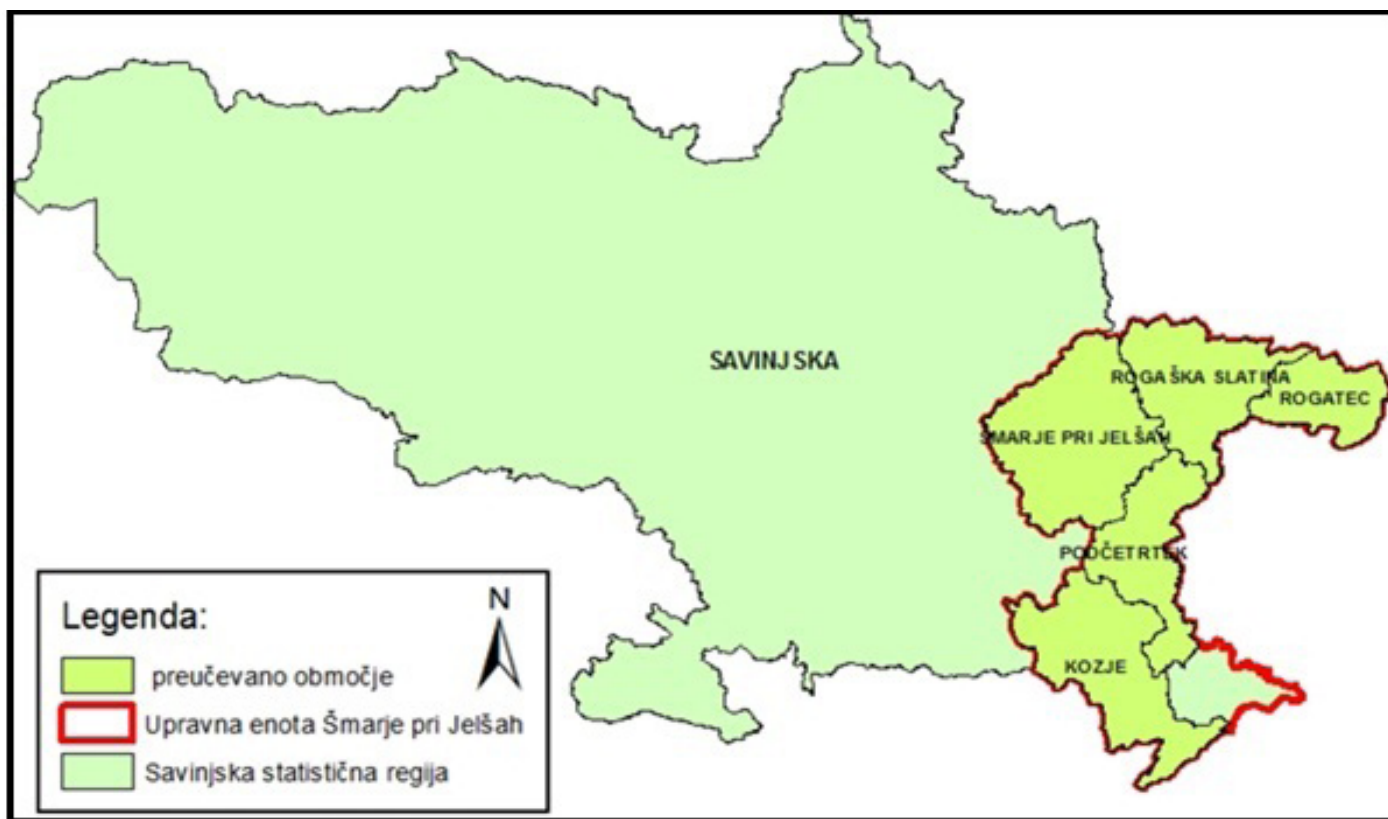

Slika 1: Analiza dejavnikov, ki vplivajo na razvoj na osnovi endogenih razvojnih potencialov v Obsotelju in na Kozjanskem. (6)

v ta namen začeli s projektom oživiljanja starih travniških sadovnjakov, ki na Kozjanskem predstavljajo pomemben del kulturne krajine, organizirajo pa tudi danes že dodobra poznano vsakoletno jesensko prireditev »Praznik Kozjanskega jabolka«. Žal se vinogradniki še vedno spopadajo z nizko odkupno ceno grozdja, zato še vedno prihaja do opuščanja že v tako majhni meri razvitega tržnega vinogradništva. Vinogradniki raje pridelujejo vino zgolj za lastne potrebe oziroma za potrebo turizma na kmetiji.

IDEJA O MOBILNI TRŽNICI KOT PROJEKTU ZA SPODBUJANJE LOKALNE OSKRBE S HRANO

Za trženje s pomočjo mobilnih storitev smo se odločili zaradi prevladujoče razpršene poselitve, odsotnosti večjih mestnih središč ter zaradi vse večjega števila ostarelih prebivalcev. S tem ostarelo prebivalstvo ne bi bilo več tako odvisno od prevoza sorodnikov do večjih trgovin z živili, saj so se manjše lokalne trgovine povečini zaprle, javni prevoz, ki bi omogočal boljšo dostopnost do večjih središč, pa je slabo razvit (8).

Slika 2: Preučevano območje, ki ga pokriva LAS Obsotelje in Kozjansko.

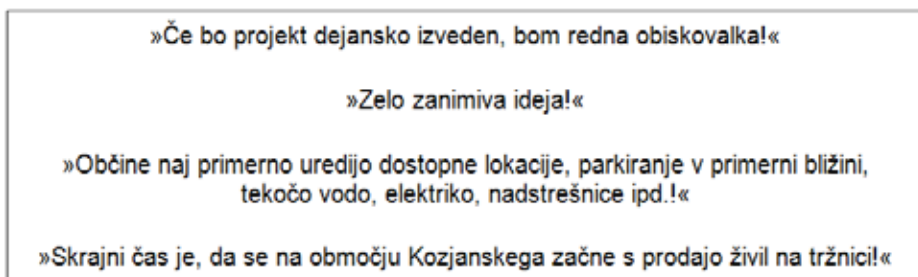
Lokalnim kmetom bi mobilna tržnica zagotavljala redno trženje njihovih proizvodov in posledično redne dohodka, sčasoma pa bi se krepile tudi povezave med lokalnimi prebivalci, podjetji in lokalnimi razvojnimi akterji, kar bi neposredno pripomoglo k hitrejšemu razvoju preučevanega območja na osnovi endogenih razvojnih potencialov. Pomen mobilne prodaje ne bi bil le gospodarski, saj dolgoročno prinaša vrsto pozitivnih učinkov tudi na okoljskem, zdravstvenem in socialnem področju (7). Ideja o mobilni tržnici je bila predstavljena Razvojni agenciji Sotla, ki je upraviteljica LAS Obsotelje in Kozjansko. Zaposleni so pobudo, da idejo v sklopu diplomskega dela razvijem kot potencialni projekt, z veseljem sprejeli in mi ponudili pomoč.

METODE DELA

Za potrebe realizacije potencialnega projekta smo naredili tržno raziskavo potencialnih ponudnikov in potencialnih kupcev, iskali partnerje, ki bi želeli sodelovati pri projektu ter ga kasneje tudi izvajati. Zasnovali smo tudi organizacijsko shemo trženja ter predvideli podporne dejavnosti za večjo uspešnost projekta.

V tržno raziskavo smo vključili 70 potencialnih ponudnikov, od tega 21 nosilcev dopolnilnih dejavnosti, 38 ekoloških kmetij ter 11 društev. Z anketiranjem smo želeli izvedeti predvsem ali bi želeli sodelovati v omenjenem projektu, katera živila bi lahko ponudili na trgu in v kakšni količini. S tržno raziskavo potencialnih kupcev, ki je bila izvedena s pomočjo spletne ankete, pa smo želeli izvedeti, kolikšno je povpraševanje po posameznih živilih, kateri dejavniki vplivajo na odločitev za nakup, kako pogosto in na kakšen način bi se živila prodajala (od vrat do vrat ali na dogovorjenih mestih) ter kateri dnevi bi bili najprimernejši za nakup. Anketiranje je bilo uspešno, saj nam je uspelo zbrati kar 80 anket.

Za iskanje morebitnih partnerjev v projektu smo intervjuvali direktorja Kmetijske zadruge Šmarje pri Jelšah, s pomočjo katerega smo želeli izvedeti, ali bi želeli izvajati projekt ter ali že mogoče imajo v lasti primerne prostore za skladiščenje živil in primerno vozilo, ki bi ga lahko preuredili za potrebe prodaje. Intervjuvali smo tudi zaposlene na LAS Mislinjske in Dravske doline, ki projekt mobilne prodaje lokalnih pridelkov že izvaja. Zanimale so nas predvsem njihove izkušnje in problemi, ki so se pokazali med izvajanjem projekta. Za pomoč pri razumevanju in seznanjanju s problematiko lokalne oskrbe s hrano na preučevanem območju smo opravili tudi intervju z zaposlenimi na Kmetijsko svetovalni službi Šmarje pri Jelšah.

Slika 3: Komentarji anketirancev o potencialnem projektu mobilne tržnice .

Predvideli smo tudi podporne dejavnosti, ki bi prispevale k večji uspešnosti projekta. Želeli bi organizirati motivacijske delavnice za lokalno prebivalstvo, s pomočjo katerih bi ozaveščali o pomembnosti uživanja lokalno pridelane hrane, ter delavnice za potencialne ponudnike, na katerih bi kandidate spodbujali, da se v večjem številu odločijo za registracijo

dopolnilnih dejavnosti, izvedli svetovanje in jim ponudili pomoč pri uresničevanju podjetniških idej. Organizirali bi tudi natečaj, s pomočjo katerega bi zbirali ideje o oblikovanju blagovne znamke (ime, logotip, pakiranje, embalaža). K sodelovanju bi povabili osnovne in srednje šole, domove upokojencev, varstveno-delovne centre ter na primer društva upokojencev, društvo podeželske mladine, kulturna in turistična društva.

REZULTATI IN UGOTOVITVE

S pomočjo opravljenih raziskav lahko ocenimo, da bi bil projekt glede pestrosti ponujenih živil in zadovoljivega povpraševanja lokalnih prebivalcev po lokalno pridelanih živilih realno izvedljiv. Pri anketiranju ponudnikov smo našli na zadovoljiv odziv za sodelovanje v projektu. Kljub temu je treba poudariti, da je bila raziskava opravljena na podlagi podatkov iz Registra dopolnilnih dejavnosti 2009 (9). Naknadno pridobljeni podatki iz leta 2011 so pokazali, da se je število registriranih dopolnilnih dejavnosti od leta 2009 povečalo za 47, zato bi bilo mogoče pričakovati drugačen rezultat. Glede na potencial predelave mleka in mesa, saj na območju prevladuje pašna živinoreja, pa se po podatkih registra dopolnilnih dejavnosti 2011 za registracijo omenjene dejavnosti ni odločil nihče, kar je zelo zaskrbljujoče (10). Po mnenju Kmetijsko svetovalne službe Šmarje pri Jelšah (4) za tovrstne dejavnosti obstaja zanimanje, saj so bili tečaji za pridobitev certifikatov za predelavo mesa dobro obiskani. Glede na ta podatek bi bilo mogoče potrditi ugibanja, da se veliko kmetijskih pridelkov še vedno proizvaja in trži na »črno«.

V fazi preučevanja in zbiranja informacij ni bilo mogoče ugotoviti, kdo bi imel dejanski interes za izvajanje projekta, saj gre po mnenju vodstva Kmetijske zadruge Šmarje pri Jelšah za »imidž« projekt, ki ne prinaša velikih finančnih koristi. Direktor omenjene zadruge sicer ocenjuje, da bi bili sami najprimernejša ustanova za izvajanje projekta, vendar nimajo ne dovolj zaposlenih, ne finančnih zmogljivosti, pa tudi ne primernih skladišnih prostorov, ki so za izvajanje projekta nujni. Interesa, da bi kljub pridobljenim evropskim sredstvom poskušali zagotoviti primerne prostore in zaposlene, niso pokazali. Ocenili so, da bi lahko lokalna živila prodajali v okviru svoje trgovine, kar pa je zaradi prostorskih težav tudi težko verjetno, saj je obstoječa trgovina že sedaj majhna in posledično nepregledna (1).

Kljub mnenju vodstva ustanove ocenjujemo, da bi bila Kmetijska zadruga Šmarje pri Jelšah najprimernejša za izvajanje projekta, saj je takšna ustaljena praksa številnih zadrug po Sloveniji. Res je, da projekt ne prinaša visokih dobičkov, vendar je poglobljena naloga zadruge, da pomaga lokalnim kmetom pri trženju kmetijskih pridelkov in jim zagotavlja redni trg prodaje ter posledično redne dohodke. S tega vidika lahko govorimo o institucionalni šibkosti, ki lokalnim kmetom ne nudi zadostne podpore. Omenjena zadruga je po našem mnenju dala prednost potrebi po ustvarjanju čim višjih dobičkov, zanemarila pa svojo poglobljeno nalogo in poslanstvo.

Razvojna agencija Sotla je projektno idejo mobilne prodaje ocenila kot zanimivo, vendar poudarja, da je projekt finančno težko izvedljiv, saj za uresničitev zahteva velike začetne kapitalske vložke. Prav tako se sprašujejo, ali bi lokalni prebivalci redno kupovali živila, saj ima skoraj vsaka hiša tudi vrt, na katerem pridelava najnujnejšo sezonsko hrano. Dejansko je prebivalcev, ki možnosti lastne domače pridelave nimajo, na primer prebivalcev večstanovanjskih hiš in blokov, relativno malo. Potencial trženja vidijo bolj v povezavi z izvozom v mestna območja in prodajo kmetijskih proizvodov zdraviliščem in hotelom. Kot boljšo idejo ocenjujejo organizacijo stacionarne tržnice, saj je le-ta s finančnega vidika lažje izvedljiva. Za organizacijo stacionarne tržnice se je zavzela Občina Šmarje pri Jelšah in uspešno deluje že dobro leto, vsako prvo soboto v mesecu (2).

Slika 4: Tržnica v Šmarju pri Jelšah ob prazniku sv. Barbare. (5)

Razvojna agencija Sotla se je po posvetu z lokalnimi občinami odločila, da najprej do konca izvede že prijavljene projekte in da obstaja možnost prijave in uresničitve predlaganega projekta mobilne tržnice v programskem obdobju 2014–2020. Glede na to, da so se v februarju 2013 zaključile prijave projektnih predlogov za omenjeno obdobje, do realizacije tovrstnega projekta po vsej verjetnosti ne bo prišlo, saj se interes zanj ni pokazal. Trenutno poteka vsebinsko podoben projekt z imenom »Privoščimo si domače«, v okviru katerega bodo poskušali vzpostaviti prodajno mrežo z domovi starejših, vrtci, s šolami, z zdravilišči in gostinskimi obrati. V kolikor se bo pokazal interes s strani pridelovalcev pa bodo organizirali še stacionarno tržnico v Rogaški Slatini in Podčetrtku (2). O uspešnosti omenjenega projekta še ne moremo govoriti, upamo pa, da bodo prebivalci kot ponudniki in potrošniki začeli na območju Obsotelja in Kozjanskega še v večji meri prepoznavati pozitivne učinke, ki jih lokalna oskrba s hrano prinaša v lokalno okolje, ter se počasi in vztrajno začeli upirati globalizaciji, ki na slovensko podeželje prinaša hrano z oddaljenih dežel, kljub temu da bi jo lahko pridelali na domačih tleh.

Podeželja ne moremo oživeti zgolj posamezniki. Potrebno je sodelovanje med vsemi lokalnimi razvojnimi akterji, še posebej pa s prebivalci samimi. Naša naloga je, da jih izobražujemo, ozaveščamo in spodbujamo k podjetniškim aktivnostim, inovativnosti in kreativnosti, lokalne razvojne institucije pa morajo biti močan podporni člen na vseh ravneh. Šele tako bo podeželje zopet oživelo in zasijalo v pravi luči.

VIRI IN LITERATURA:

1. But, V, 2011. Kmetijska zadruga Šmarje. (osebni vir, 15. 4. 2011). Šmarje pri Jelšah.
2. Čebular, A., 2013. Razvojna agencija Sotla. (osebni vir, 13. 3. 2013). Šmarje pri Jelšah.
3. Geodetska uprava Republike Slovenije. Portal e-prostor. URL: <http://e-prostor.gov.si/index.php?id=8> (Citirano 2. 7. 2011).
4. Kos, M., 2011. Kmetijsko svetovalna služba Šmarje pri Jelšah (osebni vir, 10. 5. 2011) Šmarje pri Jelšah.
5. Spletni časopis Kozjansko.info, 2013. URL: <http://www.kozjansko.info/aktualno/smarje-pri-jelsah/6575-na-barbarinem-sejmu-preko-55-ponudnikov-foto-in-video.html> (Citirano 18. 3. 2013).
6. Potočnik Slavič I., 2010a. Endogeni razvojni potenciali slovenskega podeželja. Ljubljana. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 131 str.
7. Potočnik Slavič I., 2010b. Vključevanje kmetov v oskrbne verige. Primer dopolnilnih dejavnosti na slovenskih kmetijah. Dela, 34, str 5-22.
8. Rebernik, D., Lampič, B., Mrak, I., Potočnik Slavič, I., Pak, M., Repe, B., Špes, M., Zupančič, J., Gačnik, A., 2010. Značilnosti regionalnega razvoja in razvojni potenciali Spodnjega Podravja : aplikativni raziskovalni projekt : zaključno poročilo. Ljubljana, Znanstveno-raziskovalno središče Bistra, 254 str.
9. Register dopolnilnih dejavnosti, 2009. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (interni elektronski vir Oddelka za geografijo).
10. Register dopolnilnih dejavnosti, 2011. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (interni elektronski vir Oddelka za geografijo).

TRŽNE POTI LOKALNIH PROIZVODOV NA PODEŽELJU: PRIMER IDRIJSKO-CERKLJANSKEGA HRIBOVJA

Urška Jezeršek

urska.j20@gmail.com

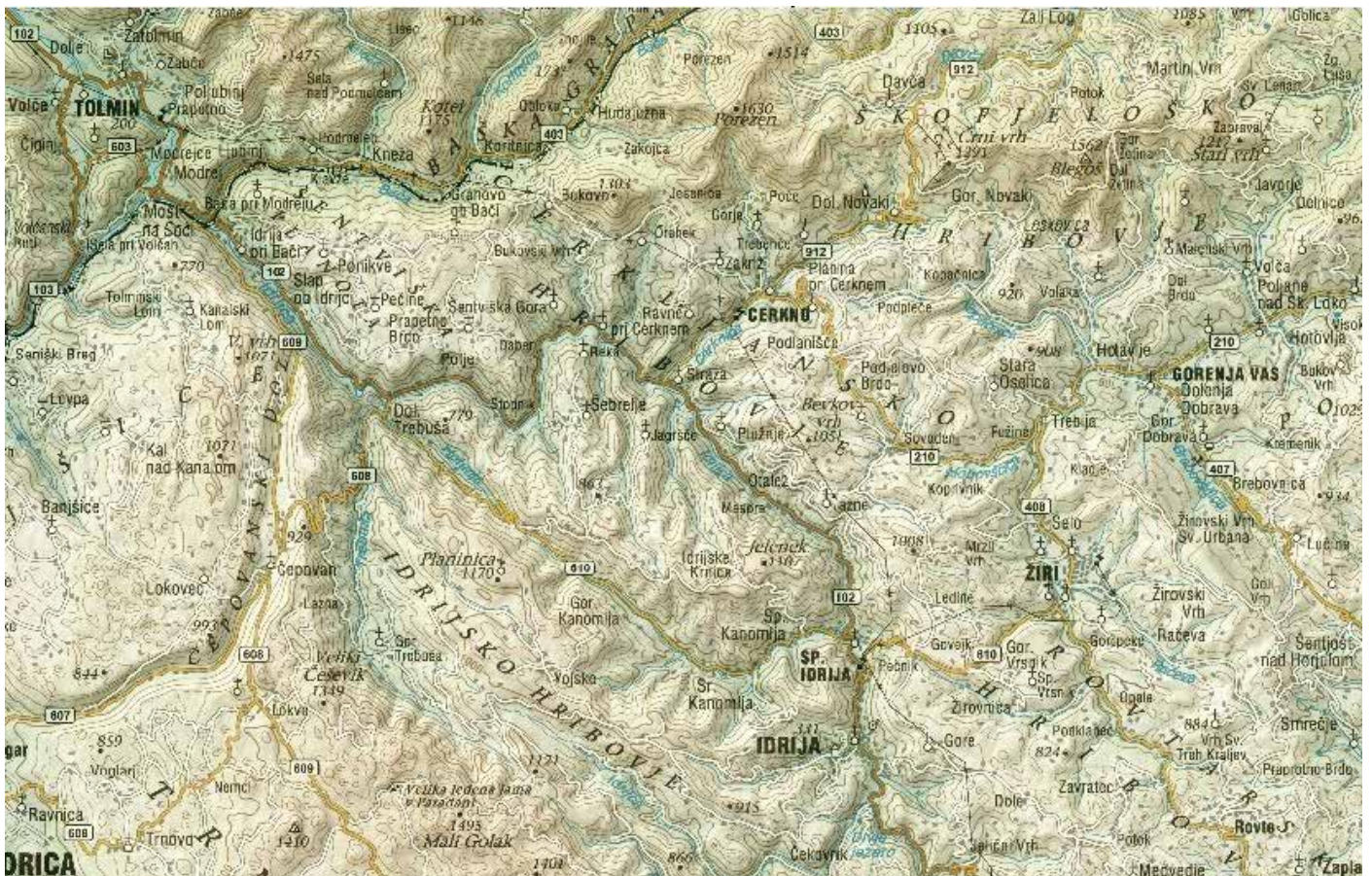
V razmerah nestabilne oskrbe s hrano na globalni ravni ter zaradi spoznanj o negativnih okoljskih učinkov velikih transportov hrane postaja vprašanje lokalne in regionalne samooskrbe s hrano vse bolj pomembno tudi v Sloveniji. Zaradi prednosti lokalno pridelane hrane v primerjavi z industrijsko pridelano se pomen prve omenjene zelo povečuje. Ne le, da pri nakupu lokalno pridelane hrane poznamo izvor in način pridelave, s tem izboljšujemo tudi naše zdravje in hkrati podpiramo lokalno gospodarstvo in omogočamo nove tržne priložnosti za lokalnega kmeta (4).

KAJ JE LOKALNA OSKRBA S HRANO?

Lokalna trajnostna oskrba s hrano torej predstavlja lokalno pridelavo, predelavo in distribucijo lokalno proizvedene hrane, ki je fizično in cenovno dostopna lokalnemu prebivalstvu in porabljena na lokalnih trgih – »od njive do krožnika v lokalnem okolju« (3). To je tudi eden temeljnih strateških ciljev, opredeljen v Resoluciji o nacionalnem programu prehranske politike 2005–2010. Kot ključne priložnosti za boljšo vzpostavitev lokalne oskrbe in posledično izboljšanje prehranske varnosti program izpostavlja vzpostavitev novih tržnih priložnosti za lokalnega kmeta in večanje dodane vrednosti kmetijskih pridelkov in proizvodov ter ponudbo lokalno pridelane hrane na tržnicah ter zблиževanje in boljše povezovanje mestnih in podeželskih občin. V tem prispevku sta na primeru Idrijsko-Cerkljanskega hribovja opisana prav ta dva cilja.

LOKALNA OSKRBA NA IDRIJSKO-CERKLJANSKEM

Idrijsko-Cerkljansko hribovje spada v zahodni predalpski svet Slovenije in je primer, kjer se je lokalni trg dobro razvil predvsem zaradi naravnogeografskih in družbenogeografskih dejavnikov oziroma omejitev. Hribovje leži na stiku

Slika 1: Območje Idrijsko-Cerkljanskega hribovja. Merilo 1 : 190.000. (1)

med dinarskimi in predalpskimi pokrajinami, je **slabo prometno dostopno** in povezano, ima zelo razgiban in **strm relief z veliki nakloni** ter je oddaljeno od velikih tržišč. Ti dejavniki pogojujejo razpršeno poselitev po planotah, večina prebivalcev pa dnevno migrira v dve večji mesti, Idrijo in Cerkno. Območje ima velik delež območij z omejenimi dejavniki za kmetijstvo, ki pa že od začetka industrijske dobe ni več glavna gospodarska panoga. Prebivalci na tem območju so se že včasih oskrbovali z lastno pridelano hrano, danes pa najdemo le nekaj polkmetov, ki hodijo na delo izven kmetije, doma pa obdelujejo nekaj arov njive, da si pridelajo lastno zelenjavo. V občinah Idrija in Cerkno je bilo po podatkih Popisa kmetijstva leta 2010 skupno 7304 ha kmetijskih zemljišč v uporabi ter 1092 kmetijskih gospodarstev, ki se večinoma ukvarjajo s pašno živinorejo in pridelovanjem poljščin. Vedno več je kmetov, ki se odločijo, da bodo registrirali dopolnilno dejavnost na kmetiji in nato svoje pridelke in izdelke z večjo dodano vrednostjo skušali tržiti. Na Idrijsko-Cerkljanskem je tako registriranih že **250 dopolnilnih dejavnosti na kmetiji**. Prevladujejo registracije predelave kmetijskih pridelkov, medu in čebeljih izdelkov, zelišč, gozdnih sadežev, gob in gozdnih asortimentov, in sicer iz tega sklopa največ predelava mleka. Vedno več je tudi registracij turizma na kmetiji. Na ozemlju Idrijsko-Cerkljanskega hribovja gozd pokriva kar tri četrtine površine, kar je vzrok tudi velikega števila registracij storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo (5). Predvsem ženske pa se vse bolj odločajo za registracijo dejavnosti, povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji, npr. peka kruha. Poleg dopolnilnih dejavnosti pa je na tem območju tudi veliko ekoloških kmetij, certificiranih jih je že več kot 70, kar predstavlja slabih 7 % vseh kmetij na Idrijsko-Cerkljanskem hribovju. Ekološke kmetije so večinoma živinorejsko usmerjene.

GLAVNI AKTERJI TRŽENJA LOKALNIH KMETIJSKIH PROIZVODOV NA PREUČEVANEM OBMOČJU

Proizvajalci in proizvodi

Predstavljene ugotovitve in značilnosti lokalnih proizvajalcev temeljijo na petih intervjujih, opravljenih z različnimi proizvajalci različnih lokalnih kmetijskih produktov na Idrijsko-Cerkljanskem, ki so vključeni v blagovno znamko »Grape – dobro pridelano doma«, katere krovna organizacija je Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija.

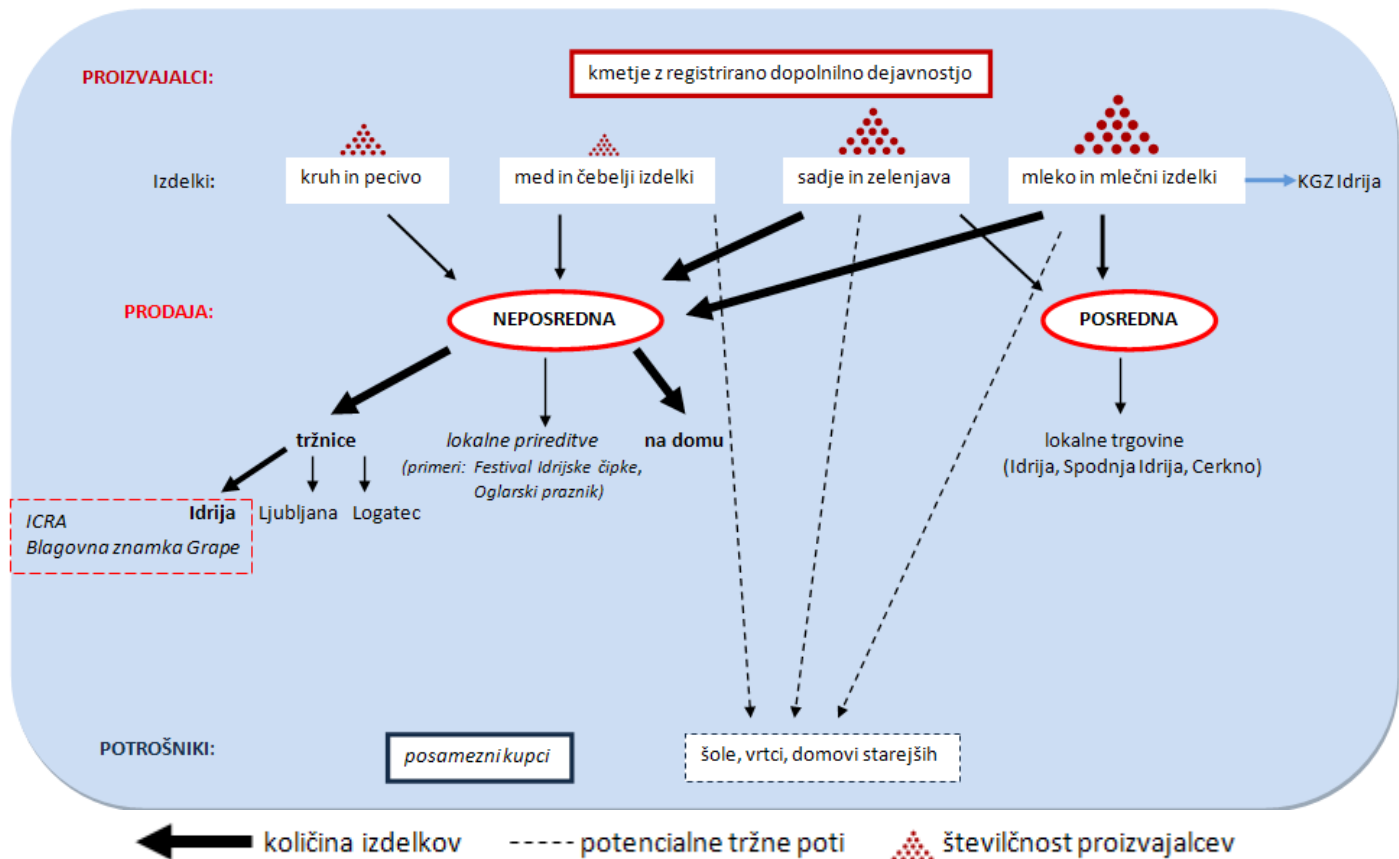
Vsem proizvajalcem je skupno, da imajo **registrirano dopolnilno dejavnost na kmetiji, ki leži na višjih nadmorskih višinah, okoli 800 do 1000 m**. Struktura kmetij je na celotnem hribovju bolj ali manj enaka. Vsaka kmetija ima največ površin gozda, sledijo jim travniki ter nekaj arov njiv. Večje število glav živine prevladuje na kmetijah, kjer imajo registrirano dopolnilno dejavnost – predelava mleka. Glede na družinsko strukturo pa večina proizvajalcev živi v trigeneracijski skupnosti, v kateri je običajno nosilec dejavnosti zaposlen na kmetiji, ostali odrasli člani pa imajo zaposlitev izven kmetijske dejavnosti ali pa so upokojeni. V taki skupnosti je običajno tudi veliko otrok. Pojavlja se tudi druga oblika gospodinjstev, v kateri je nosilec registrirane dopolnilne dejavnosti upokojen, kar pomeni, da je imel zaposlitev v nekmetijski dejavnosti, zdaj pa je zaposlen na kmetiji. Kot vzrok za začetek dopolnilne dejavnosti so tovrstni nosilci izpostavili predvsem zapolnitev prostega časa in druženje z ljudmi. Nosilci dopolnilne dejavnosti predelave mleka pa so kot vzrok izpostavili predvsem gospodarske razloge, in sicer nizko odkupno ceno mleka. Večina proizvajalcev pa je za vzrok poudarila tudi boljši izkoristek od kmetije in tradicijo.

Lokalni proizvodi, ki jih proizvajalci pridelujejo in predelujejo so raznovrstni in zelo kakovostni ter večinoma narejeni na tradicionalen način.

Ponudba lokalnih kmetijskih produktov na Idrijsko-Cerkljanskem hribovju:

- **mlečni izdelki in sir** (maslo, navadna skuta, navadni in sadni jogurti, sirni namazi, poltrdi sir in sir z dodatki, sir za žar ...),
- **sezonsko sadje in zelenjava,**
- **kruh in peciva** (črn in bel kruh, ajdov kruh z orehi, več vrst potic ...),
- **med in čebelji izdelki.**

Proizvodnja in predelava kmetijskih pridelkov zahteva veliko investicij in volje za dobro delovanje. Proizvajalci vse potrebno za zagon dopolnilne dejavnosti (kmetijska oprema, infrastruktura) in vse nastale stroške pokrivajo z **lastnimi finančnimi sredstvi**. V pomoč so jim le kmetijske subvencije ali subvencije za ekološko kmetijo. Vir finančnih sredstev je izkupiček od prodaje proizvodov, katere večinoma prodajo neposredno potrošniku na domu, na kmečki tržnici v Idriji in Cerknem ali na lokalnih prireditvah, kot so na primer Oglarski praznik v Idrijskih Krnicah, Festival idrijske čipke v Idriji ter Dan teric v Davči. Nekateri, predvsem pridelovalci mleka, svoje proizvode prodajajo tudi posredno v trgovini. Če izločimo kmete, ki oddajajo mleko Kmetijsko gozdarski zadrugi Idriji, kmetje niso vključeni v trženje v večjih trgovskih verigah, saj s količino izdelkov tudi niso pripravljeni za vstop v take sisteme. Zato večina proizvajalcev svoje pridelke in izdelke prodaja neposrednemu potrošniku, kar je tudi najpogostejša, najbolj dobičkonosna in najbolj preprosta tržna pot. Kot je razvidno iz grafičnega prikaza, se na tem območju neposredno največ proda sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov.

Slika 2: Grafični prikaz poti proizvoda od proizvajalca do potrošnika. Avtorica: Urška Jezeršek, 2012.

Za uspešno prodajo je pomembna tudi promocija. Pri tem proizvajalcem zelo pomaga Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija. Poleg ureditve pokrite tržnice v Idriji jim je v okviru blagovne znamke »Grape – dobro pridelano doma« uredila letake in promocijo na internetu. Seveda se proizvajalci tudi sami znajo promovirati, na primer na že omenjenih lokalnih prireditvah, najbolj pomembna pa jim predvsem promocija preko obstoječih kupcev oziroma »dober glas od ust do ust«. Nekateri proizvajalci imajo tudi svojo lastno blagovno znamko izdelkov, na primer sir Krničan iz kmetije Na Krnicah iz Idrijskih Krnic ali pa sir Očanc iz kmetije Na Ravan iz Cerkljanskega vrha.

Na Idrijsko-Cerkljanskem obstaja velik tržni potencial za lokalne kmetijske proizvode, vendar poleg tega obstaja tudi precej omejitev. Kot novo tržno pot je vredno omeniti ponudbo lokalnih kmetijskih proizvodov v izobraževalnih ustanovah. Interes je opazen tako s strani proizvajalca kot tudi s strani šol in vrtcev na Idrijsko-Cerkljanskem. Nekateri kmetje so v okviru tradicionalnega zajtrka v šolah poskusno že ponudili svoje izdelke, predvsem mleko in sadje. Kmetje bi lahko redno zagotovili zahtevane količine ustanovam, kot so šole ali domovi za ostarele, vendar se ustavi pri zagotovitvi ustrezne dokumentacije. Ustanove se morajo oskrbovati s hrano preko javnih naročil, za katere pa morajo pridelovalčevi proizvodi ustrezati določenim kriterijem. Proizvajalci bi lahko svoje pridelke ponudili tudi drugim predelovalcem ali gostincem na Idrijsko-Cerkljanskem in s tem dodali višjo vrednost regionalnim in lokalnim jedem iz lokalnih surovin. Vendar bi morali tudi gostinci znati povezati lokalne produkte z lokalnimi jedmi in pijačami – s tem bi pripomogli k večji prepoznavnosti tudi ostalih jedi na Idrijsko-Cerkljanskem, ne samo žlikrofov.

Podporno okolje

Za uspešno trženje je poleg znanja in dela proizvajalca potrebno tudi dobro podporno okolje, ki proizvajalcu pomaga. Na preučevanem območju je glavna podpora institucija proizvajalcem lokalnih izdelkov Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija (ICRA), ki je tudi članica lokalno akcijske skupine LAS za razvoj, katere upravljaavec je Posoški razvojni center. LAS za razvoj je skupaj s svojimi partnerji pripravila lokalno razvojno strategijo za hribovski del Severne Primorske za obdobje 2007–2013. V okviru strategije, ki ima pet prioritarnih nalog, je tudi program: razvoj in trženje lokalno tipičnih pridelkov, izdelkov in storitev, krepitev znanja, uvajanje novih podjetniških in ekoloških trendov. Prav znotraj tega programa so uspešno povezali zainteresirane ponudnike lokalnih kmetijskih proizvodov celotne Severne Primorske in vzpostavili **blagovno znamko »Grape – dobro pridelano doma«**, v katero je vključenih že več kot 40 ponudnikov.

Iz območja Idrijsko-Cerkljanskega jih je vključenih že 23. Nekateri od teh ponudnikov pa imajo od leta 2008 tudi možnost prodajati na **pokriti kmečki tržnici** v Idriji, ki je nastala v okviru obsežnega čezmejnega projekta INTERREG IIIA SLO-IT, 2000–2006. Glavni koordinator tržnice je ICRA, d. o. o., ki je tudi vsem kmetom oziroma proizvajalcem na tržnici pomagala pri izobraževanju glede označevanja pridelkov in izdelkov, higijene pri prodaji na stojnici ter pri uspešni prodaji. Kmečka tržnica ima dva tržna dneva, in sicer sredo popoldne in soboto dopoldne. Poleg domačih ponudnikov, ki ponujajo že omenjene produkte, so tudi ponudniki iz sosednjih občin, ki pa prodajajo predvsem vino in oljčno olje.

Slika 3: Logo blagovne znamke »Grape – dobro pridelano doma«. (6)

Povpraševanje in zanimanje potrošnikov

Povpraševanje po lokalno pridelani hrani v zadnjih 5-ih letih vse bolj narašča. K temu je pripomogla enolična in nekakovostna industrijsko pridelana hrana in tudi ozaveščanje potrošnikov o boljših, zdravih in bolj kakovostnih lokalnih proizvodih in storitvah. Ugotovitve o zanimanju potrošnikov o lokalnih kmetijskih proizvodih na Idrijsko-Cerkljanskem hribovju temeljijo na anonimni anketi kupcev lokalnih kmetijskih proizvodov, katere namen je bil raziskati raven povpraševanja in mnenje o lokalnih proizvodih na tem območju. Anketiranci ankete, ki je bila izvedena aprila 2012 na kmečki tržnici v Idriji, so bili večinoma delovno aktivni prebivalci občine Idrije. Analize ankete je pokazala, da prebivalci največkrat kupujejo mleko in mlečne izdelke ter sadje in zelenjavo, saj je na območju tudi največ pridelovalcev tovrstnih izdelkov. Eden pomembnih nakupnih motivov lokalnega izdelka so anketiranci oziroma potrošniki opredelili predvsem kakovost izdelka in podpora domačemu pridelovalcu. Seveda pa potrošniki kot glavni motiv za nakup še vedno poudarjajo razmerje med ceno in kakovostjo izdelka, saj so običajno lokalno in ekološko pridelani izdelki dražji. Kljub dokaj pestri ponudbi izdelkov pa kupci pogrešajo več zelenjave in ponudbo mesa. Pri načinu trženja pa so še poudarili prodajo na drugih lokacijah, na primer pri domu za upokojece, ki ni v središču Idrije, temveč na obrobju mesta. Izpostavili so tudi, da bi izdelke morali prodajati več dni v tednu.

ZAKLJUČEK

Glede na današnje gospodarsko stanje se bo pomen lokalne hrane in lokalnih storitev vedno bolj upošteval, zato je treba izboljšati odnos med kmetijskim in gospodarskim sistemom. V skladu s trajnostnim razvojem je odnos treba utrjevati od spodaj navzgor (»bottom up«), torej na lokalni ravni. Območje Idrijsko-Cerkljanskega prav s pomočjo Idrijsko-Cerkljanske razvojne agencije skuša ta pristop vse bolj uveljavljati s tem, da združuje in usposablja lokalno prebivalstvo in skupnosti, ter jih upošteva pri sprejemanju odločitev.

VIRI IN LITERATURA:

1. Atlas okolja. URL: http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso
2. Dopolnilne dejavnosti – register. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. URL: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/si/spletne_aplikacije (Citirano 15. 3. 2013).
3. Lokalno trajnostna oskrba in kratke verige. URL: http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/promocija_lokalne_hrane/lokalno_pridelana_zelenjava/lokalno_trajnostna_oskrba_in_kratke_verige (Citirano 15. 3. 2013).
4. Perpar, A., Udovč, A., 2010. Realni potencial za lokalno oskrbo s hrano v Sloveniji. Dela, 34, str. 187–199.
5. Popis kmetijstva 2010. Statistični urad Republike Slovenije. URL: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (Citirano 15. 3. 2013).
6. Program Interreg IIIA Slovenija/Italija 2002–2006, projekt »Mreža točk za promocijo tipičnih pridelkov med Alpami in Jadranom« - TIPI-NET. URL: <http://www.prc.si/programi-projekti/program-interreg-iiia-slovenijaitalija-20022006-projekt-mreza-to> (Citirano 15. 3. 2013).

ATACAMA

Kjer se odžeja duša, ne telo

Slika 1: Naravni jacuzzi (foto: Michael Ludwig).

PODATKI O POTOVANJU:

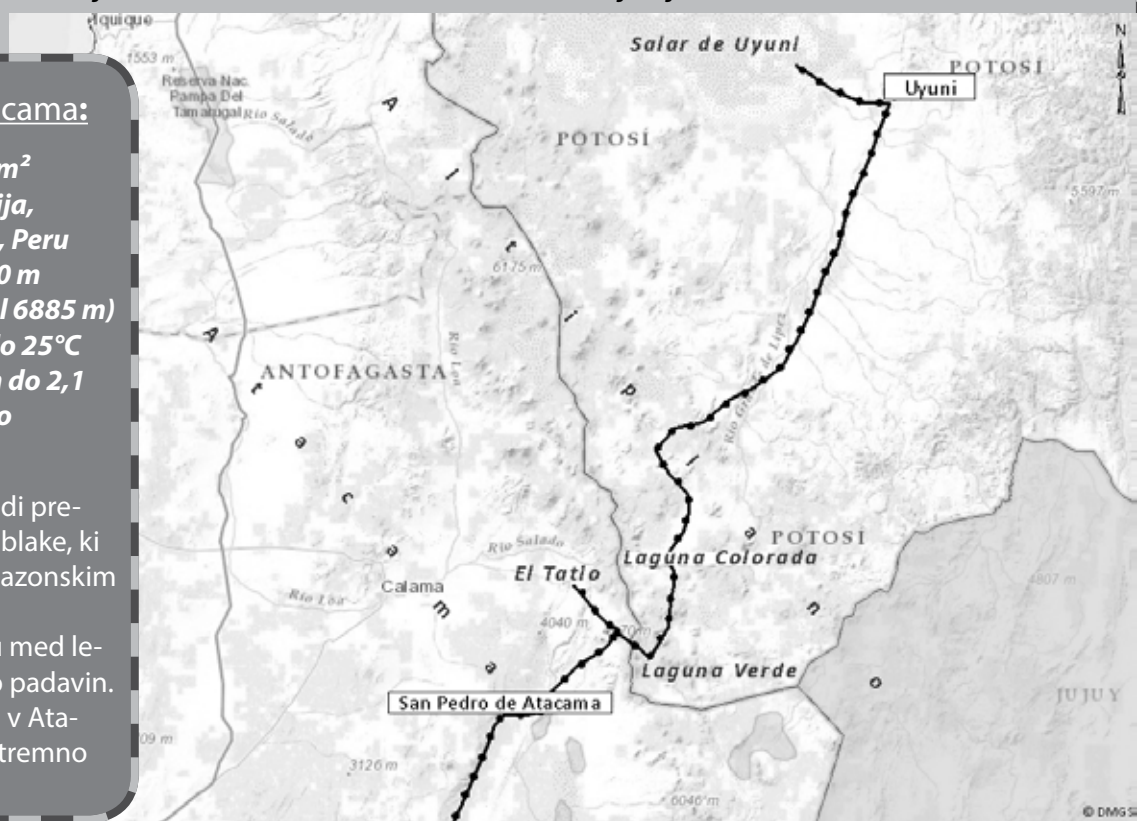
- Prepotovana pot: **San Pedro de Atacama – Uyuni**
- Število dni potovanja: **3 dni**
- Načini prevoza: **terensko vozilo**
- Cena potovanja: **cca. 100 \$**
- Osebni nasvet: **Žvečenje kokinih listov in tabletki Bilobila sta najboljši rešitvi za višinsko bolezen.**

OSEBNA IZKAZNICA - Atacama:

- Površina: **105.000 km²**
- Države: **Čile, Bolivija, Argentina, Peru**
- Nadmorska višina: **povp. 4000 m (najviš. del 6885 m)**
- Temperatura: **od -25°C do 25°C**
- Padavine: **od 0,6 mm do 2,1 mm na leto**

Zanimivosti:

- Puščava je nastala, ker so Andi previsoka ovira za padavinske oblake, ki nastajajo nad sosednjim Amazonskim nižavjem.
- Po nekaterih podatkih naj tu med letoma 1570 in 1971 ne bi bilo padavin.
- Kljub visoki nadmorski višini v Atacami ni ledenikov zaradi ekstremno nizke vlage.

Puščava. Že samo ime namiguje na nekaj pustega, praznega in neprijaznega. Večina ljudi ob omembi puščave pomisli na vročino in sušo ter do nje kljub radovednosti čuti podzavesten odpor ali celo strah. Seveda jih razumem, vendar pa je moj odnos do puščav popolnoma drugačen. Fascinantna mi je njihova prostranost in navidezna enoličnost, ki daje občutek, da nimajo nobene želje po impresioniranju obiskovalcev. Občutek majhnosti in nemoči, ki ga doživiš, ko se na vse strani do obzorja razlegata le surovo kamenje in pesek, se mi zdi neprecenljiv.

Med trimesečnim potovanjem po Južni Ameriki s kolegicama Nejo in Sandro smo te občutke doživljali v dober teden dni dolgem potikanju po Atacami – najbolj suhi puščavi na svetu, ki poleg peska skriva mnoge zaklade, kot so gejzirji, vulkani in slana jezera. Zaradi neizprosno sušnega podnebja je že pri staroselcih dobila mističen predznak, danes pa čisto nebo nad Atacamo izkoriščajo astronomi za svoja raziskovanja, saj observatoriji tu rastejo kot gobe po dežju.

Puščava se predstavi

Naš prvi stik z Atacamo se je zgodil po 15-urni vožnji z avtobusom do turističnega centra San Pedro de Atacama na SV Čila. Po dveh tednih potovanja po razvitem in občasno prav 'zahodnjaškem' Čilu smo komaj čakali na nekaj pristnega – nepoznanega. Naselju San Pedro bi težko rekli mesto, saj ga sestavljajo le hostli, restavracije in turistične agencije, ki ponujajo pomoč pri odkrivanju

movino), smo se kot pravi geografi odpravili na samostojno raziskovanje z gorskimi kolesi. Z nekaj osnovnimi potrebščinami in na roko narisanim zemljevidom smo se odpeljali proti Dolini lune (Valle de la Luna), kjer smo si ogledali ostanke inkovskih utrdb iz 12. stoletja. Raziskovalna žilica nas je prisilila, da smo namesto turistične poti za nadaljevanje izbrali sotesko smrti (Valle de la Muerte), za dolžino katere je na zemljevidu pomenljivo pisalo: ? km. Po adrenalinskem prečkanju reke, stiskanju skozi ozke prehode in rinjenju koles v klance smo si po nekaj urah morali priznati, da nimamo pojma kje smo. Občutek, ko se povzpneš na najvišjo točko in se na vse strani razteza le puščava, je težko opisati, zagotovo pa je prežet z nekaj strahu in tudi panike. Če si se za obisk enega najbolj suhih in vročih koticov sveta opremil le s politrsko plastenko vode in dvema mandarinama, je situacija toliko slabša. Po kriznem sestanku smo se odločili za povratek po isti poti. Ker smo do sedaj nevede gonili v blag klanec (poleg tega je kolesarjenje po sipkem pesku nasploh naporno), je bil povratek lažji in hitrejši od pričakovanj. Je pa bila to dobra šola za vse nas, da moramo okolico jemati resno.

Kopanje na 4300 m nadmorske višine

Drugi dan smo izkoristili za pripravo na potovanje po visoki nadmorski višini. Odpravili smo se na 4300 m visoko polje gejzirjev El Tatio, kar v jeziku staroselcev pomeni "Jokajoči starec". Nahaja se na Altiplanu v bližini čilensko-bolivijske meje. Tu najdemo okrog 80 gejzirjev s temperaturo vode okrog 85 °C.

Slika 1: Prečkanje reke v Dolini lune (foto: Alen Červ).

znamenitosti v bližnji okolici. Po formalnostih ob nastanitvi v hostlu Sonchek (lastnica je Slovenka, ki jo je ob prvem obisku teh krajev minila želja po povratku v do-

tablam tudi skakali čez njih in uživali, ko nam je vroča para grela sicer dokaj premražena lica. Ko so svoje dodali še sončni žarki, je bil pejzaž že na meji pravljičnega. Za-

Lz hostla smo krenili ob štirih zjutraj, saj naj bi bil pogled na gejzirje najlepši ob sončnem vzhodu. Med dolgim in napornim vzpenjanjem po bregovih Altiplana, smo začeli dvomiti, da bo razgled vreden mučenja. Občutek, da voznik prav zanalašč zapelje naš kombi čez čisto vsako luknjo, ki jo zagleda, je bil vse močnejši in za skoraj 2 metra visokega človeka, stisnjenega v kombi bolivijskih mer, je to še posebno 'zabavno'. Kot že tolikokrat v življenju se je tudi tokrat izplačalo potrpeti. Najprej smo zagledali ogromne oblake dima, ko pa smo prišli bližje, smo videli, da vsak od njih pripada svojemu vrelec. Sprehajali smo se tik ob njih in navkljub opozorilnim

daj visoki Andi, spodaj puščava, vmes pa pobočje, ki ga prebadajo svetli stožci dima – kot da bi imel Altiplano tu locirane svoje dimnike.

Vrhunec dneva pa je bilo kopanje. Vsi smo komaj čakali, da bunde in gojzarje zamenjamo za kopalke. Pri enem izmed izvirov je namreč nastalo kakih 30 metrov dolgo jezero, v katerega je s strani pritekala vroča voda. Kljub težki odločitvi, da se pri približno 5 °C slečeš do golega in še težjem delu, ko moraš moker iz vode nazaj na mraz, pa je tisto vmes neprecenljivo. Le še kopanje na vrhu zasneženega smučišča se lahko primerja z opazovanjem te edinstvene pokrajine in prezebljih turistov iz toplega naravnega jacuzzija.

Flamingi sredi Marsa

Po nekaj dneh v San Pedru je nastopil čas za avanturo, ki smo jo nestrpno pričakovali. Na kratko bi jo lahko imenovali prečkanje čilensko-bolivajske meje. V resnici pa je šlo za tridnevno, več kot 700 km dolgo pot po divji Atacami

Slika 2: Eden večjih gejzirjev na Altiplanu (foto: Alen Červ).

(natančneje po njenem obrobju – Altiplanu) vse do bolivijskega Uyunijskega, kjer nas je spet čakala civilizacija.

Kot ponavadi smo tudi tokrat odrinili že zgodaj zjutraj in po nekajurnem čakanju na čilenski izstopni žig v potnem listu smo prispeli na državno mejo, ki v praksi zgleda kot dve v pesek zapičeni tabli z imenoma držav. Ker se Či-

Slika 3: Laguna verde (foto: Michael Ludwig).

Slika 4: Umetnine vetrne erozije (foto: Alen Červ).

lenci in Bolivijci pregovorno med seboj ne marajo – tako kot skoraj vsi južnoameriški narodi – smo morali mejo prečkati sami in na drugi strani poiskati svojega novega voznika. To je bil izkušeni Clemente, ki je brez besed naložil našo prtljago na streho svojega terenca, jo prekril s polivinilom in nam namignil, naj vstopimo v vozilo. Imeli smo srečo, saj nas je bilo v vozilu za osem oseb samo pet, kar je pomenilo nekoliko več udobja. Če smo v voznika še nekoliko dvomili, pa smo si bili edini, da sta naša nova sopotnika Michael in Camille dobra družba. Skupaj smo se lomili z našo španščino in se trudili sestaviti kolikor toliko razumljiva vprašanja za voznika, ki pa je striktno odgovarjal z enozložnicami.

Prvih nekaj ur poti je potekalo po kamnitem površju "nezemeljskih" oblik. Tako ne čudi, da je bil prav ta del Atacame vir navdih za številnim režiserjem znanstveno-fantastičnih filmov, pa tudi NASA je tu imela poligon za svoja robotska vesoljska vozila. Ko je že kazalo, da bi potovanje lahko postalo dolgočasno, se je pred nami odprl pogled, ki mu nismo mogli verjeti. Sredi te pustinja se je razlegala slano jezero (laguna) s kristalno čisto modro-zeleno vodo po kateri so se sprehajali rožnati flamingi, nad njo pa je v nebo segal zasnežen šesttisočak. Ob naših vzdihih se je Clemente le nasmehnil in nas poučil, da gre za Laguno Verde – zeleno laguno. Kljub temu, da smo v nadaljevanju pričakovali podobne pojave, smo bili ob vsaki novi laguni presenečeni, saj je bila vsaka drugačne barve. Posebej ve-

lja omeniti Laguno Colorada, kjer je voda zaradi posebnih bakterij in alg krvavo rdeča.

Proti popoldnevu smo si vnovič privoščili kopanje ob enem izmed termalnih vrečev. Če odštejemo neprijeten vonj po žveplu, je bila to odlična relaksacija po dolgi vožnji. Ker nisi vsak dan v kopalkah sredi puščave in štiri kilometre nad morjem, je sledila še foto seansa, kjer se je naš novi nemški prijatelj Michael izkazal za pravega zabavljaka. Strah, da bi nam med potjo postalo dolgočas, je bil odveč.

Slabost, vrtoglavica, omrtvičenost

Prišel je čas za spanje. Sredi puščave nas je pričakala skromna hacienda, ki služi počitku popotnikom. S svojimi kuharskimi sposobnostmi nas je za večerjo presenetil kar naš voznik. Še bolj kot hrane pa smo bili veseli čaja iz kokinih listov, ki naj bi blažil posledice višinske bolezni. Ta pride do izraza predvsem ponoči, ko se naše telo umiri in je pretok krvi upočasnen. Kljub temu, da sem se preko dneva počutil boljše od sopotnikov, so me sredi noči zbudile vrtoglavica, slabost in omrtvičenost. Čutil sem potrebo po zraku, čeprav so imela naša okna velike luknje in prezračevnost ni bila vprašljiva. Že res, da sem poznal razlog za svoje počutje, pa vendar se me je polastila neprijetna tesnoba, zaradi katere sem preostanek noči prebedel ob globokem dihanju in vajah za prekrvavitvev. Zjutraj nam je Clemente ponudil kokine liste, katerih žvečenje ima blagodejen učinek na vse simptome

Slika 5: Puščavska markacija in Ollague v ozadju (foto: Alen Červ).

Slika 6: Camille in Michael (foto: Alen Červ).

višinske bolezni. Izkazali so se za odlično zdravilo. Kljub njegovi tihi naravi smo Clementa počasi vzljubili, saj se je izkazal za odličnega šoferja, kuharja, zdravnika, poznavalca živali, vodiča in mehanika. Vse, kar sredi puščave potrebuješ.

"Vzpon" življenja in novi zakladi sredi ničesar

Opremljeni z našimi biozdravili smo bili pripravljene na nadaljevanje poti. Za začetek smo se zapeljali čez najvišji del predvidene trase, ki je potekal natanko 4950 metrov nad morjem. Kljub plezanju na streho terenca nam ni uspelo nadoknaditi še nekaj metrov do okrogle znamke, pa vendar nam lahko ta podatek zavida marsikateri evropski planinec. Ker je bilo počutje danes boljše, sva se z Michaelom pomerila v sprintu, kjer pa je zaradi zahtevnih razmer zmagovalec zmogel le kakšnih dvajset korakov.

Atacama nas je še naprej pridno animirala z zakladi, ki jih skriva v svoji notranjosti. Tako smo lahko občudovali posledice vetrne erozije vseh velikosti in oblik. Od majhnih puščavskih rozet do ogromni skulptur, na katere smo veselo plezali. Poleg tega smo ob poti redno opazovali stolpiče, narejene iz ploskega kamenja, ki ga je bilo polno po tleh. Uradna razlaga jih je označevala za markacije, ki potrjujejo pravo izbiro poti. Ko smo se sredi dneva ustavili, da bi Clemente pomagal vozniku drugega terenca pri menjavi predrte pnevmatike, smo odkrili pravi pomen. Če ti sredi puščave postane dolgčas, je edina možna oblika zabave omenjeno zlaganje stolpov. Mi smo poleg tega lahko med čakanjem opazovali še enega izmed delujočih vulkanov na bolivijemskem Altiplanu – Ollague. Gre za slabih šest tisoč metrov visok stratovulkan, ki pripada pogorju Andov. Iz njega se ves čas kadi dim, ki potrjuje aktivnost ognjenika. Bližje se nismo podajali, saj teren ni dostopen za vozila, planinarjenje na tej višini pa nikakor ni podobno vzponu na Šmarno goro.

Sol, sol in še enkrat sol

Lišaji ob poti so mesto počasi prepuščali grmičevju, namesto peska je sem ter tja že poraščala trava in vse je kazalo, da počasi zapuščamo puščavo. Medtem smo prečkali tudi železnico, ki je sredi ničesar izpadla podobno mistično kot naše prvo slano jezero. Za konec potovanja pa nas je čakala še ena atrakcija – Salar de Uyuni. Z več kot 10.000 kvadratnih kilometrov površine največje suho slano jezero na svetu. Gre za popolnoma ravno belo ploskev, katere višina na celotni površini ne variira niti za meter. Med vožnjo po Salarju smo izgubili občutke za orientacijo, hitrost in velikost. Še dobro, da je imel Clemente naštudirano vsako vzpetino na obzoru in nas je mirno pripeljal do hotela. Pa ne vsakdanjega hotela, temveč slanega! Celoten kompleks je bil zgrajen iz soli. Vse od zunanjih sten, do postelj in stolov. Edinstveno doživetje je pokvarilo le dejstvo, da slana struktura ne more zagotavljati ogrevanja, zato smo noč preživeli pod debelimi kupi odej.

Ob zori smo se podali na raziskovanje Salarja. Prva znamenitost na seznamu je bil otoček Incahuasi, ki se dviga kakih 100 km od obale jezera. Poznan je po svoji poraščenosti, saj ga gosto prekrivajo številni kaktusi. Med njimi je urejena učna pot, na kateri so nam družbo presenetljivo delale lame. Da le-te niso avtohtona vrsta otoka, nas je opozorila sprožena roka domačinke, ki je želela plačilo v hipu, ko smo proti lamam obrnili objektivne fotoaparata.

Fotografiranje je prišlo na vrsto, ko smo se zapeljali na odprto. Popolna enobarvna ravnina, ki sega do obzorja, je idealen teren za igranje z dimenzijami, kompozicijami in optičnimi prevarami. Kot majhni otroci smo voznika prepričevali, naj počaka samo še zadnji posnetek in seveda je nato vsakemu sledil še vsaj eden. Ko smo se vendarle naveličali tekanja po Salarju v želji po čim bolj izvirni fotografiji, nam je Clemente pripravil še zadnje presenečenje. Zapeljal nas je do oče Salarja – gre za luknje v slani ploskvi, ki jih zapolnjuje voda. Segel je v eno izmed njih in iz nje povlekel kristal soli v velikosti človeške pesti. Bil je popolnoma pravilnih oglatih oblik. Še najbolj je spominjal na skulpturo iz Lego kock. Seveda smo jih morali imeti tudi sami in v želji, da bi Salarju "ukradli" čim lepši spominek, je slednji pobral svoj davek. Camille je ob svoji nepazljivosti lahko le pomahala počasi potapljaščemu se fotoaparatu, ki je izginil v globinah očesa.

S kislim nasmeškom smo se vrnili v vozilo in se polni vtisov odpeljali proti civilizaciji – mestu Uyuni – kjer smo s kosilom v prostorih naše agencije zaključili potovanje po Atacami. Kmalu po tem so mi ukradli polno denarnico, vendar je to že druga zgodba. Še ena izmed mnogih, ki nas čakajo po vseh kotičkih sveta. Mi si moramo le upati vstati iz fotelja in se jim odpraviti nasproti.

Alen Červ

alen.cherv@hotmail.com

ETIOPIJA

Slika 1: Otroci med ukvarjanjem z mojimi lasmi (foto: Ajda Božič).

PODATKI O POTOVANJU:

Prepotovana pot: **Addis Ababa – Dessie – Semera – Mile – Weldiya – Lalibela – Mekele – Wukro – Aksum – Shire – Adi Arkay – Gondar – Bahir Dar – Addis Ababa – Ziway – Awesa – Alba Minch – Debre Zeyit – Addis Ababa**

Čas potovanja: **27 dni**

Načini prevoza: **letalo, avtobus, minibus, taksi, štop, voz z oslovsko vprego**

Cena potovanja: **730 €**

DEŽELNA IZKAZNICA - Etiopija:

Lega: **Vzhodna Afrika, Afriški rog**

Glavno mesto: **Addis Ababa**

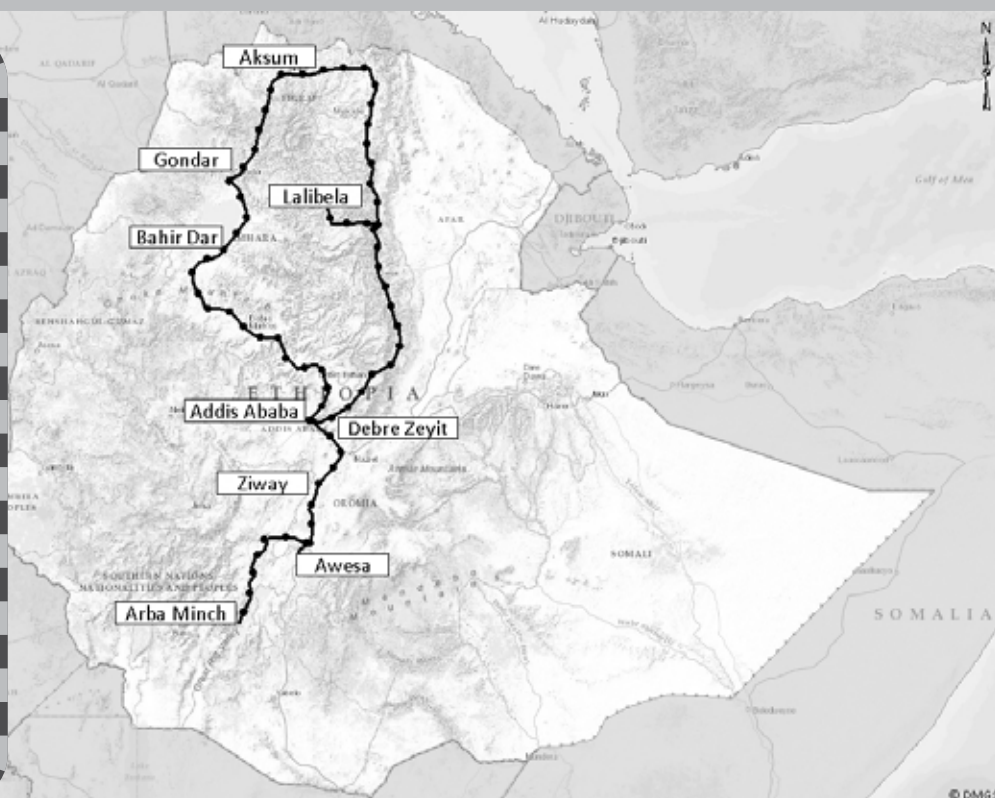
Površina: **1.104.300 km²**

Število prebivalcev: **91.195.675 (2012)**

BDP: **1.200 \$ na preb.**

Uradni jezik: **amharic**

Valuta: **etiopski birr (ETB)**

Želja po potovanju v Afriko se mi je porodila kar nekaj let nazaj, a je vse do letos nisem uspela uresničiti. Etiopija je bila ena tistih držav na črni celini, o kateri sem prebrala nekaj knjig, videla zanimive fotografске razstave in o njej slišala veliko lepega. Vsekakor je bila visoko na seznamu držav, v katere sem si želela potovati in samo vprašanje časa je bilo, kdaj se bom končno odpravila tja. Letos mi je vendarle uspelo.

Etiopija velja za zibelko krščanstva, saj je bila prva država, ki je sprejela krščanstvo za uradno vero. O tem priča predvsem kulturno bogat severni del države, kjer se nahajajo v skalo vklesane kamnite cerkve, prav tako pa naj bi se tam nahajala skrinja zaveze, v kateri naj bi Mojzes prejel tablice z božjimi zapovedmi. Danes je v državi velik odstotek muslimanov, a se zdi, da živijo v sožitju. V Etiopiji je bilo najdeno najstarejše človeško okostje, staro 3,18 milijonov let, ki so jo poimenovali Lucy. Preko Etiopije poteka veliki tektonski jarek, ki prelamlja Afriko na dva dela, na njem pa se nahajajo tektonska jezera, ki predstavljajo dom številnim rastlinskim in živalskim vrstam. S svojo raznolikostjo je Etiopija vsekakor vredna ogleda.

Izkoristila sem zimsko izpitno obdobje in se tako konec januarja odpravila na pot. Kot običajno pred potovanjem nisem imela točno načrtane poti, tako da se je potovanje odvijalo zelo spontano. Po prihodu v Addis Ababo sva se s sopotnico odločili, da se najprej odpraviva proti severu. Pot naju je vodila v Lalibelo, ki je znano po enajstih monolitskih cerkvah, zgrajenih v 12. stoletju v času dinastije Zagwe. Legenda pravi, da naj bi cerkve zgradili angeli, saj je težko razumeti, kako je lahko človek s preprostimi orodji opravil tako zahtevno delo. Območje je zaščiteno pod Unescom, kar številnim domačinom zagotavlja denar za preživetje, ki ga prinaša turizem. Kljub visoki ceni za vstopnino, ki presega cene večine evropskih znamenitosti, je bilo veličastno in vredno ogleda. Imeli sva srečo, da sva bili tam ravno v soboto, ko je v vasi potekal Saturday market. Črede živine, kupe plastičnih posod vseh možnih žit, bombaž, olje, posode za kavo, zelenjavo in še neskončno drugih izdelkov ljudje vsak teden pripeljejo na tržnico, kjer prodajajo in kupujejo izdelke, prav tako pa še vedno poteka blagovna menjava po principu »ti meni glineno posodo, jaz tebi domače milo«. Občutek

imaš, kot da si na velikem mravljišču in le s težavo sva se prebijali skozi.

Pot naju je vodila preko pokrajine Tigray, kjer sva si ogledali nekaj kamnitih cerkva, proti Aksumu, kjer je v starem veku vladalo mogočno Aksumsko kraljestvo, ki je vzcvetelo na račun pomorske trgovine med Azijo in Afriko. Svojo moč so vladarji kazali z mogočnimi monolitskimi obeliski, ki še danes stojijo tam. Velja za eno najstarejših in najsvetejših etiopskih mest, kjer naj bi se nahajala ena najsvetejših krščanskih relikvij. Čeprav ima 56.000 prebivalcev, ne daje ravno videza mesta, saj skozenj vodi le ena asfaltna cesta, ob kateri so nagnetenih hoteli, trgovine in bari.

Slika 2: Ribiča na jezeru Ziway (foto: Martina Herič).

Iz Aksuma, ki je bil najsevernejša točka najinega potovanja, sva se odpravili proti Gondarju, kjer sva za 350 km dolgo potovanje porabili cele tri dni. Avtobusni prevozi v Etiopiji vsekakor niso nekaj, na kar bi se lahko zanašal in dvanajsturno potovanje se hitro razvleče v tridnevno. Prvi dan sva obstali v mestu Shire, kjer sva prestopali, saj ob 8:30 zjutraj nisva več ujeli prevoza za naprej. Naslednji dan, ko sva končno prišli na avtobus, se je le-ta po nekaj urah vožnje pokvaril, tako da sva obstali nekje na sredi tretjine poti proti Gondarju. Med čakanjem na nov avtobus, ki ga seveda ni bilo, nas je napadel še roj čebel, ki je poskrbel za to, da je bilo to potovanje res nepozabno. Tako sva imeli še en dan za druženje z lokalnimi otroci, ki so nama ves čas sledili in se navdušeno ukvarjali z nama. Tretji dan smo, potem ko smo za 70 km poti porabili štiri ure in s tem postavili absolutni rekord počasnosti potovanja v Etiopiji, le prispeli v Gondar.

Slika 3: Prodajalke bombaža na tržnici v vasi Dorze (foto: Martina Herič).

Mesto nama je bilo, po doslej videlih krajih v Etiopiji, precej všeč, v zavetju trdnjave in toplic Fasilides sva preživeli nekaj dragocenih ur v samoti, odmaknjeni od množice ljudi, ki te v Etiopiji neprestano obkroža. Po treh dneh potovanja na preveč polnih avtobusih je bil dvodnevni oddih več kot dobrodošel. Ker gre za najbolj naseljeno državo v Afriki, ki šteje preko 80 milijonov prebivalcev, ljudi srečuješ praktično posod.

Najin naslednji postanek je bilo mesto Bahir Dar, za kate-rega sva od veliko domačinov slišali, da je najlepše mesto v Etiopiji. S tem se kar strinjam, saj je eno redkih, ki ima kaj več kot eno glavno urejeno ulico. Nama je služilo kot izhodišče za izlet z ladjico po jezeru Tana ter za ogled slapov Modrega Nila. Z avtobusom sva se odpravili do kraja Tis Issat, ki je izhodišče za obisk slapov. Ker sva prvi potniki na avtobusu, morava počakati, tako kot vedno, da se le-ta napolni, saj se šele takrat odpelje iz postaje. Zaradi izrazito sušnega dela leta, v katerem sva potovali, so bila pričakovanja glede slapov Modrega Nila precej skromna, a me je kljub temu presenetila količina vode v slapu, ki pada preko 40 m visoke stene. V deževni dobi, ko je v reki bistveno več vode, je slap precej bolj veličasten. Naslednji dan naju je čakalo jezero Tana in izlet z ladjico je bila ena redkih priložnosti, kjer sva se srečali z drugimi popotniki, ki sva jih med potovanjem po državi srečali zelo malo. Obiskali smo nekaj otočkov, na kate-

rih se nahajajo starodavni samostani. Jezero velja za izvir Modrega Nila in je največje jezero v Etiopiji. Predstavlja dom številnim pticam, med katerimi so najbolj znani pelikani, v njem pa se nahajajo tudi številni nilski konji, ki pa jih tukaj še nisva imeli priložnosti videti. V Bahir Darju sva se zelo razveselili jedilnika z ribami, saj sva končno prišli do hrane, ki ni bila injera, kar je njihova nacionalna jed, ki naju nikakor ni uspela prepričati.

Drugi del potovanja sva namenili jugu države, kjer sva čas preživljali ob jezerih na območju velikega tektonskega jarka. Na severu sva si večinoma ogledovali cerkve in druge kulturne znamenitosti, južni del države pa je bil precej bolj v znamenju narave, s številnimi jezeri ter živalmi, ki živijo ob njih. Prva postaja je bilo jezero Ziway, kjer sva končno videli nestrpno pričakovane nilske konje, uživali v pregrešno dobri ribji hrani in preživljali čas v savanski pokrajini ob jezeru. Po številnih kilometrih, ki sva jih preživeli na avtobusih v severnem delu države, sta bila počasen tempo in kratke razdalje na jugu precej sproščujoča.

Nadaljevali sva proti univerzitetnemu mestu Awasa, ki je še eno tistih redkih krajev v Etiopiji, ki so precej urejena in razvita. Mesto se nahaja ob jezeru Abaya, v katerem pa je, verjetno prav zaradi bližine mesta, voda precej onesnažena, kar vpliva na nizko biotsko pestrost tega jeze-

ra. Obiskali sva tudi ribji market, kamor ribiči pripeljejo pravkar ulovljene ribe iz jezera. Seveda sva si privoščili tudi sveže ribe z žara, ki jih domačini pripravljajo v majhnih restavracijah na obali.

Arba Minch je bil izhodišče za narodni park Nechisar, kjer sva naleteli na številne živali ob jezeru Chamo, ki sva jih opazovali od daleč. Videli sva veliko opic, nilskih konjev, krokodilov in ogromno ptičev, ki jih, kot povsod v Etiopiji, srečuješ na vsakem koraku. Z zebami nisva imele sreče, je pa to eden redkih parkov v Etiopiji, v katerem živijo. V bližini sva obiskali tudi vas Dorze, del katere je odprt za turiste in kjer lahko vidiš kje in kako živijo. Imeli sva srečo, da naju je »kralj vasi« vzela za svoji. Videli sva veliko več kot je običajno, spoznali celo vas, poskusili lokalno medeno vino, kruh iz bananinih listov, njihovo žganje, pekli injero in jedli sadje iz njihovih vrtov. Bilo je super! Na koncu, ko sva se poslavljali, sva želeli plačati vstopnino, pa sva dobili le prijazen odgovor: »Don't worry, hakunamatata (ne skrbi, uživaj)!«

Pred odhodom domov sva se ustavili še v kraju Debre Zeyit, ki se nahaja le uro vožnje od glavnega mesta, od koder sva se kasneje odpravili direktno proti letališču. Gre za kraj v zaledju Addis Ababe, ki je predvsem ob vikendih oblegan s prebivalci Addisa, ki prispejo tja na

krajši oddih. Midve sva obisk izkoristili za poslavljanje od Etiopije, ki sva jo v štirih tednih na poti zares vzljubili in nama je zlezla pod kožo.

Na koncu lahko rečem, da je bilo super in da je Etiopija res posebna država. Čeprav si sama ne predstavljam življenja tam, mi je všeč njihova skromnost in način življenja. Ob vsem tem pa so videti nadvse srečni. Uživala sem, ko sem se uspela vključiti v njihov svet in sem se vsaj za trenutek počutila, da sem del njih. Da jih razumem. Všeč mi je bil občutek, ko se mi ni nikamor mudilo. Ker se tudi njim ne, saj imajo ves čas na tem svetu. Vesela sem bila, ko sem videla, da še obstajajo radovedni otroci, ki se jih da razveseliti tudi kako drugače kot z denarjem in bomboni. Veliko jim pomeni že iskren nasmeh in stisk roke, razveseliš pa jih že s tem, ko jim dovoliš, da šarijo po tvojih laseh, ki so tako zelo drugačni od njihovih. Posebni so, pravi sončki. In vedno so okrog tebe, tudi daleč od vsega, ko res ne pričakuješ nikogar, se vedno najdejo velike bele oči, ki te radovedno opazujejo.

Martina Herič

martinahe@gmail.com

Slika 4: Voz z oslovsko vprego (foto: Martina Herič).

INDONEZIJA

Dežela tisočih obrazov

Slika 1: Budistični tempelj Borobudur (foto: Andreja Dintinjana).

PODATKI O POTOVANJU:

Prepotovana pot: **Java (Jakarta – Bogor – Bandung – Wonosobo – Dieng Plateau – Yogyakarta – Mt. Bromo), Bali (Kuta – Ubud), Lombok (Mataram – Senggigi – Gili Meno), Sumbawa (Sape), Flores (Labuanjabo – Rinca – Ruteng – Bajawa – Moni – Ende)**

Čas potovanja: **35 dni**

Cena potovanja: **1600 €**

DEŽELNA IZKAZNICA - Indonezija:

Lega: **Jugovzhodna Azija**

Glavno mesto: **Jakarta**

Površina: **1.904.569 km²**

Podnebje: **tropsko vlažno,
tropsko suho in
polsuho**

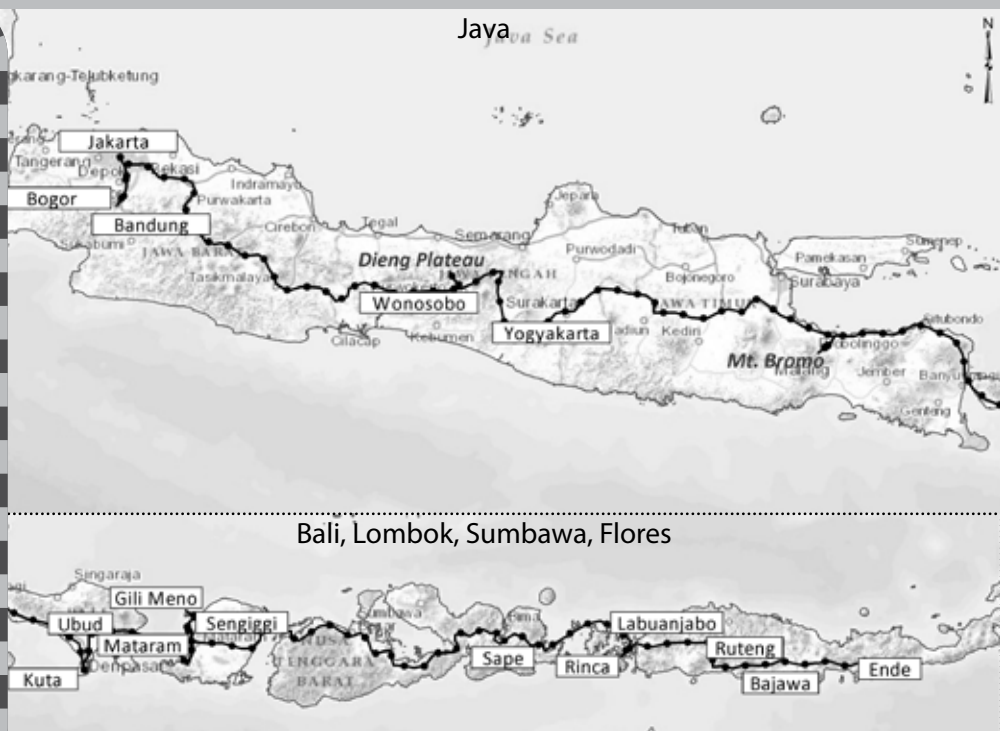
Število prebivalcev: **237.424.400**

BDP: **4.666 \$ na preb.**

Uradni jezik: **indonezijsčina**

Število jezikov: **742**

Valuta: **rupija (Rp)**

JAVA

»Pristali bomo na mednarodnem letališču Soekarno – Hatta. V Jakarti je lepo sončno jutro, 28°C«, je bilo slišati iz zvočnikov na letalu. Bili smo tik pred pristankom, leteli smo že zelo nizko, midva pa nisva znala razločiti pokrajine pod seboj. Vse je bilo megleno, ovito v rahlo meglico, v kateri ne vidiš dlje kot kakšen kilometer od sebe. Takšna sta bila tudi naslednja dva dneva, ki sva ju preživela v mestu. Ugotovila sva razlog mestni meglici – smog. V mestu je toliko smoga, da se ob sončnem dnevu ne vidi modre barve neba, objekti pa na tla ne mečejo sence.

Morda to ni tako presenetljivo glede na dejstvo, da na območju Jakarte živi 9.500.000 ljudi, v širši aglomeraciji (praktično predmestij) pa kar 28.000.000. Taka gostota prebivalstva države v razvoju, kjer so redki slišali za ekološko ozaveščenost in sonaravni razvoj, pomeni tudi hude okoljske, prometne, infrastrukturne in še mnoge druge težave. Po dnevu tavanja po mestnih ulicah, polnih hrupnega prometa, sva se odločila, da se iz Jakarte predčasno odpraviva in več časa preživiva kje drugje.

Z vlakom sva se odpravila proti jugu v nekoč samostojno mesto, danes pa praktično že predmestje prestolnice, Bogor. Po uri in pol vožnje v vagonu, ki je prevažal nekajkrat več ljudi, kot je njegova predpisana kapaciteta, sva bila v Bogorju. To je mesto, ki ni na prvi pogled nič kaj drugačno od Jakarte, po dveh urah iskanja prenočišča pa sva ugotovila, da je promet le nekoliko znosnejši. V centru mesta leži največji botanični vrt na Javi, ki se ponaša z več kot 6000 vrstami tropskih rastlin. Za ogled le-tega sva se odločila zaradi rastline, ki ima največji cvet na svetu – Corpse flower (*Rafflesia arnoldii*). Nisva pa vedela, da cveti le vsakih 40 let. Tokrat nisva imela sreče – menda sva prišla 10 let prepozno.

Naslednja predvidena točka je bilo mesto Bandung. To je mesto, za katerega so kljub svojim 2.300.000 prebivalcev le redki slišali. Znano je po velikem številu fakultet in zato velja za »mlajše« ter bolj moderno. Ogromen delež mladega prebivalstva v mestu sva opazila tudi sama, ko sva zvečer pred eno izmed 24 ur odprtih mestnih trgovin srečala kup sovrstnikov. Nekateri so sedeli za mizami, postavljenimi pred trgovino, drugi ponosno razkazovali svoj motor, tretji pa klikali po svojih najnovejši telefonih in izkoriščali wi-fi trgovinske družbe. Najbolj pa nama je padlo v oči dejstvo, da je v soboto zvečer večina pila razne energijske napitne iz pločevink oziroma celo kavo. Njihova vera je eden glavnih razlogov, da sobotna študentska zabava v središču Jave poteka popolnoma drugače kot pri nas, kjer si danes večina mladih brez alkohola zabave še zamisliti ne more.

Mesto Bandung je znano tudi po eni izmed večjih indonezijskih mošej z 19-nadstropnim minaretom. Mošejo sva si v spremstvu ogledala tudi od znotraj. Najbolj mi je padla v oči pregrada, ki ločuje ženske obiskovalke od moških. Ženske lahko molijo le za to leseno pregrado, tako da jih moški ne vidijo. Njihov del je občutno manjši od preostalega, »moškega« dela.

Pot sva počasi nadaljevala proti vasi Wonosobo. Nasele ima približno toliko prebivalcev kot Maribor, a je za indonezijske razmere to prava vas. Ker se tam vsi prebivalci med seboj poznajo, je novica o dveh gostujočih belcih kaj kmalu dosegla vsakega domačina. Bila sva prava senzacija. Vsi so kazali na naju in naju gledali, eni začudeno, drugi pa z občudovanjem. Otroci so nama brez sramu mahali, starši pa so se jim trudili dopovedati, naj naju ne nadlegujejo. Wonosobo sva obiskala z namenom, da si ogledava vulkansko planoto Dieng Plateau. Planota leži na 2000 metrih nadmorske višine in je posejana z različnimi vulkanskimi pojavi in hinduističnimi templji. Na njej leži celo majhna vasica, kjer zaradi hladnejšega podnebja gojijo kulturne rastline podobne tistim, ki jih poznamo v naših geografskih širinah. Ker lahko krompir, pridelan na svojih poljih, kot redko indonezijsko dobroto prodajo po visokih cenah, kmetje tukaj veljajo za premožnejše.

Zadnje veliko mesto na Javi, ki sva ga obiskala, je Yogyakarta, ki je znano kot kulturna prestolnica Indonezije. Mesto ima res ogromno pouličnih glasbenikov in drugih umetnikov. Je tudi prvo mesto na najinem potovanju, kjer sva srečala druge turiste in kjer je bilo celo možno kupiti kak spominek ali razglednico. Večina turistov,

Slika 2: Plaža v Kutu (foto: Andreja Dintinjana).

ki obišče Javo, namreč svoje potovanje začne prav tu. V neposredni bližini mesta je svetovno znan budistični tempelj Borobudur, ki je danes turistično množično obiskan. Večina pa se jih odpravi tudi na goro Bromo. Goro sva pred odhodom na Bali obiskala tudi midva. Bromo je eden izmed treh spečih vulkanov, ki ležijo znotraj ogromnega kraterja. Ob treh ponoči sva se tako v čisti temi spustila v puščavsko pokrajino znotraj kaldere. Po kakšni uri tavanja po nemogočem vetru, ki pesek z vso silo nosi v vse smeri, naju je »našel« domačin na konju. Ponudil se je, da naju za ne tako zelo skromno vsoto denarja pelje do cilja. Po nekajminutnem oklevanju sva ugotovila, da nimava izbire, če želiva ujeti sončni vzhod z gore – začelo se je namreč že svitati. Tako naju je peljal le slabih 50 metrov dalje, na vznožje gore. S težkim srcem sva mu plačala polno ceno. Sončni vzhod sva pa kljub vsemu ujela. Še isti dan sva po spustu z vulkana nadaljevala pot proti Baliju.

BALI

Že prvi vtis o Baliju, takoj po pristanku trajekta, nama je dal vedeti, kako zelo drugačen je ta otok od do tedaj znane Indonezije. Bali je občutno manjši in bolj redko poseljen od Jave, še vedno pa je v primerjavi z našo majhno in redko poseljeno Slovenijo čisto nasprotje. Hinduizem kot prevladujoča vera na otoku daje vzdušju svoj pečat. Ljudje so vidno bolj sproščeni in odprti. In nič čudnega ni, da se je tu razvil množični turizem, ki temelji predvsem na kopalniškem turizmu v kombinaciji z zelo bučnim nočnim življenjem. Takega turizma, kjer se na tisoče tujcev vsakodnevno v kopalnih sprehaja po mestu in kjer nočni lokali služijo velike denarje le s prodajo alkoholnih pijač divjim belcem, si v muslimanskem delu Indonezije sploh ni mogoče zamisliti.

Otok je tako daleč najbolj turistična točka Indonezije. Tu se ustavi šest milijonov turistov od skupno sedmih, ki jih letno obišče Indonezijo. Velika večina jih počitnikuje le v Kutu, na jugu Balija. Tja sva se kot zgledna turista odpravila tudi sama. Kuta beach oziroma mestna plaža v Kutu je najpopularnejša točka za dnevno poležavanje mnogih turistov. Zelo je razvit tudi deskarski turizem, medtem ko je plavanje zaradi ogromnih valov skoraj onemogočeno. Po nekaj dnevih sprostivte v Kutu sva se odpravila v no-

tranjost Balija, v mestece Ubud. Ubud je znan po svoji legi med vulkani in po razgledih na neskončna riževa polja in je najverjetneje drugi najbolj turistični kraj na otoku. Ogledala sva si znani gozd opic, kjer živi na stotine majhnih opic – makakov. Opice na prvi pogled izgledajo precej prisrčno, a se njihovo obnašanje spremeni takoj, ko v tvojem nahrbtniku zavohajo kakršno koli hrano. Takrat postanejo napadalne.

LOMBOK

Po prihodu na Lombok sva eno noč prespala v glavnem mestu otoka – Mataramu – in se nato zapeljala proti severozahodu do treh otočkov Gili. Gili v lokalnem jeziku sasak pomeni otok. Gili meno, na katerem sva se na-

Slika 3: Pristanišče na otoku Gili Meno (foto: Andreja Dintinjana).

stanila midva, je najmanjši izmed treh in posledično najmanj turističen. Na njem je vasica z 200 domačini, ki danes živijo večinoma od turizma. Otoček je tako majhen, da ga je mogoče po peščeni plaži obhoditi v kakšni uri. Tam sva preizkusila tudi potapljanje nad koralnim grebenom v bližini otoka, ki se je izkazalo za božansko izkušnjo. Nemogoče je opisati barve rib, ki plavajo pod no-

gami, in kristalno čistočo morja. Videla sva tudi morske želve, po katerih je otoček še posebno znan. Po skoraj tednu rajskega življenja sva Gili Meno s težkim srcem zapustila in se odpravila dalje. Domačinom, s katerimi sva se spoznala, sva obljubila, da se še vrneva. Morda pa res.

Zaradi ramadana, največjega muslimanskega praznika, sva nameravala le hitro prečkati zelo striktno muslimanska otoka, Lombok in Sumbawo. Zato sva kupila karte, ki so za smešno ceno vključevale enormno količino kilometrov, prevoženih z avtobusom, in dve vožnji s trajektom. Celotno potovanje naj bi trajalo 18 ur. Po le eni počeni gumi, nekaj urah čakanja in mnogih prestopanjih med avtobusnimi prevozniki smo končno prispeli v Sape, vasico, od koder naj bi naju trajekt popeljal do cilja na otoku Flores. Trajekt, ki pelje enkrat dnevno, sva seveda zamudila za deset minut. V vasi Sape sva tako v edinem hotelu, tik ob pristanišču, prespala. Hotel tam stoji najverjetneje le zavoljo zamudnikov, kot sva bila midva, saj Sape res ni kraj, kjer bi preživel svoje počitnice.

Slika 4: Komodooski varan (foto: Jurij Krajčič).

FLORES

Končno sva po skoraj 48 urah potovanja prispela v obalno mesto na Floresu, Labuanbajo. Mestece je svetovno znano kot ena boljših destinacij za potapljanje in seveda po edinstvenem nacionalnem parku Komodo. Park sva obiskala takoj naslednji dan in si ogledala največje še živeče kuščarje v njihovem naravnem okolju. Komodooskih varanov je nekaj čez 3.000 in živijo le na štirih manjših otokih tik pred Floresom. So mesojedi in zelo dobri plenilci. Smrtno nevarni so tudi za ljudi, saj lahko zavohajo kri tudi do 5 km daleč. Zato je vstop v park strogo prepovedan za vse s kakršno koli krvavitvijo. Na otoku sta tudi dve vasici z nekaj sto ljudmi. Sama zelo težko razumem, zakaj se ljudje niso odselili na sosednji otok, kjer komodooski varan ne živi več, saj jim tu cel čas predstavlja hudo nevarnost.

Skupaj s Špancem in Nizozemko, ki sva ju srečala na poti, smo najeli avto, s katerim vedno dobiš tudi voznika. Zaradi pomanjkanja časa in slabih prometnih povezav po otoku smo si želeli na tak način čim več ogledati. Pot je trajala 4 dni. Začela se je v Labuanbaju in vodila proti jugovzhodu na južno stran otoka.

Flores je del najrevnejše province Indonezije. To je bilo že z opazovanjem izza šip avtomobila dobro vidno. Obiskali smo nekaj tradicionalnih vasi, kjer smo morali plačati prostovoljne prispevke. Domačini so nato pred tradicionalnimi hišami sedeli in nam dovolili, da jih fotografiramo. Takih »tradicionalnih vasi« smo se kmalu naveličali in se zato raje zadrževali na tržnici, ki je v vsakem naselju glavni del mesta. Na njej poteka vsa trgovina in izmenja-

va blaga. Medtem ko ženske tu že ob zgodnjih jutranjih urah trgujejo z zelenjavo, sadjem in oblekami, pa se moški zberejo na pomolu in čakajo ribiče, ki z barkami pripeljejo jutranji ulov.

Flores je za razliko od večine Indonezije, z izjemo Balijske, katoliški. Prav zanimivo in nenavadno je bilo v tej tropski pokrajini videti takšne cerkve, kot jih poznamo pri nas, le nekoliko revnejše. V vsakem mestecu so se za nami ozirali in nam mahali ter za nami klicali: »Hello mister, hello miss. Where you go?« Še posebno so bili zgovorni otroci, ki so nam navdušeno sledili v upanju, da bodo imeli možnost govoriti angleško. Žal se velika večina pogovorov v angleščini pri zgornjem stavku tudi konča.

Dan pred koncem najinega potovanja po Indoneziji sva se odpravila na vulkan Kelimutu. To je vulkan s tremi kraterji z vulkanskimi jezери. Vsako izmed jezer je drugačne barve in le-ta se pogosto spreminja. Med najinim obiskom je bilo eno svetlo modre, drugo turkizne in tretje temno rjave barve.

Naslednji dan sva se na najmanjšem letališču, ki sem jih kadarkoli obiskala, vkrcala na letalo za Bali. Na Baliju sva za nepozaben zaključek potovanja še cel dan preležala na hotelski postelji z motnjami v želodcu, sledilo je nešteto obiskov stranišča. Naslednji dan je sledil let do Singapurja, kjer se je začel še drugi del potovanja.

Andreja Dintinjana
a.dintinjana@gmail.com

PROF. DR. MICHAEL WOODS

Slika 1: Prof. dr. Michael Woods (foto: Borut Stojilkovič).

Geography department of the Faculty of Arts in Ljubljana had the privilege to host professor Michael Woods as a visiting professor in April. Professor Woods is the editor of Journal of Rural Studies, the co-director of Wales Rural Observatory and professor at Aberystwyth University. He was also guest editor for a special issue of European Countryside. The main professional interest of professor Woods are rural areas. At his department, he also contributes to modules in Geographies of the Global Countryside, Food and Water Security, and Training for Policy Research and others. His visit to Slovenia was partly funded by the European Union¹.

Professor Woods, this is not your first visit to Slovenia. What makes you returning back?

There are two answers to that. The most immediate answer is that I was invited to spend a week here as a visiting professor. As part of that I am doing a series of lectures. I was supported by the University and the European Social Fund. I was very pleased to accept the invitation to come back. I like Slovenia. One of the characteristics of a geographer is that you are interested in places; it is always interesting to travel and to get different experiences. A lot of recent rural geography that we read has been written from British perspective. Most rural areas around the world are not like the English countryside. It is important to come, to travel and see the places, what things are similar and what are different. When I am travelling Slovenia, I talk to people and see what are the particular aspects and features, challenges and issues.

What are some of the particular aspect typical for Slovenia, as you put it?

The nature of rural Slovenia and its economy is different. The history, the significance of forestry is much bigger

than we are used to in Britain. The landscape is different, the economy is different and the settlements are different. I think that also the context and the setting of Slovenia – the history, the legacy of socialist planning and industry, opportunities for trans-border cooperation and the significance of tourism in different areas in rural Slovenia... People want to migrate to Slovenia. I think it is important to understand why things are different here from Britain.

You mentioned that some people are moving here. There are some films that were made by the DERREG research group regarding the issue of British people moving to Slovenia. Could you tell us something more about the project?

Over the last few years I have been interested in thinking about the impact of globalization on rural areas and thinking about how rural areas respond to that. There is a perception among some groups – people working in rural areas and economists – that rural areas are going to be victims of globalization. I wanted to explore whether there were opportunities for rural areas to take advanta-

¹ Operacija delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov 2007-2013, razvojne prioritete 3: »Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja«; prednostne usmeritve 3.3 »Kakovost, konkurenčnost in odzivnost visokega šolstva«.

ge of aspects of globalization. DERREG project was focused on thinking about rural development in this context of globalization. The acronym stands for Developing European Rural Regions in the Era of Globalization.

The project was also about responding to the key challenges.

Yes. It was also about that. We had nine partners, including the University of Ljubljana. We did work across ten different case regions all over Europe. We were looking at four different themes: business activities and business networks, supply chains, cases of migration, environmental dimensions, sustainable development and the practice of rural development. We talked about how a community can learn about itself and about its options.

And what were the results of the project?

We got a wide range of data about the conditions that allow different regions to respond in different ways. There are some structural factors which intervene in shaping globalization processes. It can be peripherality, distance to large cities, it can be about natural resources in a region or geopolitical position, if it is close to a border ... You have globalization processes, structural capacities and the catalysts that can be processes, individuals, events ... We were also identifying examples of good practices in regions and promoting them more broadly.

You edited one of the issues of European Countryside. You wrote that globalization can offer opportunities for rural development. What are those opportunities?

There are opportunities for local businesses to sell their products internationally, to build themselves to be international players. It could be about having some niche products. There are opportunities in trade and economic relationships. There are opportunities of international tourism. International migrations can be an opportunity for bringing people in a region that has been losing its population; it is about revitalizing communities.

What about in Slovenia?

In Slovenia, some regions have gained from international tourism. Business is taking advantages of opportunities and borders getting open on the western side. There is evidence of international migrants coming and settling in at the places that were losing population.

In several works that you wrote you study neo-liberalism. You are also working on a project connected with neo-liberalism in Australian rural areas.

There is two ways in which you can see neo-liberalism. One of them is globalization. When we talk about globalization we tend to talk about neoliberal globalization. That is not the only type. Mostly it is about creating a global market place, having free-trade and regulating it. That has an impact in rural areas. But we can't protect, say, agriculture as we used to. We can't exclude the im-

ports and products from the outside. Farmers and local producers have to compete with imports which are sometimes coming from places with cheaper production. We have privatized public services which may be taken over by international corporations. That can lead to rationalizing operations, closing down things which seem to not making money in the right way and many times they are in rural places. It happens also on national level: withdrawing money from public services, privatizations and that has impact on rural areas.

Neoliberal globalization can be seen in Australia on a greater scale.

Yes, of course. Australia is one of those countries that adopted those principles in agricultural policy. In 1984 Australia started to withdraw subsidies from farmers. We are still not doing that fully in Europe. Lots of farmers and communities disappeared. And that is interesting to research.

And what are the results that you have got so far?

We focused on individual farmers. There are different responses. Some farmers took an entrepreneurial approach. They wanted to be active participants in globalization. Some sell products directly outside of Australia. They are making regular trips abroad with customers, learning from their experience. They are transnational business people.

Could a similar research be conducted in Europe?

There are not the same things happening in Europe at present. We still have the Common Agricultural Policy and that degree of protection. We have to some degree farmers who diverted to particular specialist products. There are also some people who are in European marketplace producing food and products sold elsewhere in Europe. They are selling to companies rather than building business relationships by themselves.

Britain is a multi-hued country and there are lots of people from all over the world. What would be a local product for them?

If we think about producing local foods then we do that in geographical cultural terms. There is an issue about food usually produced in specific geographical localities. One of the interesting issues of Britain becoming more multicultural is in new markets. There are people growing chillies in Britain. British farmers started to grow chillies because there is a demand from Asian people and because it is becoming an ingredient of mainstream British cuisine. There are certain products which are traditionally seen as ethnic products and there are some enterprising farmers who started to produce those products so that they don't need to be imported from elsewhere. With eastern European migrations to Britain, there were demands for new food types. We can see frequently in small towns in rural areas a Polish grocery shop appearing or seeing Polish sausages or Polish beer on super-

market shelves. This is also common in rural areas that had not been particularly cosmopolitan at first. Now the trend is offering a consumer choice in rural areas.

Do you think that those products are going to become local?

Some of them can be seen local because they are grown locally. It is part of globalization – broadening out taste and kind of food we eat. There are interesting opportunities because some of the products can be produced locally. Therefore it could be sold and eaten as local food. That would be an interesting topic to research.

Your work *Exploring the Uneven Geographies of 'Rural Geography'* compares British and American approach to studying rural areas. Could you compare the British and the Slovenian perspective of studying rural areas?

I think that the things you will study are much more open to international ideas. The danger of that is that something that is written from the British point of view doesn't strictly apply everywhere. This is one of the dangers. What is interesting and what I wrote about as a response to two American authors that were writing about the issue is that there are differences in Europe. France is still thinking about regional differences, differences in landscape ... In Germany there is strong connection in concern with planning and models. I think that in Slovenia you can see influence of German way of doing research. There is emphasis on practical outcome. The other difference is that here is small geographical community. You have three departments. The consequence is that human geography and physical geography interact. Rural geography in Slovenia is still influenced by understanding of broader picture of geography, more strongly than has been in Britain in recent years.

Do you think that Slovenian studies lack anything? What could be improved?

I think that what is done here is very good. You have a much smaller community and much smaller number of people is working on rural geography. Therefore there is a lesser range of what can be covered. I think that what isn't so evident to some degree in rural geography in Slovenia as in Britain, which is a consequence of history, is the cultural dimension. In Britain there are more cultural geographers studying rural issues and maybe thinking about how tourism consumes the countryside from cultural point of view.

But in some of your articles one can read that if there are too many cultural or political geographers studying rural areas, the mainstream of rural geography can get lost.

What defines rural geography is the geographical focus in rural areas. We can be looking at economy, we can be looking at population, and we can be looking at social structures. What makes you different then from a soci-

al geographer or population geographer? To some degree a good work has been done by social or population geographers. But it is not necessarily seen as rural geography. I think it is very positive that human geographers are interested in rural areas. People focused on the city a lot and rural research has been seen as marginal or peripheral. That began to change. But the danger is that everyone looks at rural areas. What is then distinctive about rural geography? The answer is that we can think about economic and other changes tied to experience of living in rural areas.

So rural geography at the junction of other sub-categories of geography?

I think the answer is yes. It is about connecting other sub-categories.

In your article *Rural geography III: Rural futures and the future of rural geography* you claim that rural geography emerged as a distinctive sub-discipline four decades ago. What triggered its emergence?

Up to the early 1960's most of the human geography was regional geography. People focused on a specific region and then studied and described it. Many of those regions were by definition rural regions. It was about the describing the regions. Then people tried to get geography more scientific. Therefore there was more systematic approach. One of the areas was the approach to agricultural geography. In 1960's there was more agricultural geography. At the start of 1970's people started to look beyond that. It was probably recognition in the countries like Britain and America where agriculture was declining as a significant part of rural economy. There was something else occurring in rural areas. Rural geography was the way to broaden this out into understanding those changes in agriculture in context. Rural areas were coming increasingly under pressure from urbanization and demands for use of rural land. There were planning and policy issues related to rural areas that needed a more integrated kind of study. Rural geography started to emerge in 1970's.

Could you name the milestones in the development of the sub-discipline?

There are two big milestones. The second comes in 1980's from so called political economy approaches. When you look at larger structures that shape society, at capitalist economies, class and gender relations, those structure shape the world. The impact of those structures is geographically uneven. There was a move in geography that tried to apply these principles to studying. You want to know why agriculture is changing. You have to look at the transformation globally; you need to look at the movement of food, the production... People started to think if there is anything distinctively rural in this? Is the economy of rural areas distinctive? They suggested that 'rural' isn't useful to us as an analytical concept.

And what happened afterwards?

Then there was the cultural turn which is the influence of cultural studies coming to geography; influence of ideas of postmodernism, poststructuralism ... In rural geography, rural people defined some cultural practices as being rural. Rural was socially constructed and we have to study how that was done. In 1990's the interest was brought back to rural to revitalize rural geography. Methodology changed.

What about in the recent years?

I think that we are combining approaches more now: political-economic and cultural approaches. What is changing is that we have to study rural areas in global context. Lots of studies were done on national scale. There have been differences in studies between the rural areas in developing world and in the developed world. If you start looking at globalization, you realize that we are much more interconnected and that we need to study these things together. This is clear direction.

So rural studies shouldn't concentrate only on smaller regions but should be studied on bigger scales?

There should be a mixture. People have really detailed knowledge on particular regions. We need that, but we also need something which is comparative internationally. We need more discussion between rural geographers working in different countries and sharing ideas in order to understand how the region we are studying operates. It is important to understand differences between the regions.

What are the potentials to study in rural geography?

I am sure there are a lot of things to research. One of the things is the interest in food and especially local food. This is becoming a very big research area: thinking about local food, how rural areas contribute to that, types of agriculture, better understanding of food chains we got. We don't realize often how complex they are. What we can see that is going to happen, I think it will be impacts of climate change on rural areas: direct consequences as well as social consequences of that. There are going to be changes in agriculture, in tourism, rural economies are going to change. How is that going to impact rural landscape? What is the impact of people travelling by car? We need to explore those issues. Some suggest that urban systems are not going to be sustainable and there are going to be people moving back to the countryside and living in more simple and sustainable ways. Food security and energy security are going to be big issues as well.

In your opinion, what are the tendencies for development of rural areas in different parts of the world in the future?

Even within Europe or some countries, you will see variations. To some degree things are dependent (for example from climate changes). Some regions may benefit from new populations coming in. Some regions will prosper. The greatest pressure is on regions in parts of Mediterranean which may suffer from drought. Countries like Spain or Portugal will face economic problems. Maybe regions will go to sustainable development. Rural areas close to large cities are going to prosper. The same is with rural areas that have natural resources, potentials for mining or in electricity. There will still be demands for areas supported by tourism. Skiing regions will be threatened by climate changes, some others by flooding. You get more complex geography. We are not going to support the same type of rural economy as we do now. I think there will be changes in Europe in types of farming.

Certain areas may become centres of more industrialized farming. Small farms are going to find it difficult. I don't think they will disappear. I think the politics won't allow that to happen.

What about other continents?

In Asia, the developing countries are going to be centres of the future economy. Rural regions are of course going to be important. If we look at China, what is going to happen there? The Chinese government is trying to modernize rural China in a way that they are trying to produce food for themselves, bringing in large industrial farms, advanced techniques, they are trying to modernize it. But small villages and peasant farming still exist. What the future of that is going to be is still uncertain, whether China can really improve the situation of those people. In Africa there are still fundamental problems of rural poverty and rural development. There is money going into mining, into agricultural development. That could only exploit those regions again and take money elsewhere. It is still difficult to know how are a lot of these trends going to work out long-term.

We were discussing small farms, which are typical for Slovenia. Should they be afraid for their existence?

Small farms are still culturally important. Therefore it is a political challenge that they will try to keep them sustainable and going. But there is certainly an uncertain future for them, but I think there is politics behind them. But I don't know what the exact solutions are going to be.

Tourism as an extra activity is a possibility, isn't it?

Yes, it is an extra source of money. Agritourism is incre-

"We need more discussion between rural geographers working in different countries and sharing ideas in order to understand how the region we are studying operates. It is important to understand differences between the regions."

asingly important as a source of income. The danger is that you perhaps do it in some areas more than in others. Attractive landscapes have more potential for that. Maybe we end up with smaller farmers becoming concentrated in some geographical regions where there is ability for tourism, to trade off local products. In other regions, farming may become more industrialized.

However, tourism sometimes goes hand in hand with constructive destruction.

Yes, with tourism you have to be careful. It can be an additional source of income for rural areas, but it represents some challenges. In a sense it becomes a magnet for money and interest. It starts to develop to meet what a tourist wants as opposed in selling the actual area. Large companies may come, hotel chains and restaurants ... That region starts looking as other regions. Local distinctiveness starts to disappear and tourists start to be put off by this. At some point tourism starts declining. What is new, it attracts people in. But after a while people have seen it and it does not longer attract them. Tourism needs to be environmentally sustainable in order to be economically sustainable. There should be attractions that are going to be attractive in long term. We have to do them in a way that local people benefit from them and that not only transnational companies benefit.

You also work through Wales Rural Observatory. Could you tell us something more about it?

Wales Rural Observatory is a research centre which is part of Rural Development Plan in Wales. We have been doing research regarding the impact of reforms; we are looking at migration and opportunities that come from that. We did a project about how farmers make decisions.

What are the main characteristics of rural areas in Wales?

In Wales we have a very diverse economy. Agriculture itself contributes now less than 5 % of employment in rural Wales. It is symbolically very important. People see small family farms as rural Wales. That is becoming increasingly threatened. Prices are falling this year and there are problems with weather. Subsidies are going to be removed and lots of farmers depend on them. We have the problem how to keep small farms going. Some farmers are producing locally branded food and there is also some organic agriculture. Twenty years ago there was a trend of manufacturing, but now many factories are closing and moving to Asia or elsewhere. We are becoming more dependent on the service and public sectors. In terms of depopulation changes, overall population continues to increase. But there are pockets in

small communities where depopulation is still occurring. There are pressures in terms of housing; we have very tight planning controls where you can build. Young people sometimes can't find a place to live and have to move away. On the other hand people are moving to Wales to retire, or owning holiday homes. We also have the Welsh language which is strong in some rural areas. Therefore if you see decline of these communities, schools closing, small farms going, all that weakens the Welsh language. The language is an important symbol of Welsh national identity.

What has been done to solve the problems with Welsh language?

There are a number of different policy initiatives helping here. There are rural development initiatives that try to keep young people in rural areas by providing jobs for them. There is controlling and enabling local governments to put limits on new holiday homes. There are efforts to try to address some housing pressures and build more affordable houses. None of the problems are easy to address.

Do you speak Welsh? How many people speak it?

I know only a very little of it. 20 % of population speaks Welsh. But that is largely concentrated in the more rural parts of Wales, in the north and the west of Wales where more than half of the

population speaks Welsh. One of the trends which are happening is that because over the last 30 years there was effort to teach Welsh in schools, it improved and numbers are rising. But those areas are getting weaker. The migrants are moving in those areas, but they cannot speak Welsh. There are factors of combining and weakening of the language.

Lastly, I would like to ask you if there is any possibility for student exchanges between your university and the University of Ljubljana.

We are already talking about it. I am already talking with people here at your department in Slovenia. We want to expand our Erasmus exchange arrangements. I think Ljubljana would be a very good place for an exchange because we have a number of shared interests.

We looked at the past development of the rural studies; we talked about the present state and briefly discussed what the future holds. In the name of our association I would like to thank you for your cooperation and I would like to express our wish for any other future cooperation.

Borut Stojilković
borut.stojilkovic@gmail.com

NAGRADNI NATEČAJ

TESSI CROSSBORDER AWARD

V šolskem letu 2012/13 prvič poteka nagradni natečaj TESSI Crossborder Award. Natečaj je del projekta TESSI (slv. poučevanje trajnosti v Sloveniji in Italiji), ki je financiran s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj in Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo v okviru Programa čezmejnega sodelovanja Slovenija–Italija 2007–2013. V natečaju sodelujejo slovenske in italijanske srednje šole (*), predmet natečaja pa je trajnostni pristop dijakov in srednjih šol, tj. učinkovita raba energije in upravljanje z vodo ter odpadki, tako v okviru šole kot tudi izven nje. Nagradni natečaj se bo ponovil tudi v prihodnjih dveh šolskih letih.

Nagradni natečaj išče primere dobre prakse trajnostnega pristopa. Trajnost je v predmetniku srednjih šol vse bolj pomembna. Natečaj se osredotoča predvsem na delo dijakov, njihovih mentorjev in ostalih srednješolskih profesorjev, uprav srednjih šol, lahko pa tudi družin in prijateljev dijakov (prenos znanj iz teorije v prakso). Prijave so zaradi večje preglednosti in primerljivosti razdeljene v tri kategorije – Dijaki, Šole in Video.

V kategoriji Dijaki prevladujejo prijave izdelkov rabe obnovljivih virov energije, pa tudi ukrepi ohranjanja narave in trajnostne mobilnosti. Ukrepi energetske sanacije šolskih poslopij prevladujejo v kategoriji Šole, zanimive pa so tudi prijave ekološkega zajtrka ob svetovnem dnevu hrane, energetskega monitoringa šole in izračun ekoindeksa ene izmed ljubljanskih gimnazij. V kategoriji Video tekmujejo predvsem ukrepi oglaševanja obnovljivih virov in učinkovite rabe energije, pa tudi ozaveščanje o pomenu zdravega okolja in trajnostnega načina življenja. Skupaj smo v letošnjem šolskem letu prejeli preko 40 »predprijav«, največ v kategoriji Šole. Na predprijave so se v glavnem prijavljali profesorji naravoslovnih predmetov, predvsem geografije in kemije. Podelitev nagrad bo v kongresnem centru AREA Science Park v Trstu, predvidoma v mesecu septembru.

V Sloveniji projekt TESSI koordinirata Slovenski E-forum in Univerza v Novi Gorici. Cilji projekta, kateri poleg nagrajnega natečaja obsega tudi delavnice za učitelje in multimedijško razstavo (napoved: v letošnji jeseni ta prihaja tudi v Ljubljano!), so višja energetska učinkovitost, tj. prihranek energije in vode, zmanjšanje količine odpadkov, širjenje zavedanja ekološkega in vodnega odtisa, skrb za kvalitetno okolje idr. Pri izdelkih dijakov upoštevamo vse ravni – trajnostno delovanje dijakov tako v okviru šolskih obveznosti kot tudi med prostočasnimi dejavnostmi, njihovo zavedanje o trajnostnem pristopu med sošolci, prijatelji in sorodniki. Pri šolah želi projekt spodbuditi ukrepe energetske prenov stavb, menjave starih in energetske potratnih sijalk z novimi, varčnimi. Projekt spodbuja tudi ločevanje odpadkov, načrte trajnostne mobilnosti ipd.

Več o projektu si lahko preberete na spletni strani Slovenskega E-foruma (www.se-f.si) in na mednarodni spletni strani projekta (<http://www.tessischool.eu/sl/>).

(*) Programsko območje projekta obsega slovenske statistične regije Goriška, Obalno–kraška, Gorenjska, Osrednjeslovenska in Notranjsko–kraška, v Italiji pa tudi pokrajine Trst, Gorica, Videm, Pordenone, Benetke, Rovigo, Padova, Treviso, Ferrara in Ravenna.

NAVODILA ZA PISANJE PRISPEVKOV V GEOmix

1. OBLIKA IN DOLŽINA PRISPEVKA

- **dolžina prispevka:** maksimum **8.000 znakov s presledki** (potopisi in ostali prispevki, ki niso strokovni članki), do **13.000 znakov s presledki** (strokovni članki, povzetki seminarskih),
- format datoteke: **.doc, .docx, .rtf**,
- font in velikost pisave: **Arial 10**,
- razmak med vrsticami: **enojen/single**,
- poravnava odstavkov: **obojestransko/full**,
- uporaba krepko/bold, ležeče/italic in podčrtano/underline: **dovoljena**,
- naslova ni potrebno oblikovati, zaželena pa je izvirnost pri vsebini,
- zaželena je členjenost besedila na odstavke s **podnaslovi**,
- **citiranje:** citate med tekstom označujete samo s številkami. Na koncu članka k številkam pripišite pripadajoč vir. Tega navajate po navodilih spletne strani Oddelka za geografijo (<http://geo.ff.uni-lj.si/index.php?q=navodila-za-navajanje-literature-in-virov-v-pisnih-delih>).

2. FOTOGRAFIJE

Fotografije lahko posredujete v digitalni obliki na zgoščenki ali preko elektronske pošte, ustrezati pa morajo naslednjim zahtevam:

- dovoljeni formati: **JPG, TIFF, GIF**
- ločljivost vsaj **300 dpi** in velikost minimalno **1800 × 1200 točk** (pixlov)
- številčenje in poimenovanje, ki se ujema s komentarjem v prispevku (komentar k fotografiji naj bo naveden na dnu prispevka)
- v prispevku je potrebno označiti, kje med tekstom naj bo posamezna fotografija
- način poimenovanja fotografije avtorja je sledeč: *Slika 1: komentar fotografije (foto: ime in priimek avtorja)*.
- način poimenovanja fotografije, ki ni last avtorja, je sledeč: *Slika 2: komentar fotografije (vir: osebni arhiv intervjuvanca/naslov spletne strani/...)*.

3. VSEBINA

Kaj naj bi vsebovali prispevki, smo podrobneje določili za POROČILA Z EKSKURZIJ, IZMENJAV, KONGRESOV (v kolikor ta niso potopisi) in za POTOPIŠNE ČLANKE.

Poročila naj tako odgovorijo na naslednja vprašanja: **kdaj, kje, kdo, koliko, za koliko, kakšen je bil namen in kakšne so bile aktivnosti**.

Potopisi naj vsebujejo poleg predvidenega teksta še t. i. **deželno izkaznico**, ki naj vsebuje naslednje informacije: **KARTO DRŽAVE, prepotovano pot, število dni potovanja, način prevoza, ceno potovanja in osebne nasvete popotnikom**. Prav tako je potrebno priložiti seznam osnovnih značilnosti države (valuta ... - glejte to izdajo GEOmix-a).

4. PODPIS AVTORJA

Vsak prispevek mora biti podpisan z:

- **imenom in priimkom avtorja** ali **psevdonimom**, v kolikor avtor/ica ne želi biti poimenovan/a. V drugem primeru mora biti uredništvu vseeno posredovano imeavtorja, ki pa ne bo objavljeno.

Vsebovati mora tudi:

- **elektronski naslov avtorja**,
- (po želji lahko tudi **akademski naziv, domači naslov, ...**).

Podpis naj v novi vrstici sledi zadnjemu odstavku prispevka.

5. TUJEJEZIČNI PRISPEVKI

Prispevki, napisani v **angleškem jeziku**, bodo objavljeni v **originalu s kratkim slovenskim povzetkom**.

Ostali tujejezični prispevki (hrvaški, srbski, nemški, francoski, italijanski ...) pa bodo v **celoti prevedeni** v slovenščino.

Za vse tujejezične prispevke enako veljajo tudi vsa ostala navodila.

6. VNAŠANJE V COBISS

Strokovni članki, kvalitetni potopisi in intervjuji bodo vneseni v Cobiss. Lahko jih navajate v svoji bibliografiji.

7. ODDAJANJE

- pošiljanje **po e-pošti na naslov: geomix.dmgs@gmail.com**
- oddajanje **na zgoščenk**i: zgoščenska mora biti podpisana tako kot prispevek, razvidno naj bo tudi, katera datoteka vsebuje prispevek. Pošljite jo na naslov Društva mladih geografov Slovenije ali oddajte odgovornemu uredniku GEOmix-a.

8. LEKTORIRANJE in AVTORIZACIJA

Vsak prispevek bo pred objavo **lektoriran**.

Še pred objavo bo članek avtorju/ici posredovan v **avtorizacijo**. Avtor/ica bo imel/a **4 dni** časa za ponovni pregled članka. V kolikor avtor/ica ne bo dosegljiva za avtorizacijo, bo lektoriran prispevek kljub temu objavljen. Če v tem času ne boste dosegljivi po elektronski pošti, prosimo, da hkrati z oddajo sporočite mobilno številko ali drugi kontaktni naslov.

Če prispevek ne bo oddan v roku, uredništvu prispevka v avtorizacijo ni potrebno dajati razen v izjemnih okoliščinah.

9. HONORAR

Prispevki **niso** denarno nagrajeni.

10. PRAVICA NEOBJAVE PRISPEVKA

Uredniški odbor si pridružuje pravico, da ne objavi prispevkov, ki niso v kontekstu publikacije, oziroma, če prispevki niso urejeni v skladu z navodili ali pravočasno oddani.

GEOmix lahko odslej prebirate tudi v digitalni obliki!

<http://geomix-dmgs.weebly.com/>

Sponzorji GEOmixa in DMGS

EGEA SUMMERFEST

Kdaj: 28.6.-30.6. 2013

Kje: Rakov Škocjan, Cerknica, CŠOD

Kdo: 50 mest (30 za DMGS-jevce in 20 za naše EGEA kolege iz tujine)

Zakaj: Ker DMGS praznuje 25 let obstoja in 15 let samostojnosti, ker te čaka 3 dni zabave, ekskurzij in druženja z domačimi in tujimi kolegi. Ker bomo imeli tudi uradno slovesnost ob obletnici z eminentnimi gosti.

Koliko: 50 ali celo manj ob uspehu na razpisih

BODI VEČ KOT LE GOST - sodeluj, pomagaj, bodi del Summerfesta!!!

- Imaš kakšno zanimivo DMGS fotko iz zadnjih 5 let? Posreduj fotografije!
- Rad poješ in/ali pogrešaš petje v GEO-zborčku? Sodeluj pri reorganizaciji GEO-zborčka!
- Se ukvarjaš s fotografijo? Bodi "uradni" fotograf dogodka!
- Imaš kakšno zamisel, kako bi bil Summerfest še boljši? Posreduj organizatorjem idejo in razvili jo boste skupaj!

Program in opis ekskurzij je objavljen na forumu: <http://www.egea.eu/forum/topic/13614/1>

Organizatorke:

Janja Jeznik, Tanja Tomič, Veronika Sorčan, Karmen Gajšek
DMGS (egea.ljubljana@gmail.com)

Rakov Škocjan

DMGS
vabi na

Summerfest
*15. obletnico Društva
mladih geografov
Slovenije*

28. - 30. junij

DMGS
DRUŠTVO MLADIH GEOGRAFOV SLOVENIJE

Tema naslednje številke GEOmix-a bo DESTINACIJA: SLOVENIJA

Da posvetimo izdajo regionalnim študijam Slovenije, smo se v uredniškem odboru odločili, ker gre za jubilejno številko. Društvo mladih geografov Slovenije praznuje obletnico in tudi GEOmix izhaja že dve desetletji. Obe priložnosti sta kot nalašč, da posvetimo posebno pozornost Sloveniji in to iz regionalnega zornega kota.

Zato peresa na plano in obilico izvirnih idej pri snovanju prispevkov!

Uredniški odbor

»ZA ŠTUDIJ GEOGRAFIJE SEM SE ODLOČIL/A, KER ...«

Ker se pogosto poudarja perspektivnost geografskega poklica, smo zaposlene na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani povprašali, zakaj so se sploh odločili za študij geografije. Prosili smo jih tudi za fotografije iz indeksov. Njihovi odgovori so zelo raznoliki ...

Vsem sodelujočim se iskreno zahvaljujemo za prispevke in za fotografije iz študentskih let.
Uredniški odbor GEOmix-a

Zgodba seže daleč nazaj ... Že kot dojenček sem zaspal skupaj z zbirko knjižic. Zelo kmalu (pri dveh letih) so knjižice postale atlasi ... Pri štirih sem rekel: "Jaz bom pa un stlic, k vleme napoveduje na televiziji." V šestem razredu osnovne šole sem že vedel, da hočem študirati geografijo. Potem pa sem skozi šivankino uho le prilezel nanjo ...

- DAMIJAN BEC

Za študij geografije sem se odločil iz enega samega, zelo enostavnega (mogoče celo banalnega) razloga: geografija me je preprosto zanimala. Kakšen drug razmislek niti ni prišel na vrsto.

- DEJAN CIGALE

Za študij geografije sem se odločila, ker lahko z znanjem in razumevanjem geografije pojasnimo marsikatero vprašanje z naravoslovnega ali družboslovnega področja, ker lahko to znanje uporabimo v vsakodnevnem življenju, ker lahko kot geografi analiziramo in vrednotimo posledice človeških posegov ali naravnih pojavov v okolju. Geografija tudi zato, ker lahko kot geografi svoja znanja in izkušnje pridobivamo tudi iz naravne učilnice, torej s terena. Geografija preprosto zato, ker bistvo geografije ni v tem, da znamo geografi našteti vsa glavna mesta držav sveta, kot bi marsikdo mislil, pač pa, da znamo in zmoremo celovito razmišljati, razumeti, razlagati in reševati naravne in družbene pojave na svetu.

- MOJCA ILC KLUN

Razlog za odločitev za geografijo? Po mojem mnenju Ilesičev učbenik za občo geografijo za gimnazije (in zelo zabavna profesorica geografije ter seveda že precej zgodnja bližnja spoznavanja drugačnih krajev in ljudi – recimo na kolesarjenju preko Jugoslavije in preko Durmitorja, med dijaškim "gastarbajterstvom" v Franciji in Švici).

- MARKO KREVS

Ko sem v otroštvu prebirala pustolovske romane in naletela v njih na imena zame takrat nepredstavljivo oddaljenih krajev, kot so Nova Gvineja, Salomonovi otoki ..., sem sklenila, da bom, ko bom velika, študirala nekaj "uporabnega". Nekaj, kar mi bo pomagalo, da vse te kraje enkrat v resnici tudi najdem. Svojo otroško željo sem nosila s seboj preko šolskih let vse do vpisa na študij geografije in etnologije. Videla sem sicer nekaj prelepih delov naše Zemlje, Nova Gvineja pa me še čaka. In če bi se danes ponovno odločala za študij – izbrala bi geografijo.

- BARBARA LAMPIČ

Moja prva izbira je bila arheologija, a me je minilo na precej "statični" srednješolski obvezni delovni praksi, kjer sem med drugim morala očistiti zajeten kup človeških okostij in lobanj za arheologinjo, ki je pripravljala doktorsko disertacijo o Slovanih v 6. stoletju ... In potem sem nekaj časa razmišljala – "hm, le kaj naj vpišem?" Na končno izbiro so vplivali geni (oče – mornar in svetovni popotnik), skladovnica prebranih knjig avtorja Karla Maya in izjemno poučevanje geografije prof. Luževiča na takratni Srednji družboslovno-jezikovni šoli v Škofji Loki, ki nas za spremembo ni gnjavil z nemimi kartami, ampak nas je naučil razmišljati o pokrajini in iskati vzročno posledične povezave ... in to je to!

- IRENA MRAK

Že kot "mularija" smo intenzivno raziskovali vaško gmajno ter okoliške gozdove, do velikih odkritij smo pogosto prišli tudi med potjo iz šole domov. V gimnaziji me je poleg geografije zelo privlačil skrivnostni mikrosvet (mikrobiologija je bila takrat še skoraj v plenicah) in na pobudo profesorja Rotarja sem šel študirat biologijo. Tega je bilo hitro konec že v drugem semestru ob smrtnem boju male žabice, nad katero smo se morali pri vajah izživljati na secirni mizici. Presedlal sem na geografijo in odtlej je moje življenje (večinoma) kot eno samo čudovito potovanje ...

- KAREL NATEK

V srednji šoli me je od predmetnih področij vseskozi zanimalo predvsem naravoslovje (še najmanj kemija), od ostalega pa zgodovina. Ko je prišel čas odločitve za študij, mi je bilo jasno dvoje: da brez štipendije ne bo šlo, pa tudi, da imam določene sive lise v znanju, ker sem se v gimnazijskih letih marsikatero snovi, ki me je sicer zanimala, lotil bolj z levo roko zaradi kar intenzivnega ukvarjanja s športom. Tehtanje razpisov za štipendije (takrat jih je bilo bistveno več kakor danes) in študijskih programov me je, potem ko je odpadlo gozdarstvo (Slovenska Istra ravno ne slovi kot gozdna pokrajina, kje drugje iskati službo pa takrat nisem nameraval), pripeljalo do študija geografije in zgodovine. Ni mi bilo žal! Izolska občina je namreč načrtovala novo osnovno šolo, za katero so potrebovali učitelje. Ob zaključku študija od nove šole ni bilo niti »š«, v stari me niso potrebovali ...

- DARKO OGRIN

Geografija me je zanimala že precej časa, a sem se najprej odločil za študij fizike, smer meteorologija. Geografija je prišla na vrsto dve leti kasneje.

- MATEJ OGRIN

Kot osnovnošolca me je zelo, zelo privlačila voda. Poletne počitnice sem preživel ob Lahinji in Kolpi, pogosto »avanturistično« veslal s prijatelji do izvira belokranjske Krupe. Želel sem zvedeti kaj več o belokranjskih in drugih vodah. Mojo radovednost je več kot potešil osnovnošolski profesor zemljepisa – Roman Savnik. Z navdušenjem sem začel prebirati geografske in zgodovinske zapise o skrivnostih planeta in ljudeh. V črnomaljski gimnaziji sem znanje poglobljal, hodil na različna tekmovanja s področja geografije in zgodovine. Nihal sem zlasti med študijem ekonomije in geografije/zgodovine. Prav sem se odločil!

- DUŠAN PLUT

Že zelo zgodaj sem se zavedala, da me zanimata geografija in zgodovina ter da hočem v življenju to početi/poučevati/raziskovati. Imela sem tudi veliko srečo, saj so bili moji učitelji na osnovni šoli in gimnaziji zelo dobri. Prva izkušnja s "študijem" je bila sicer nekoliko stresna, saj so bili na obeh smereh določeni sprejemni izpiti. Na "dan D" pa nas je prišlo ravno prav – sprejemnih izpitov ni bilo, je bila pa priprava na njih dobra popotnica za študij.

- IRMA POTOČNIK SLAVIČ

Odkrit odgovor je NE VEM. V času vpisa sta me vlekla še veterina in gozdarstvo. Ampak ob vpisu na FF sem vse stavil na angleški jezik, geografija pač zraven, ker mi je bila od nekdaj všeč oziroma je nisem nikoli sovražil. Nisem pa bil ravno navdušen nad njo. V prvem letniku pa popoln obrat. Geografija, še posebej fizični del in geografija z računalniki. Po takratnem programu bi kot dvopredmeten večino tega izpustil. Torej ... Prepis na samostojno geografijo in ni mi bilo nikoli žal.

- BLAŽ REPE

Že od malih nog sem želela biti učiteljica, pri čemer seveda takrat še nisem vedela, kaj naj bi učila. Tako v osnovni šoli kot na gimnaziji je bila geografija v vsej svoji raznolikosti, življenjskosti ter prepletenosti fizičnega in družbenega med mojimi najljubšimi predmeti. Gotovo sta k temu veliko pripomogla tudi moja osnovnošolska učiteljica in gimnazijski profesor geografije. Tako je bila odločitev za študij v 4. letniku gimnazije "na dlani". Izbrati je bilo potrebno le še drug predmet in se vpisati na Filozofsko fakulteto v Ljubljani.

- TATJANA RESNIK PLANINC

Zakaj sem šel študirat geografijo – ker sem želel veliko potovati; zanimala me je geografija turizma. To je žal res.

- UROŠ STEPIŠNIK

V 6. razredu osnovne šole je našo takratno tovarišico zemljepisa ob enoletni odsotnosti zamenjala mlada diplomantka geografije, ki res ni imela nobenih izkušenj, a neverjeten "pedagoški eros" in zemljepis je takoj postal naš najljubši predmet. V teh časih sem začela tudi sanjariti, da bom morda enkrat lahko učila zemljepis v osnovni šoli. Po vpisu na celjsko gimnazijo sem "padla" v razred, kjer je geografijo učila profesorica, ki je bila strah in trepet takratnih celjskih gimnazijcev. Pri njej so bili popravni izpiti tako pogosti, da so v nekaterih razredih po številu celo prehiteli matematiko, fiziko ali angleščino. Kljub temu pa me »zastrupljenost« z geografijo ni popustila, celo več, dokazovati sošolcem in profesorici, da je to prav zanimiv in enostaven predmet, mi je bil vsa štiri gimnazijska leta še prav poseben izziv. Če se prav spomnim, sem morala skoraj vsako leto pred zaključevanjem ocen še na dodatna izpraševanja v zbornico, da sem pokazala, če res znam za "petko". Odločitev, da bo geografija moja študijska izbira, je bila tako trdna, da me ni omajalo niti začudenje sošolcev, ki so imeli ves čas toliko težav s tem predmetom. Priznati pa moram, da nam je prav ta zahtevna profesorica dala ogromno znanja, kar sem začela prav ceniti šele pri študiju, ko je »padla« marsikatera dobra ocena tudi zaradi naloženega znanja, ki sem ga prinesla iz gimnazije.

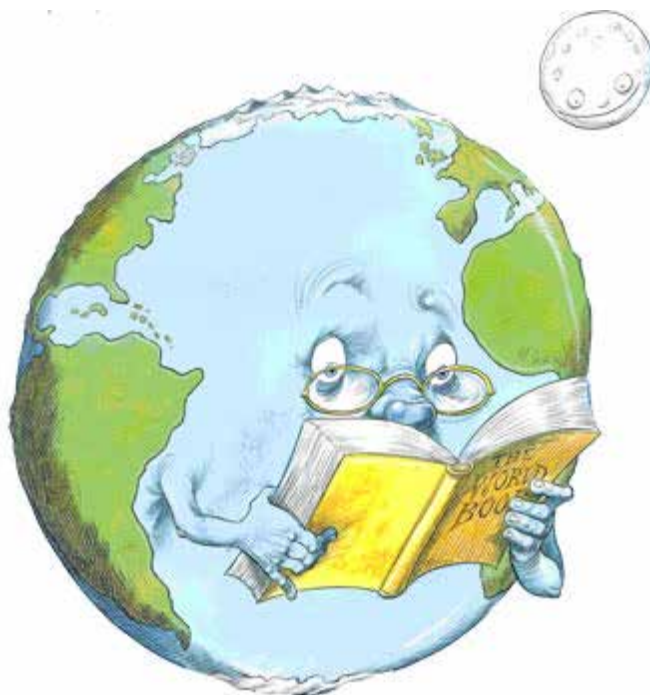
- METKA ŠPES

Spomnim se, da kot bodoči študent razpisa za na fakultete nisem niti odprl, ker sem očitno za geografijo nekako intuitivno čutil, da je to TO. Zgleda, da mi je bila (mi je) karakterni blizu. Geografija se mi je od vseh ved, ki sem jih takrat spoznaval, zdela najbolj prežeta s praktično VSEM, kar nas obdaja, in to me je »vznemirjalo« do te mere, da sem tudi na vpisni obrazec napisal le »geografija«.

- TAJAN TROBEC

Da sem danes geograf, so verjetno "krivi" zemljevidi, ki sem jih kot majhen otrok rad ure in ure opazoval, pozneje pa na kakem blatnem kolovozu ustvarjal prve makete. Ko sem – bolj po spletu naključij – nekako z 8 leti dobil prvi atlas (debel "špeh", ne kak šolski atlas s popreprošteno vsebino), je v mojih rokah zaradi pogoste rabe postal najbolj razvegana knjiga družinske knjižne zbirke, z zguljenimi koti in mehкими "ušesi". Vendar je nekako zdržal in opravil svoje vzgojno poslanstvo meni, geografu. A bil je samo inspiracija, spodbuda in opora v začetnem obdobju iskanja (takrat še nepredstavljuje) geografije. Odločitev zanjo je prišla enkrat proti koncu drugega letnika gimnazije, ko sem (očitno!) uspešno obračunal z izzivi gozdarstva, vojske, zgodovine ali DIF-a. Kajti geografija je bila vse! Geografija je ostala okvir, predstava o njeni vsebini pa se je dinamično spreminjala od enciklopedičnega "predalčkarstva" s kartografsko podlago, prek logične in zato procesne geografije do široke predstave in razmišljanja o vedenju in védenju, ki potrebuje širok razpon med uporabnostno veščino in teoretskim utemeljevanjem.

- JERNEJ ZUPANČIČ

Kako so bili videti
študentke in študentje
geografije nekoč?
Jih prepoznaš?

Damijan Bec

Dejan Cigale

Mojca Ilc Klun

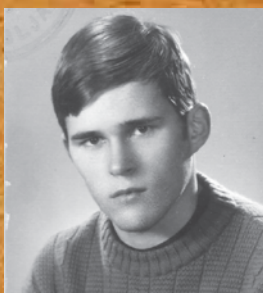
Marko Krevs

Barbara Lampič

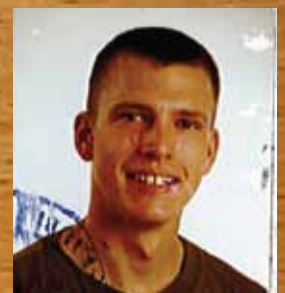
Irena Mrak

Karel Natek

Darko Ogrin

Matej Ogrin

Dušan Plut

*Irma Potočnik
Slavič*

Blaž Repe

*Tatjana Resnik
Planinc*

Uroš Stepišnik

Metka Špes

Tajan Trobec

Jernej Zupančič

Fotografije z natečaja PODEŽELJE V GEOGRAFSKI PERSPEKTIVI

